

Onsdagen den 14 december

Kl. 09.00

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:21
Justitieutskottets betänkanden 1977/78:14–16
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:15
Socialutskottets betänkande 1977/78:19
Trafikutskottets betänkanden 1977/78:8 och 9
Näringsutskottets betänkande 1977/78:32
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:20
Civilutskottets betänkanden 1977/78:8 och 9

§ 3 Stålindustrin, m. m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1977/78:30 med anledning av propositionen 1977/78:47 om åtgärder
för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och
stålgjuteriindustrin jämte motioner samt

arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1977/78:17 med anledning av propositionen 1977/78:59 med förslag
om särskilt sysselsättningspolitiskt stöd inom stålindustrin m. m., jämte
motioner och
1977/78:18 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag
om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78, såvitt angår
anslaget Lån till Uddeholms AB, jämte motioner.

TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkande nr 30 samt arbetsmarknadsutskottets be-
tänkanden nr 17 och 18 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden
beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den ge-
mensamma överläggningen.

Näringsutskottets betänkande nr 30

I propositionen 1977/78:47 (industridepartementet) hade regeringen fö-
reslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer och den organisation för stödåtgärder för

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stål-gjuteriindustrin som framgick av vad chefen för industridepartementet hade anfört.

2. bemyndiga regeringen att under åren 1978 och 1979 ikläda staten garantier för lån till specialstålindustrin och stål-gjuteriindustrin med sammanlagt högst 600 000 000 kr.

3. till Lån för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 700 000 000 kr.

I propositionen lades fram förslag om tidsbegränsade åtgärder för specialstålindustrin och stål-gjuteriindustrin.

För att handlägga låne- och garantiärendena hade en särskild delegation föreslagits bli inrättad.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:113 av Rolf Hagel (-) och Alf Lövenborg (-), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1977/78:47,

2. anhålla om utredning och förslag för förstatligande av specialstålindustrin,

3. hos regeringen anhålla om förslag om anvisning av medel ur det i propositionen förutsedda anslaget för att trygga sysselsättningen på berörda orter,

1977/78:114 av Ingemar Konradsson m. fl. (s),

1977/78:115 av Yngve Nyquist m. fl. (s),

1977/78:116 av Olle Westberg i Hofors m. fl. (s),

1977/78:132 av Bengt Gustavsson m. fl. (s),

1977/78:133 av Nils Hjorth m. fl. (s),

1977/78:161 av Sune Johansson m. fl. (s),

1977/78:162 av Gösta Karlsson m. fl. (c, m, fp),

1977/78:163 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:47 hos regeringen skulle anhålla om att förslag snarast förklarades riksdagen, in-
nebärande

a) ett förbud mot alla avskedanden och personalminskningar inom stålindustrin,

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

b) ett förstatligande av hela stålindustrin med följande utvecklingsinriktning:

- inga personalminskningar.
- satsning på ny teknik och nya produkter, utarbetande av program för högt driven förädling.
- samordning av gruv-, stål- och verkstadsindustrin där planer gjordes upp för lokalisering av förädlingsindustrier till hotade och drabbade bruksorter.
- ett avgörande inflytande för de anställda genom vetorätt över centrala beslut.

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:47 uttalade att de föreslagna lånen och garnatierna borde inordnas i uppbyggnaden av en ny stålpolitik som föreslagits i motionen.

1977/78:192 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga hemställt att riksdagen skulle

1. godkänna de riktlinjer som angetts i motionen för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stålgiuterierna,

2. begära att regeringen lade fram förslag för riksdagen till strukturprogram för specialstålindustrin,

4. begära att regeringen i samband med förslaget till strukturprogram redovisade behovet av krediter och kreditgarantier,

5. bemyndiga regeringen att i avvaktan på strukturplan ikläda staten garantier för lån till specialstålindustrin och stålgiuterierna med sammanlagt högst 600 000 000 kr.,

6. anvisa 700 000 000 kr. i avvaktan på strukturplan på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd,

7. besluta att sådana investerings- och likviditetslån, som lämnades inom ramen för de i punkt 6 yrkade medlen, skulle kunna ges i form av konvertibla skuldebrev,

8. ge regeringen till känna vad som anförts om löntagarnas ställning i den föreslagna delegationen för långivning till specialstålindustrin,

9. ge regeringen till känna vad som anförts om riktlinjerna för finansiering av forsknings- och utvecklingsarbete inom specialstålindustrin,

10. ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av en fast och långsiktig energipolitik som tryggade specialstålindustrins energiförsörjning,

11. ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av en utökad prospekteringsverksamhet för att säkra tillgången av legeringsmetaller för specialstålindustrin,

12. begära att regeringen för riksdagen redovisade den i stålortsgruppen utlovade planen för ersättningsindustrier till bruksorterna.

Utskottet hemställde

1. beträffande avslag på propositionen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:113 yrkandet 1,
2. beträffande förstatligande av specialstålindustrin att riksdagen skulle avslå
  - a) motionen 1977/78:113 yrkandet 2,
  - b) motionen 1977/78:163 yrkandet 1 b,
3. beträffande strukturprogram att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 2,
4. beträffande finansiellt stöd att riksdagen skulle
  - a) med bifall till propositionen 1977/78:47 momenten 2 och 3 dels bemyndiga regeringen att under åren 1978 och 1979 ikläda staten garantier för lån till specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin med sammanlagt högst 600 000 000 kr., dels till Lån för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 700 000 000 kr.,
    - b) avslå motionen 1977/78:192 yrkandena 4–6 såvitt motionen inte i denna del hade tillgodosetts enligt utskottets hemställan under a,
  5. beträffande investerings- och likviditetsslån mot konvertibla skuldebrev att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 7,
  6. beträffande inordnande av det finansiella stödet i en ny stålpolitik att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:163 yrkandet 2,
  7. beträffande insats av statligt ägarkapital att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:114 yrkandet 1,
  8. beträffande sammansättning av den särskilda delegationen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 8,
  9. beträffande forsknings- och utvecklingsarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 9,
  10. beträffande prospekteringsverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 11,
  11. beträffande energipolitik att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 10,
  12. beträffande specialstålindustrin i Södermanlands län att riksdagen skulle avslå
    - a) motionen 1977/78:132,
    - b) motionen 1977/78:162,
  13. beträffande specialstålindustrin i Örebro län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:114 yrkandet 2,
  14. beträffande specialstålindustrin i Värmlands län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:161,
  15. beträffande specialstålindustrin i Kopparbergs län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:115,
  16. beträffande specialstålindustrin i Gävleborgs län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:116,

17. beträffande specialstålindustrin i Uppsala län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:133,

18. beträffande plan för ersättningsindustrier att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:192 yrkandet 12,

19. beträffande propositionens förslag i stort att riksdagen skulle
a) med anledning av propositionen 1977/78:47 moment 1 godkänna de riktlinjer och den organisation för stödåtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin som framgick av vad utskottet hade anfört.

b) finna motionen 1977/78:192 yrkandet 1 därmed ha besvarats,

20. beträffande förbud mot avskedanden och personalminskningar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:163 yrkandet 1 a,

21. beträffande anvisande av medel för att trygga sysselsättningen på stålverken att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:113 yrkandet 3.

Följande sex reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Ingvar Carlsson, Karl-Erik Häll, Rune Jansson i Husum och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s):

1. beträffande strukturprogram, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandet 2 hos regeringen begärde förslag till strukturprogram för specialstålindustrin,

2. beträffande finansiellt stöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandet 4 hos regeringen begära redovisning av specialstålindustrins behov av lån och kreditgarantier i enlighet med vad reservanterna anfört,

b) med anledning av propositionen 1977/78:47 momenten 2 och 3 och med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandena 5 och 6

dels bemyndiga regeringen att under åren 1978 och 1979 ikläda staten garantier för lån till specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin med sammanlagt högst 600 000 000 kr.,

dels till Lån för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin m. m. på tillägsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för läneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 700 000 000 kr.,

3. beträffande investerings- och likviditetsslån mot konvertibla skuldebrev, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

4. beträffande sammansättning av den särskilda delegationen, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandet 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande forsknings- och utvecklingsarbete, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:192 yrkandet 9 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande energipolitik, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:192 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 17

I propositionen 1977/78:59 (arbetsmarknadsdepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

dels godkänna de grunder för särskilt sysselsättningsbidrag till stål-företag som förordats i propositionen,

dels ock bemyndiga regeringen att om så behövdes förlänga bidragsperioden längst till utgången av år 1980.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen föreslås att tillfälligt särskilt sysselsättningsbidrag till företag med dominerande ställning på en ort, s. k. 75 %-bidrag, skall kunna utgå under åren 1978 och 1979 till företag inom stålindustrin. Ett alternativ införs till det bidragsvillkor enligt vilket bidrag endast utgår om företaget inte varslar eller tar tillbaka ett varsel. Bidrag skall nu också kunna utgå om ett företag som har varslat förklarar sig berett att skjuta på uppsägningarna. Bidraget skall i sådant fall inte utgå under lagstadgad varseltid."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:173 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen i anledning till propositionen 1977/78:59 uttalade att det föreslagna sysselsättningsbidraget borde inordnas i uppbyggnaden av en ny stålpolitik som föreslagits i motionen, och

1977/78:195 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att de riktlinjer för tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag som förordats i motionen borde gälla samt

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om värdet av att bidrag utgick för att sysselsätta övertalig personal genom utvecklingsarbete.

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålintustrin,
m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:173,
2. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:195, yrkandet 1, och med bifall till regeringens förslag skulle dels godkänna de grunder för särskilt sysselsättningsbidrag till stål-företag som förordats i propositionen 1977/78:59, dels bemyndiga regeringen att om så behövdes förlänga bidragsperioden till utgången av år 1980.
3. att motionen 1977/78:195, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits beträffande utformningen av bidragsbestäm-melserna m. m. av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nils-son, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Frida Berglund och Sune Johansson (samliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:195, yrkandet 1, och med anledning av propositionen 1977/78:59 skulle

dels godkänna de grunder för särskilt sysselsättningsbidrag till stål-företag som förordats av reservanterna,

dels avslå propositionen i fråga om bemyndigande för regeringen att förlänga bidragsperioden till utgången av år 1980.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 18

I propositionen 1977/78:25 bil. 11 (industridepartementet) hade före-slagits att riksdagen på kapitalbudgeten, V. Fonden för låneunderstöd (s. 122) skulle till Lån till Uddeholms AB på tilläggsbudget I till stats-budgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propo-sitionen väckta motionerna

1977/78:187 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:25 bilaga 11 p. 17 godkände vad i motionen förordats angående lån till Uddeholms AB, och

1977/78:205 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle besluta

1. att avslå förslaget i propositionen 1977/78:25, bilaga 11, om lån till Uddeholms AB på 600 000 000 kr.,

2. att hos regeringen begära förslag rörande statligt övertagande av Uddeholms AB,

3. att uttala att inga avskedanden fick ske innan fullvärdiga, bestående alternativa arbetstillfällen skapats.

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin.
m. m.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:187 och 1977/78:205 till Lån till Uddeholms AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 600 000 000 kr.

Reservation hade avgivits beträffande utformningen av lånevillkoren av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Frida Berglund och Sune Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

dels avslå motionen 1977/78:205,

dels med anledning av propositionen 1977/78:25, bil. 11, 19. Lån till Uddeholms AB. och med bifall till motionen 1977/78: 187 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført om utformningen av lånevillkoren,

dels ock till Lån till Uddeholms AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 000 kr.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! De sysselsättningsbekymmer vi just nu upplever är i allt väsentligt koncentrerade till en grupp krisbranscher. Från att ha varit svårigheter i ett litet antal branscher, främst teko och glas, har problemen nu också kommit i ett stort antal övriga branscher såsom gruv-, stål-, skogs-, varvs- och möbelindustri, m. fl.

Branschkriserna har kommit slag i slag i ökande takt. För att lösa dessa problem, och hindra att krisen drabbar allt fler orter och enskilda, krävs en kraftfull branschplanering. Denna branschplanering måste drivas av samhället i samarbete med anställda och företagare. Det gäller att uppmärksamma problemen på ett tidigt stadium och sätta in åtgärder för att lösa dem. Men dessa åtgärder måste ingå i en större plan för hela näringslivets utveckling. Denna planering måste bygga på en medveten och klar näringspolitisk målsättning. Det går inte att klara branschproblemen inför ett akut nedläggningshot för industrin, vilket framtvingar snabba, och därmed kanske också illa underbyggda, beslut.

Den socialdemokratiska regeringen tog en rad initiativ för att ge förutsättningar för utvecklingen inom olika industrigrenar. Här kan t. ex. nämnas Investeringsbanken och fjärde AP-fonden. Man sökte också skapa bättre förutsättningar för planering av olika industribranscher. Stålbranschrådet tillkom år 1974 som ett uttryck för att man var medveten om att branschen stod inför betydande strukturerproblem, som krävde insatser från statsmakternas sida. På det sättet skapades ett forum för kontakter mellan statsmakterna, företagen och de fackliga organisationerna. Överläggningarna inom rådet ledde till flera viktiga initiativ. Bl. a. tillsattes handelsstålutredningen i början av år 1976. Tillsättandet av specialstålutredningen, ett berömvärdt initiativ av den nuvarande industri-

ministern, kan också ses som ett fullföljande av initiativen inom stålbranschrådet.

I vår motion 192 har vi från socialdemokratiskt håll lagt fram förslag om hur vi anser att de många problemen inom stålindustrin bör lösas. Vi delar den uppfattning som kommer till uttryck i specialstålutredningen, att en fortsatt strukturomvandling måste ske inom specialstålbranschen, men att statsmakterna då har ett ansvar för att dessa omvandlingar kommer till stånd och genomförs i socialt acceptabla former.

Vi anser också att statsmakterna måste ange riktlinjer för en strukturplan och göra de nödvändiga insatserna för att planen genomförs. Vi pekar på nödvändigheten av en planering för hela branschen, oavsett de olika ägarkategorierna. Vi kräver att den strukturfond som vi tidigare föreslagit blir verklighet. Vi pekar på behovet av starkt ökade insatser för forskning och utveckling inom stålområdet. En ökad prospekteringsverksamhet för att finna brytvärda fyndigheter av legeringsmetaller inom landet bör staten intensifiera och finansiera via fonden. Vi påpekar behovet av en fast och konsekvent energipolitik, som ger stålindustrin garantier för en sådan energitillförsel att dess framtidsplanering möjliggörs. Vi hävdar att det fordras en mera aktiv arbetsmarknads- och näringspolitik för att klara de berörda bygdernas mycket stora problem.

Men den borgerliga regeringen har visat ett beklagligt ointresse för branschfrågorna. Branschplaneringen har uteblivit, trots att tecknen på annalkande kris varit mycket tydliga under senare tid och trots att utrednings- och bakgrundsmaterial i flera fall funnits framtaget. Man har i stället fått gå in på ett senare stadium, då lösningarna blivit såväl mindre tillfredsställande som kanske onödigt kostsamma. I många fall verkar det som om regeringen hyser motvilja mot att ta ett ansvar för en branschplanering, varför man i stället drivs in i en utveckling som dikteras av det privata näringslivets speciella intressen. Vågar man inte ta en klar ställning när man ser problemen? Måste man alltid överlåta planeringen åt anonyma intressen, som kanske inte alltid ser samhällets krav som de väsentligaste?

När det gäller specialstålindustrin följer förslagen det vanliga mönstret. Industriministern påpekar flera väsentliga och kloka ting, men han föreslår inga åtgärder för att utvecklingen skall ledas i den riktning han anser riktig, utan hans resonemang leder bara till fromma förhoppningar vad gäller industrins utvecklingsmöjligheter och planering. Trots att ett omfattande utredningsarbete har föregått propositionsskrivandet måste jag konstatera, att regeringen inte presenterar skymten av ett samlat program för närings- och arbetsmarknadspolitiken inom stålindustrin. Något som helst försök till ledning och styrning för att uppnå de effekter man talar om finns inte med i propositionen. Ändå är industriministern beredd att tillföra de bägge branscherna, specialstålindustrin och stålgiuteriindustrin, inte mindre än 1,3 miljarder av statsmedel som lån och bidrag. Och detta trots att specialstålutredningen pekar på det akuta behovet av omstruktureringar, koncentration och en planering helt ovanför de

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

olika ägarintressena.

Det är orimligt, att statsmakterna intar en så passiv hållning till en fråga av så genomgripande betydelse för stora delar av den svenska stålindustrin och dess anställda liksom för många orter i landets olika delar. Nu läggs hela ansvaret för en branschplanering, för tilldelningen av stöd och lån till de olika industrierna och för de regionalpolitiska avvägningar som måste göras på en delegation, om vilken det i propositionen endast sägs att där skall ingå representanter för bl. a. anställda och företag i berörda branscher. Ställer regeringen inte helt orimliga anspråk på objektivitet och sakkunskap hos de personer som skall ingå i delegationen, när man inte ger någon som helst anvisning om hur man ser på strukturproblemen och på hur dessa omställningar och regionalpolitiska avvägningar skall göras?

I propositionen pekar man på arbetet med olika andra strukturfrågor och framhåller bl. a.: "Något sådant strukturprogram finns f. n. inte för specialstålindustrin och inom denna bransch bör nu delegationen få ett motsvarande ansvar." Det är ett förvånande uttalande. Jag vill därför fråga industriministern: Kommer industriministern att ge den delegation, som han torde komma att tillsätta för att syssla med specialstålindustrin, direktiv att också svara för framläggande av ett strukturprogram för specialstålindustrin?

I propositionen föreslås, att företag inom specialstålindustrin och stål-gjuteriindustrin skall kunna få statliga lån, investeringslån, likviditetsslån och flera andra former av lån. Likaså skall hela arsenalen av lokaliseringsstöd stå till förfogande. Motivet anges vara "att främja en långsiktigt balanserad regional sysselsättningsutveckling". De överväganden på vilka alla dessa förslag vilar synes vara diffusa och illa underbyggda. Det sker en sammankoppling och sammanblandning av olika motiv för åtgärderna. Likaså är sammankopplingen med lokaliseringpolitiken mycket löst motiverad. Över huvud taget är hela denna flora av olika stöd vagt utformad. Stöden är synnerligen generösa mot företagen. Staten tar över en stor del av den risk som eljest åligger ägarkapitalet. Det är då rimligt att staten skall kunna ställa de krav, som motsvarar vad som normalt kan ställas av den som bidrar med aktiekapital. Så sker inte här, och vi finner detta synnerligen oroande. Staten går inte in och planerar utan överlåter detta åt en löst antydd delegation, men det ekonomiska ansvaret för vad som kommer fram ur en sådan "privatdriven" planering är staten beredd att ta.

Självklart har vi socialdemokrater i utskottet inte kunnat biträda förslagen om bifall till propositionen. Vi har andra uppfattningar och finner att flera av förslagen strider mot vad vi anser vara en riktig branschpolitik. Vi har därför fogat sex reservationer vid betänkandet.

I reservationen 1 föreslår vi att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till ett strukturprogram för specialstålindustrin, med den motivering som jag här anför.

Reservationen 2 rör den bristande samordningen mellan olika låne-

former för stödet till omstrukturering inom branschen. Riksdagen bör begära att regeringen lägger fram redovisning av specialstålindustrins behov av lån och kreditgarantier. Vi godtar dock – men endast i avvaktan på regeringens förslag till strukturplan och redovisning av lånebehovet – anslagen för låneunderstöd enligt propositionen.

Reservationen 3 klargör att vi inte anser det vara rimligt att ett så frikostigt stöd som regeringen föreslår ges till privata företag utan att staten kräver ett skäligt inflytande i företagen. Vi föreslår att det statliga delägarskapet grundas på att lånemedel via konvertibla skuldbrev omvandlas till aktier.

Reservationen 4 gäller regeringens förslag till lånelegation, vilken ges mycket betydande uppgifter och rätt att fatta mycket långtgående beslut. Vi finner det väsentligt att de anställda ges ett sådant inflytande i delegationen, att olika fackliga organisationer som företräder de anställda blir representerade i delegationen.

Reservationen 5 behandlar behovet av utbyggd och intensifierad forsknings- och utvecklingsverksamhet inom specialstålindustrin. Det är en allvarlig brist i propositionen att det statliga stödet till branschen inte skall kunna utgå till sådan verksamhet. Det är nödvändigt att staten går in och stöder särskilt angelägna projekt inom forsknings- och utvecklingsarbetet.

Reservationen 6 framhåller att specialstålindustrin är ytterst energi-krävande och därför beroende av en säker tillgång på elenergi. En långsiktig energipolitik är en nödvändig förutsättning för att en rimlig och riktig strukturomvandling inom specialstålindustrin skall komma till stånd. Vi föreslår därför riksdagen uttala att den energipolitik som statsmakterna lade fast 1975 genomförs.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1–6 vid näringsutskottets betänkande nr 30.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Specialstålindustrin är koncentrerad i huvudsak till Bergslagen. Bergslagsområdet utgörs av delar av Gästrikland, Dalarna, Västmanland, Närke och Värmland. Det är i den delen av landet som svensk järnhantering har sitt ursprung. Via råvaran malmen har järnhanteringen utvecklats i olika etapper till att i dag vara industrialiseringens ryggrad i Sverige. Denna tradition och denna ryggrad i svensk industri håller nu på att försvinna i och med att man tar första steget mot en skrotning.

Men det är inte bara råvaran som finns i Bergslagen utan också ett månghundraårigt kunnande. Detta offras nu på kapitalismens lönsamhetsaltare.

I rapporten från stålutredningarna – handelsstålutredningen och specialstålutredningen – läggs utvecklingsvägarna för svensk stålindustri fram – koncentration till färre orter och koncentration till lönsamma produkter. Resultat: mindre jobb.

För Bergslagen innebär detta en katastrof. Det är ingen överdrift att

säga att med den strukturomvandling som aviserats av specialstålutredningen kommer jobben att försvinna – räknat i kanske tiotusental. Läser man de olika utredningar som gjorts i länen som följd av specialstålutredningen, finner man att de direkt och indirekt berörda är så många.

Detta är skrämmande, med tanke på dels den tradition vi har i svensk stålindustri, dels de regionalpolitiska effekterna för svensk industri som helhet.

Varför målar vänsterpartiet kommunisterna det så svart? Jo, helt enkelt därför att kapitalismen i Sverige och internationellt inte har samma expansionsmöjligheter nu som den haft under efterkrigstiden då man kunnat klara rationaliseringar och nedläggningar. Vi kan inte göra som den borgerliga regeringen: överlämna ansvaret och tro på storfinansen. Inte heller kan vi göra som socialdemokraterna: i stort sett enbart kräva ersättningsindustrier av den borgerliga regeringen. Vi vet att regeringen inte har några utan stöder sig på en politik och på ekonomiska krafter som inte kan skapa fler jobb. Vänsterpartiet kommunisterna kan inte godkänna att man, såsom föreslås i propositionen 47, ger kapital till en strukturomvandling som i sin förlängning innebär att flera tusen människor ställs utan arbete. Även om man försöker skylla över detta faktum genom att säga att minskningen skall ske genom naturlig avgång och hänvisar till det 75-procentiga sysselsättningsbidraget, förbättrar man ju därmed inte på sikt sysselsättningsläget på de orterna i Bergslagen. Specialstålutredningen visar att specialstålindustrin är i kris. Propositionen bekräftar också detta.

Hur har då detta kunnat ske? Svensk specialstålindustri har ju varit föregångare på många områden inom stålindustrin. Främst beror det på avsaknaden av långsiktig framtidsplanering samt forsknings- och planeringsarbete. Efterkrigstidens försprång har ätits upp. Detta försprång har huvudsakligen använts för att maximera profiterna. Förnyelse och långsiktig investeringsverksamhet ligger inte i linje med kapitalets intressen, och därför har vi krisen i dag. De storfinansintressen som finns inom stålindustrin har under årtionden gjort stora vinster på stålarnas arbete. De har också investerat efter sitt profitintresse. Resultatet har blivit att arbetare och bygder som berikat dessa kapitalägare nu skall belönas med färre jobb och utarmning! Dessutom kräver nu dessa kapitalägare kapitaltillskott från staten för att lösa upp den kris de själva i huvudsak har försatt sig och arbetarna i. Nu överlåter kapitalisterna den nödvändiga strukturrationaliseringen på statsmakterna. Och industriministern och regeringen ställer villigt upp, ger det politiska klartecknet och skjuter samtidigt till miljardbelopp.

I vpk-motionen pekar vi i fyra huvudpunkter på de huvudsakliga anledningarna till att vi hamnat i den nuvarande stålkrisen, varför den är så kraftig och varför den kommit så överraskande för många.

1. Utvecklingen av nya produkter, ny teknik och ökad förädling har försumrats.

2. Total avsaknad av helhetsplanering och samordning mellan spe-

cialstålindustri, verkstadsindustri och annan industri som efterfrågar stålprodukter.

3. Inriktningen har hela tiden varit rovdrift och kortsiktig vinst samt ensidiga handelsförbindelser med de internationella kapitalistiska monopolen.

4. Den föregående regeringens och även fackföreningsrörelsens lednings förlitande på kapitalismens utveckling och därmed försummelsen att utveckla arbetarklassens intressen mot kapitalets. Därmed har storfinansen fått fritt spelrum för sin industripolitik.

Det är utifrån dessa utgångspunkter som åtgärder nu föreslås för att skynda på en strukturomvandling.

Den borgerliga regeringen utvecklar den gamla regeringens låt-gå-politik till ett direkt stöd åt den kapitalistiska strukturomvandlingen. Målsättningen är att omvandla specialstålindustrin till en företagsekonomiskt bärkraftig bransch, dvs. att säkra tillräckliga profiter för kapitalisterna. Följderna blir koncentration till färre orter och därmed negativa regionalpolitiska effekter. Mindre arbetskraft behövs, samtidigt som inga nya jobb kommer att skapas av denna strukturomvandling. Denna defensiva stålpolitik kommer till klart uttryck i propositionerna 47 och 59. Det 75-procentiga bidraget till lönekostnader skall enligt propositionen lindra strukturomvandlingens effekter – det skall "ge arbetsförmedlingarna ökat rådrum" – och vidare skall "den berörda personalen övergångsvis och så långt möjligt beredas fortsatt sysselsättning inom vederbörande företag". I propositionerna sägs det också rent ut att åtgärderna inte kommer att "kunna förhindra relativt betydande sysselsättningsminskningar inom de berörda företagen de närmaste åren".

Exempel på hur det kommer att bli är väl händelserna i Fagersta. Det har beaktgjorts för någon vecka sedan att där planeras investeringar – 300 milj. kr. talas det om. Det skall alltså ske en strukturrationalisering – bl. a. skall det bli ett nytt trådvalsverk. Råjärnstillverkningen skall upphöra. Därmed faller en gruva – Bäckegruvan i Ridдарhyttan – med 120 anställda samt arbetet för 40 anställda i Garpenberg. I Fagersta järnverk innebär investeringen att över 300 arbetstillfällen försvinner.

Så här skall tydligen strukturomvandlingen gå till. Några ersättningsjobb är inte planerade. Man ropar efter dem, men ingen har dem.

Likadan ser bilden ut vid bruk efter bruk. Järnverken i Värmland är illa ute, Söderfors likaså. Järnverket i Hofors skall minska sin råstålstillverkning, och man har inga ersättningsjobb. Avesta Jernverk har aviserat att man skall göra strukturrationalisering och minska antalet anställda. Nyby bruks metallurgi är direkt i farozonen. Listan kan göras lika lång som det finns järnbruk i vårt land.

Att godkänna denna strukturomvandling på de villkor som föreligger i dag är en kapitulation. Strukturomvandlingen borde ha några sociala utgångspunkter och regler, bl. a. att man inte skall förlora ett jobb förrän man har tillförsäkrats ett nytt. Följden av det som regeringen föreslår är att staten, dvs. skattebetalarna, skall klara dels storfinansens inves-

teringar, dels försörjningen av de arbetare som inte får jobb på bruksorterna. Storfinsans kommer att gå fri.

Satsningarna på stålindustrin måste med de erfarenheter man kan få av utvecklingen utgå från helt nya grunder och bedömningar, som vi har presenterat i vår motion.

Stålkapitalets och de arbetandes intressen är fundamentalt olika. Därför måste stålpolitiken vara självständig gentemot storfinsans.

Stålpolitiken får inte ses som en snäv branschfråga. Den måste förenas med en vidare industripolitisk syn.

Stålpolitiken måste utgå från sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska mål. Strukturomvandlingen får inte ta formen av ökad utslagning och arbetslöshet. De mindre bruksorterna får inte offras. Statsindustrierna får inte reduceras till väldiga AMS-projekt för att indirekt hålla privatkapitalet under armarna.

De av regeringen föreslagna lånestöden till stålindustrin och sysselsättningsstödet bör därför enligt vår mening inordnas i en ny stålpolitik utifrån de grunder som jag redovisat. Det innebär i första hand att inga arbetstillfällen skall få försvinna på bruksorterna. De orterna skall leva vidare. Därför måste det förhindras att avskedanden och naturlig avgång avtappar dessa orter på sysselsättningstillfällen. Det bör i lag fastställas att inga avskedanden och personalminskningar får ske.

Näringsutskottet har avvisat vårt krav med att det är lagtekniskt och praktiskt svårgenomförbart samt att det skulle förhindra en omstrukturering av branschen. Näringsutskottet – och därmed de borgerliga partierna och socialdemokraterna – vägrar då tydligen att rädda sysselsättningen på utsatta orter. Jag kan varken i detta betänkande eller i andra finna några åtgärder som skulle förhindra bruksorternas utarmning.

Industriministern har talat om företagens sociala ansvar, om deras ansvar för sysselsättningen. Men när företagen nu inte har något socialt ansvar, vill tydligen inte regeringen gå in och förhindra att det blir en sådan utveckling som företagen vill ha. Skulle herr Åslings ord vara någonting värda, och skulle han dra någon som helst konsekvens av sitt talesätt, så skulle han, när företagen inte tar sitt ansvar för sysselsättningen, i lag tvinga dem att göra det.

En ny stålpolitik måste trygga den fortsatta sysselsättningen på bruksorterna genom satsning på förädling, nya produkter och ny teknik. Detta kräver en samordning av hela den malmbaserade produktionskedjan: gruv-, stål- och verkstadsindustri. Kapitalexporten måste stoppas – ett av de viktiga kraven – för att verkstadsindustrier, förädlingsindustrier, skall kunna byggas upp på de krisdrabbade bruksorterna. Det krävs en samordning som får till resultat att ett program utarbetas för högt driven förädling. Det krävs produkter som kan hävda sig på den internationella marknaden och även kan bära en produktion som inte är strikt företagsekonomiskt lönsam men är lönsam ur hela samhällets synpunkt. Det gäller att gå in för en alternativ produktion utifrån samhällsekonomiska utgångspunkter, en produktion som får stålindustrins och verk-

stadsindustrins hjul att rulla igen. Det gäller sådana åtgärder i dag som att öka byggandet, satsa på byggandet också utifrån samhällsekonomiska utgångspunkter, satsa på kollektivtrafiken och alternativ energiproduktion.

En samordning av stålindustrin måste med tvingande nödvändighet utöka förädlingsindustrin, dvs. verkstadsindustrin. Med en inriktning på stoppad kapitalexport och därmed satsning på investeringar i Sverige skulle de bruksorter där stålindustrin omstruktureras kunna få ersättningsjobb. Utan detta element i debatten om stålindustrin, att förena stålindustrin med verkstadsindustrin, är talet om ersättningsjobb ganska värdelöst.

Den linje som vpk har utvecklat kan endast förverkligas, som vi ser det, om hela stålindustrin förstatligas. Kravet på samhällelig kontroll kan inte tillgodoses med mindre. Framför allt kan inte den önskvärda utvecklingen garanteras med mindre än att den inhemska och utländska storfinsans kopplas bort från inflytande.

En nationalisering i traditionell bemärkelse är emellertid inte nog. Nationaliseringen är bara det organisatoriska medlet. Den kan, som sker i många statsindustrier i dag, användas för att anpassa branschen till en kapitalistisk utveckling. Men vpk avser att ett förstatligande skall vara ett led i en ny, progressiv politik, präglad av självständiga målsättningar och grundad på arbetarklassens långsiktiga intressen. Det sistnämnda förutsätter både en intensivare politisk och facklig kontroll och en aktiv medverkan av fackföreningsrörelsen och de arbetande själva. Vi menar att förstatligande i dag är det enda sättet att rädda jobben på bruksorterna.

Näringsutskottet avvisar vpk-kravet på en ny stålpolitik därför att utskottet anser det inte nödvändigt att förstatliga för att samhällets intressen skall kunna tillgodoses – en avslagsmotivering som klingar något tom. För hur skall lån och lånegarantier kunna vända på storfinsans utveckling av stålindustrin? På vilket sätt skall jobben räddas på bruksorterna? Vilken är den stålpolitiken? Det finns inga svar.

Propositionen ger inga direkta svar på frågorna, men indirekt är det specialstålutredningen som är ledstjärnan. Specialstålutredningen går de kapitalistiska behoven till mötes. Är det så att utskottet och regeringen menar att samhällets intressen är desamma som kapitalets?

När nu socialdemokraterna kräver att den borgerliga regeringen skall lägga fram ett strukturprogram ser jag det som ganska poänglöst när vi vet vilka utgångspunkter som industriministern och den borgerliga regeringen har: företagsekonomiskt lönsamma stålföretag, dvs. företag med god vinstavkastning. Samhällsekonomiska moment ställs helt åt sidan.

Kravet på strukturomvandling måste vara: Inga avskedanden och personalminskningar på bruksorterna, en industripolitik som skapar ersättningsindustrier till bruksorterna. Det betyder ingrepp i kapitalismen – det är nödvändigt för att rädda jobben. Den insikten finns ute hos de

breda lagren på järnbruken. Men tyvärr är vpk det enda partiet i riksdagen som för fram dessa synpunkter. En rad socialdemokratiska motioner från olika regioner nämner ersättningsindustrier samtidigt som de godkänner struktumvandlingen. Socialdemokraterna i utskottet har inte ens reserverat sig för de motioner som avlämnats av representanter för de olika länen. Man kan ju fråga de socialdemokratiska motionärerna från Södermanland, Dalarna, Gävleborg, Uppland, Värmland och Närke: Är ni nöjda med de socialdemokratiska reservationerna? Är det den politik ni skall komma tillbaka med – tillbaka till de stålindustrier som i dag är i kris? I ståldebatten uppträder alltså regeringen helt på kapitalets villkor och underlättar struktumvandlingen, som är nödvändig för att kapitalägarna skall få godtagbara profiler. Socialdemokraterna uppträder allmänt vilset och har inga egna framgångslinjer av stora mått. För dem räcker det tydligen att ställa krav på den borgerliga regeringen och förbättra kapitalismens utveckling något. Samtidigt godkänner de struktumvandlingen. Jag anser att båda de i dag här företrädde riktningarna har mycket litet gemensamt med den rörelse som sker ute på bruksorterna. Där ställs direkta krav på den politik som räddar jobben. Där ställs direkta krav på statsingripanden, som ger jobb. Det ställs krav på att man hos storfinanserna skall utmäta ett ansvar för den utveckling som skett.

Detta får mig att ställa några frågor till näringsutskottets borgerliga talesmän: Hur många jobb anser den borgerliga regeringen och näringsutskottet att man skall tillåta försvinna på bruksorterna? Hur många bruksorter skall man tillåta dö ut? Var finns ersättningsjobben, som ibland utlovas? Vad skall de ungdomar som finns på de här orterna ha för jobb i framtiden, när det inte blir några arbeten genom naturlig avgång?

Till socialdemokraterna skulle jag vilja ställa följande frågor: Hur kan socialdemokratin godkänna struktumvandlingen, när man vet att det innebär betydande sysselsättningsminskningar och att det inte finns några ersättningsjobb? Vilka är de socialt acceptabla formerna, som Ingvar Svanberg talade om? Det här är viktigt, för kraven på en helt ny stålpolitik måste komma just från arbetsplatserna i dag. Och varför ställer inte socialdemokraterna upp på kravet om förbud mot avskedanden och personalminskningar som en första åtgärd för att förhindra bruksdöden? Redan under året har mängder av arbetstillfällen gått förlorade på bruksorterna bl. a. på grund av minskad naturlig avgång.

Stämningarna på bruksorterna kan illustreras med några utdrag ur de krav som Nybyarbetarna förde fram vid sin uppvaktning här i riksdagen för några veckor sedan: De accepterar inte arbetslöshet. De försök som görs att få splittring mellan de arbetande på olika bruksorter skall vi slå tillbaka med vårt främsta vapen: solidaritet i den gemensamma kampen. Nej till nedläggningar och arbetslöshet. Arbete åt alla. Utveckling i stället för avveckling. – Dessa krav ställde Nybyarbetarna. Vpk ställer upp på de kraven.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-motioner som behandlas i denna debatt.

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg ställde här en lång rad frågor om hur det skall bli ute på bruksorterna. Jag skall inte besvara dem i vad avser majoritetsbetänkandet. Men han ställde också direkta frågor: Är socialdemokratin nöjd med det och det? Han gör det väldigt enkelt för sig. Det enda han verkligen kan föreslå här är att man skall utfärda ett förbud mot avskedanden och förstatliga näringen. Förstatligandet kan vi diskutera, men ett förbud mot varje inskränkning leder ändå ingen vart om man inte vidtar åtgärder för att de industrierna skall kunna sälja sina produkter. Vi kan väl inte bara tillverka produkter i all evighet och säga: Det skall vi syssla med, men vi behöver inte kunna sälja.

Vi har inte reserverat oss till förmån för alla de enskilda motionerna. Men vi har i majoritetsbetänkandet mycket kraftigt uttalat kravet på ersättningsindustrier och betonat att man där måste vidta alla tänkbara åtgärder. Det skall också gälla strukturpolitiken. Vi skall inte bara låta strukturproblemen slå igenom och inskränka. Det talas om utveckling och forskning, om nya produkter och allt detta som är nödvändigt. Men det skall kompletteras med åtgärder för att skaffa nya jobb. Vi har krävt att detta skall redovisas till riksdagen, och det tycker vi är väsentligt.

De här problemen är mycket svåra, och man kan alltid föra diskussionen om vem som skall äga företagen. Men det är orimligt att tro att man kan göra det så enkelt för sig att man beslutar att ingen får avskedas – och så blir det inga avskedanden. Vi kan vara överens om, herr Hagberg, att människorna skall garanteras sysselsättning och trygghet, men det måste kanske ske under delvis ändrade former, med andra produktionsformer osv. Det måste man väl ändå vara vaken för! Det innebär inget accepterande av ett slags rovgirig kapitalism. Det innebär ett krav på regeringen att samhället skall planera så att det ansvarar för tryggheten.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det enda vi föreslår, säger Ingvar Svanberg, är ett förbud mot avskedanden. Men det är inte så litet i en strukturomvandling, där storfinansen i dag ställer arbetarna inför arbetslöshet, där ungdomen inte får jobb på bruksorterna. Då ställs naturligtvis frågan: vem skall försörja dessa arbetare, vem skall ge dem någon form av sysselsättning och utkomst? Då ställer vi kravet: i detta övergångsskede måste man låta storfinansen bära det hela, de intressen som ställt till med svårigheterna. Det blir ett förbud. Börjar man dra ned stålindustrin, blir detta bruksorternas död. Ingvar Svanberg vet lika bra som jag att om vi börjar dra ned i en ort, kommer ingen ersättningsindustri dit. Inte ens tvånget inom den kapitalistiska ekonomin kommer då att ge bruksorterna några ersättningsindustrier. Därför är vårt krav ett förstahandskrav i dag, ett verkligt viktigt krav för att rädda jobben, för att utmäta ansvaret för dem som ställt till med denna kris.

Sedan strukturomvandlingen. Som jag har läst de socialdemokratiska

motionerna finner jag att man ställer ett krav på den borgerliga regeringen att den skall lägga fram ett program. Men var är de sociala utgångspunkterna för strukturomvandlingen och ersättningsindustrin som jag frågat efter? De hänger ju ihop. Man skall skapa jobb, men vilken näringspolitik skall göra det, vilka åtgärder ställer man för att skapa dessa förädlingsindustrier? Vilka förädlingsindustrier och ersättningsjobb har Ingvar Svanberg att ge? I det här samhället hade vi en regering som inte kunde ge Norrbotten nämnvärt med ersättningsindustri. Vilka konkreta åtgärder vill man ge bruksorterna? Det är den politiken som jag vill att åtminstone ett arbetarparti för fram mot en borgerlig regering.

Och så till sist: Vilka sociala kriterier gäller för socialdemokratiens strukturomvandling? I realiteten kommer man tillbaka nu genom att ha godkänt strukturomvandlingen. Samtidigt har den borgerliga regeringens politik gått igenom. Vad finns det då för motvärn ute hos sakkförändringen och dem som skall försöka rädda vad som i dag räddas kan?

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur länge herr Hagberg och jag skall hålla på med detta. Egentligen är vi överens på en punkt, och den gäller att de människor som skall garanteras trygghet i detta sammanhang är de anställda. Han menar att man vinner detta genom att här fatta ett beslut om att ingen får avskedas vid den ifrågavarande industrin. Men det löser ju inte problemet. Hur skall man kunna tvinga dessa industrier att fortsätta om de inte kan det rent ekonomiskt?

Vad vi begär är att den borgerliga regeringen lägger fram ett program för hur strukturomvandlingen skall se ut. Den skall tala om hur programmet skall vara på den eller den punkten. Vi begär också att regeringen skall redovisa för vad den har gjort för att skapa ersättningsindustrier. Om detta program inte är sådant att vi kan godta det, brukar den här kammaren kunna säga nej – och det hoppas jag den skall kunna göra också i detta fall.

Däremot vet herr Hagberg och jag att makten just nu ligger hos den borgerliga regeringen. Vi kan inte besluta om detta, men vi kräver att man skall lägga fram förslag som visar för människorna hur regeringen vill ordna denna sak. Att den borgerliga regeringen då skulle ta på sig hela ansvaret så att den privata industrin helt skulle komma undan, har jag svårt att tänka mig. Regeringen skulle tvingas till att ta itu med dessa problem på allvar.

I det avseendet har vi samma intressen: att försöka skapa trygghet för alla i den omfattning detta är möjligt. Därvidlag behöver vi inte tvista, men jag tror, som sagt, inte på modellen med att bara förbjuda avskedanden. Jag tror inte att den är rimlig. Men så långt skall jag hålla med herr Hagberg att vi heller inte vinner någonting på att lita till att den här industrin skall klara problemen. Vi kräver att regeringen skall lägga fram program för hur det skall komma att se ut. Detta krav ingår i de socialdemokratiska reservationerna.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi vinner ingenting på att förbjuda avskedanden och sysselsättningsminskningar, säger Ingvar Svanberg. Det gör vi visst. Männskor blir kvar i de industrier där de nu arbetar.

Vi påstår inte att detta löser problemen; det är en förstahandsåtgärd för att klara av dagens katastrofala situation. Vi säger att för att rädda stålindustrin och fortsätta att utveckla den krävs inte stimulanser utan att staten tar ett helhetsgrepp över stålindustrin, samordnar den i hela dess vidd. Socialdemokratin vill att forsknings- och utvecklingsarbete skall ske i statens regi. Vad finns det för anledning att låta det övriga ligga i privata händer? Kärnpunkterna är ju: Var skall vi satsa? Vilken utvecklingsväg skall vi välja? Vilket omfång och vilken inriktning skall stålindustrin ha? Varför skall de satsningarna ligga i storfinansens händer och bara utvecklingsarbetet ligga hos staten? Det är oerhört inkonsekvent av socialdemokratin att inta den ståndpunkten. Ett förstatligande är enligt vår mening bara formen. Satsningen på ny teknik och nya produkter med högt driven förädling är utgångspunkten, och då måste man samordna hela industripolitiken. De arbetande i ett statligt företag måste då få ett avgörande inflytande genom vetorätt.

Vi måste mobilisera nu, anser jag. Det går inte att bara ställa krav på den borgerliga regeringen. Jag har frågat vilka kriterier socialdemokratin har för att strukturomvandlingen sker i socialt acceptabla former. Det är en oerhört viktig fråga för de fackföreningsmän som i dag slåss mot strukturomvandlingen. Vilka sociala krav kan de ställa? Besked om det kan de inte få av den borgerliga regeringen.

Att socialdemokraterna sviker i frågor som dessa har vi exempel på även bakåt i tiden. LO ställde t. ex. ett krav på full permitteringslön. Vi lade fram ett förslag härom i riksdagen. Socialdemokraterna i riksdagen stödde inte det förslaget. Problemet är detsamma här: Kraven finns på arbetsplatserna, men när de kommer hit till riksdagen sviker det socialdemokratiska partiet. I realiteten sviker man på det sättet den kamp som i dag pågår på varje bruksort.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 30 med anledning av propositionen 1977/78:30 behandlar förslagen om åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stålgiuteriindustrin. Jag kan instämma i vad tidigare talare har sagt, att det är beklämmande att dessa gamla stålverk med sin fina traditioner har hamnat i denna kris. Jag kommer inte ihåg vilket bruk i Bergslagen som vi en gång besökte, men man berättade där att man hade levererat taket till slottet Versailles i Frankrike. Och inte nog med det – brukets arbetare hade också varit där nere och lagt på taket.

När det gäller utskottsbetänkandet tror jag att man kan säga att reservanterna och utskottsmajoriteten på det hela taget är överens. Avvikelseerna är nog i verkligheten inte så stora som de kan förefalla vid

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

läsningen av betänkandet.

Jag skulle inledningsvis vilja ta upp ytterligare en sak, och det gäller arbetslösheten. Vi får naturligtvis inte förglömma att vi bör jämföra oss med andra länder på jorden, framför allt med våra grannländer. Om vi gör det finner vi att vi inte ligger på de procentsatser som dessa gör. Som exempel vill jag nämna att en statistik från den 17 september för Canada redovisade att man där hade en arbetslöshetsiffra på 8,2 %.

Jag skall härnäst diskutera reservationerna, men jag vill börja med att säga några ord om vpk. Det är givet att när vpk går ut med sina motioner är den springande punkten för dem att kräva ett förstatligande – något utrymme för att gå fram på annat sätt finns antagligen inte för det partiet.

I den första reservationen säger reservanterna att de vill ha ett strukturprogram för specialstålindustrin. De vill också att en strukturfond skall upprättas, och den frågan har vi ju diskuterat tidigare här i kammarerna. Reservanterna vill också att staten sätter upp hårdare villkor och genomför en ökad styrning för den särskilda delegation som propositionen föreslår skall tillsättas.

I det sammanhanget bör man först och främst komma ihåg att avsikten enligt propositionen inte är att binda denna fråga för evinnerliga tider, utan vad som föreslås är temporära åtgärder. Propositionen har klargjort att man därvid måste undanröja de finansiella hindren för en omstrukturering. En sådan måste till, och det har tidigare talare i dag kraftigt understrukit nödvändigheten av. Mot den bakgrunden tror såväl utskottsmajoriteten som regeringen att ledamöterna av den särskilda delegationen skall kunna pröva dessa frågor utan speciella direktiv och styrningsmedel från statens sida. I den mån delegationen kommer fram till överraskande resultat eller till att det behövs mera markerade förändringar förutsätter utskottet givetvis att regeringen kommer att redovisa detta inför riksdagen.

Herr Svanberg talade om att regeringen i denna fråga hade visat ointresse, och han skärpte sitt uttalande med att t. o. m. tala om motvilja. Jag skulle inte tro att det finns täckning för dessa beskyllningar, utan jag tror att reservanterna och utskottsmajoriteten här bara har något olika synsätt. Det torde inte finnas anledning att tolka det på annat sätt. Å andra sidan var Lars-Ove Hagberg inne på att socialdemokraternas förslag bara innebar låt-gå-politik och att socialdemokraterna i stort sett var eniga med utskottsmajoriteten.

Inom utskottet tror vi alltså inte på en hårt dirigerad linje för den här delegationen. En sådan skulle inte verka gynnsamt för de regionala problemen på de mindre orterna och inte heller för företagen.

I reservationen 2, som avser det finansiella stödet, accepterar reservanterna summorna 600 miljoner till garantilån och 700 miljoner till strukturlån, men man vill ha en annan metod. Man vill samordna stödet med regionalpolitiken och med arbetsmarknadspolitiken i länen. Det kan bli fråga om stora förändringar, men kan detta gå med naturlig om-

strukturering så mycket som möjligt tror jag att det är bäst och säkrast. Den tiden är borta då man kunde tala med de gamla klyschorna om kapitalisterna som spelar med järnbruken. Jag tror att alla parter känner ett ansvar för den här branschen och försöker göra det bästa möjliga. Därför tycker utskottsmajoriteten att riktlinjerna för långivningen är bra och att de ramar för lån och garantier som reservanterna föreslår icke är behövliga. Skulle medelsanvisningarna inte räcka till förutsätter man naturligtvis att regeringen kommer åter med yrkanden om anslag.

I reservationen 3 vill man att kreditstödet sätts in i konvertibla skulder för att kunna omvandla det till aktier. Det bjuder oss emot att utnyttja en svår situation för en bransch till att passa på att förstatliga vissa delar av den genom det tillskott som tillförs i en eller annan form. Jag skall citera vad utskottet har sagt, nämligen att strukturstödet bör "ses som en hjälp till självhjälp, inte som en väg att – i en på förhand svårförutsebar utsträckning – åstadkomma ökat statligt ägande". Vi har ansett det vara oriktigt att gå in och skaffa staten aktier och andelar i företagen på det här sättet.

Näringslivets svåra konkurrensförhållanden och det faktum att man har förlorat marknadsandelar på det internationella planet har i viss mån landet i dess helhet en skuld i. Man kan inte bara skylla på stålverksdirektörerna och aktieägarna i de här företagen. Det är en allmänt olycklig utveckling i världen som har gjort att konkurrensförhållandena har blivit så svåra och att våra egna produktionskostnader har blivit så höga gentemot många andra länder.

I reservationen 4 tar man upp sammansättningen av den särskilda delegationen och yrkar att fackliga organisationer skall vara representerade i den. Jag kan inte finna annat än att det framgår klart av propositionen att representanter för de anställda och för företagen skall ingå i delegationen, så det yrkandet är nästan som att slå in en öppen dörr. Jag kan inte se att propositionen lägger något hinder i vägen.

I nästa reservation, nr 5, beklagar man att stödet inte kan utgå till forskning och utveckling. Man har angett i propositionen att styrelsen för teknisk utveckling har utarbetat ett flerårigt försöks- och forskningsprogram för järn- och stålområdet. Man säger också att man senare ämnar lägga fram förslag om riktlinjer för statliga insatser på det här området.

I reservationen 6 kommer reservanterna in på ett mycket använt och slitet uttryck, nämligen att man måste ha en energipolitik och att 1975 års energibeslut skall genomföras. Vi vet att det kommer ett nytt energibeslut 1978. Nu skall det ju vara energipolitik i alla frågor, åtminstone när det gäller elenergi. För dagen har våra vattenmagasin en volym som är två och en halv gånger så stor som i vanliga fall. Vad som f. n. behövs är en kommersialisering av sol- och vindenergi. Det gäller att få fart på produktionen av sådana aggregat, att få fram en explosion i försäljningen liknande den vi hade inom TV-branschen på sin tid. Därmed tror jag också att en del av energibehovet kommer att kunna täckas.

Som jag ser det avser regeringen att hålla storströmsnätet här i landet

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

med tillräcklig energi. Dessutom vill man slå vakt om mindre, lokala elproducentanläggningar och hålla uppe värmen i våra byggnader.

I det gamla bankoutskottet i tvåkammarriksdagen där jag satt med, fanns en företrädare för socialdemokraterna som vid ett tillfälle sade: Hur det än går med det svenska näringslivet, så kommer specialstålindustrin att stå sig i alla tider. Det trodde man var någonting absolut säkert. Man visste att det fanns en kunnig arbetarstam och en tillverkning som man inte trodde kunde konkurreras ut.

Nu gungar marken under dessa gamla bruksamhällen var de än ligger. Världen han ändrat sig – det rör sig, som man brukar säga. Men det beror väl också något på att omvärlden inte vill betala vad vi begär för våra produkter. Våra krav är kanske litet för stora. På senare tid har det också klagats från utlandet över att vi stöder produktion med allmänna medel så att andra länder får svårt att konkurrera med Sverige.

I elva kommuner står specialstålindustrin för mer än hälften av den samlade industrissysselsättningen, och det betyder mycket. Det har heller inte från något håll sagts några överord om vad denna sysselsättning betyder för dessa bygder. Vi får hoppas att det inte blir ett nytt Ådalen eller Kramfors.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 30.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjessons uppläggning av den här debatten var kanske inte riktigt den man hade väntat sig. Han är nöjd med det mesta, och det bör man väl vara om man har att försvara regeringens ställningstagande, även om – som det visade sig – han på vissa punkter inte instämde i det.

Han säger att ledamöterna i den delegation som skall tillsättas kan ta ställning till strukturomvandlingen utan direktiv. Men, bäste herr Börjesson, det är åtta inbördes konkurrerande firmor som skall sätta sig ned och diskutera denna strukturomvandling. Hur skall dessa från sin egen fatabur, utan direktiv från regeringen, kunna komma fram till fina och bra beslut?

Jag har inte påstått att regeringen hyser ovilja mot strukturomvandlingar, det vore jag den siste att säga, men den är ovillig att ta ansvar för en strukturplanering, och det är något helt annat.

Herr Börjesson säger vidare att det vore bäst om de föreslagna lånen kunde betalas ut utan motsättningar. Ja, det har någon gång från centerhåll sagts att det skulle skapas ett samhälle med ständig samverkan mellan anställda och företag. Jag tror inte på den idyllen, herr Börjesson. Det går inte utan motsättningar. Det rör sig i långa stycken om motsatta intressen.

Så säger Fritz Börjesson någonting verkligt rörande: Nu är de här industrierna i en bekymmersam situation. Då skall man väl inte använda detta som tillhygge för att förstatliga industrierna. Det vore inte riktigt

hyggligt! Han menar tydligen att staten skall uppträda som den ädle givaren. Om bankerna går in och satsar pengar i ett företag, så gör de detta därför att de tror på företaget, men de ställer krav på säkerheter, osv. Det verkar mera söndagsskola än riksdagsdebatt när herr Börjesson säger: Varför skall man vara så elak att man börjar tala om förstatligande? F. ö. vill jag framhålla att vi inte har talat om ett direkt förstatligande, utan vi har talat om inflytande för staten.

Herr Börjesson säger vidare att i fråga om delegationens sammansättning är vi överens. Det är vi inte alls. Det är väl en viss skillnad om de anställda får *en* representant i delegationen eller om de får två eller tre, dvs. representanter för olika fackliga organisationer, så att både kollektivavtalsanställda och tjänstemän kan bli företrädare. Det är inte märkvärdigare än så.

Allra roligast blir herr Börjesson när han talar om energin. Varför driva en linje som visserligen är partiets men inte herr Börjessons egen? Man märker så väl att herr Börjesson inte tror på vad han säger. Nu får vi energi från sol och vind, utropar herr Börjesson, men han vet bättre än så. Vi måste ha en vettig energipolitik. Men jag skall inte plåga honom på den punkten, för där försvarar han partiet.

Lars-Ove Hagberg förordar förstatligande. Vi föreslår att staten skall satsa pengar och få inflytande. Vari ligger skillnaden? Och så vill han att jag skall tala om var de nya jobben finns. Det vill vi att regeringen skall redovisa för riksdagen.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjesson slutade sitt anförande med att uttala förhoppningen att det inte skall bli likadant med Bergslagen som med Ådalen och Kramfors. Tyvärr tror jag att det är ett ganska litet hopp som herr Börjesson kan hysa därvidlag. Nästa Ådalen är, om det inte förs en helt förändrad politik, just Bergslagen. Likheterna i utveckling är slående. Skillnaden är bara något tiotal år.

Herr Börjesson säger att utgångspunkten för vpk:s resonemang alltid är förstatligande. Jag måste då be herr Börjesson att lyssna på vad vi har att säga, så kanske han får anledning att ändra uppfattning. Vi ser inte förstatligande som ett egenvärde så länge vi har det nuvarande ekonomiska systemet i vårt land, utan vi ser i det här läget förstatligande som den enda organisationsform som möjliggör att det tas samhälls-ekonomiskt ansvar.

Vi lever fortfarande i en kapitalistisk omvärld och ett kapitalistiskt samhälle. Om en bransch skall förstatligas, så är det för att kunna rädda jobben och för att man skall kunna göra samhällsekonomiska bedömningar. Vi har angivit skälen för ett förstatligande: jobben skall vara kvar, sociala hänsyn skall tas, det skall föras en industripolitik som ger ordentlig sysselsättning över hela vårt land. När det gäller stålinindustrin kommer vi fram till att det enda som kan rädda jobben och möjliggöra de insatser som behövs är ett förstatligande. I sammanhanget

kan jag säga till Ingvar Svanberg att inflytande av det slag som socialdemokratin har pläderat för under årens lopp har visat sig fungera ganska dåligt när storfinansen och ägarkapitalet är i kris.

Sedan kommer jag till några frågor som jag tycker att Fritz Börjesson skall svara på. Vad är det som näringsutskottet anser skall vara ledstjärnan för strukturomvandlingen? Är det strikt företagsekonomiska bedömningar, så som det är i specialstålutredningen? Är det dessa bedömningar som gäller? Jag kan inte se någonting annat. Är stimulanser i form av lån och garantier den styrning som skall komma i fråga? I så fall måste jag be om svar på ytterligare ett antal frågor: Hur många arbetstillfällen tänker man offra inom specialstålindustrin? Hur många orter kommer att bli döda som järnbrukssamhällen? Och var finns de ersättningsindustrier som man ibland talar om skall ge andra jobb? Hur skall de komma fram?

Jag tycker att man skall svara klart och entydigt på de här frågorna för att visa vilka utgångspunkter man har i det här läget och inte hyckla och säga att problemen löser sig i alla fall.

FRITZ BÖRJESSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Man kan alltid ställa frågor och begära klara svar. Det var en gång en man som sade att en dåre kan fråga mer än vad tio vise kan svara på, och det är nog riktigt. I ett sådant här komplicerat läge kan naturligtvis varken jag eller reservanterna i utskottet svara på alla de frågor som vpk har ställt; det har också Ingvar Svanberg antytt tidigare.

Att man genom statligt ägande och statlig styrning skulle komma så förfärligt långt på det här området betvivlar jag mycket starkt. Vi känner till historien om Stålverk 80, som gick helt i statlig regi. Förslaget manglades fram och kom så långt att det godtogs här i riksdagen. Sedan gick det tillbaka, och så ändrade man på planerna. Det finns ingenting som talar för att man skulle vinna någonting på den här metoden.

Ingvar Svanberg säger att den särskilda delegationen har inbyggda motsättningar, och därför måste den ha väldigt svårt att klara av de ärenden det gäller – om lån, om hur det hela skall organiseras osv. Inbyggda motsättningar finns det naturligtvis i vilken institution man än har som behandlar en fråga i samhället; alla våra institutioner är ju sammansatta av representanter för motstridiga intressen. Men de där inbyggda motsättningarna har vi ju lärt oss att komma över. Och man behöver väl inte ha oklokare människor som ledamöter i delegationen än man har på många andra områden.

Tanken på de konvertibla skulderna som skulle kunna omsättas i aktier i statens hand är rena söndagsskolan, säger Ingvar Svanberg. Men det kan ju inte bli annat än att man förstalligar en viss klyfta av företaget när man skriver om lånen till aktier. Det kommer man inte ifrån, utan de aktierna får naturligtvis räknas som ägardelar i företaget. Jag kan inte se det på något annat sätt.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjesson säger att i alla förhandlingar finns inbyggda motsättningar, och det kan väl vara sant till en viss grad. Men vad det här gäller är att representanter för både ledning och anställda vid åtta företag som inbördes konkurrerar på stålmarknaden skall sätta sig ner och förhandla om hur en strukturrationalisering skall se ut, som kanske innebär inskränkningar på en ort och utökningar på en annan, kort sagt omvandlingar av hela den här industrin. Menar herr Börjesson att det är rasande enkelt för dem att komma till en gudomlig sanning som innebär att de fattar de riktiga besluten?

Är det inte bäddat här för motsättningar av rent regional karaktär? Man håller på det egna företaget och den egna orten. Man vill inte vara med om förändringar där, och man kan inte unna grannen en utökning. Jag tror att det alldeles uppenbart att mycket starka motsättningar är inbyggda här, och därför behövs det att regeringen – som väl skall vara objektiv i det här sammanhanget – tar ett grepp om saken och talar om, hur den vill att strukturomvandlingen skall se ut och vad den vill att man skall göra för att ge de människor arbete som eventuellt drabbas av strukturomvandlingen. Regeringen smiter undan ett mycket stort ansvar på den här punkten och lägger över det på några enskilda människor, som jag inte tycker skall ta det ansvaret. Det är regeringen som har ansvaret, och det skall den behålla. Det är den saken vi har olika uppfattning om.

Apropå talet om att förstalliga i smyg har jag sagt att staten borde kunna handla likadant som en bank när den lånar ut pengar. Fritz Börjesson menar att staten inte skall göra det. Man skall inte på något sätt kräva något av dem som får låna pengarna, utan säga: Var så god! Här har ni 1,3 miljarder kronor, grabbar, gör någonting av dem! Ungefär så menar Fritz Börjesson att staten skall handla.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjesson började sitt första inlägg med att säga att han jämförde arbetslösheten i andra länder med arbetslösheten och problemen här i landet.

En illustration av den borgerliga regeringens samhälle skulle svaren på några av de här frågorna ge: Kommer mitt arbetstillfälle att offras? Vad betyder den borgerliga regeringens politik för min bruksort? Hur många arbetstillfällen kommer att försvinna här? När kommer jag att få ett arbetstillfälle? När kommer ersättningsarbetstillfället? En arbetare som frågar så kan, enligt Fritz Börjesson, i en liknelse betecknas som dåren i det samhället, då inte den borgerliga regeringen och dess talesman här i riksdagen kan ge något svar. Det kanske illustrerar politikens svaghet när man inte ens kan dra upp riktlinjerna för var ersättningsjobben skall finnas. Vilken bantning tänker man göra av bruksorterna? Hur många arbetstillfällen tänker man offra? Det är uppenbart att strukturomvandlingen är sådan, och det står även så i propositionen. Var går gränsen

för den borgerliga regeringen i det här sammanhanget?

Tillbaka till förstatligandet: Om Norrbottens Järnverk inte hade varit statligt hade det inte funnits något järnverk i Norrbotten. Inget privatägt järnverk har lokaliserat sin verksamhet dit. Inget privat kapital skulle ha placerats där och ordnat sysselsättning. NJA har fått den sämsta delen av svensk stålhanteringsproduktion. Undan för undan har NJA på handelsstålsidan varit strykpojke åt t. ex. Domnarvet och Oxelösund, fått de sämsta tilldelningarna, haft den sämsta utvecklingsgraden och spelat den rollen passivt – en dålig statlig industripolitik. Det är inte en dålig statlig industripolitik vi vill ha utan en aktiv. Har man hela den svenska produktionen av stål att ta hänsyn till kan man utveckla den enligt andra mönster än då man utvecklar ett statligt företag som i stort sett får vara hjälpgumma åt storfinansens företag. Det är inte vår linje för förstatligande. Men trots detta har det statliga företaget i Norrbotten räddat jobben där uppe, vilket inte andra storfinansföretag mäktat eller vill göra.

FRITZ BÖRJESSON (c) kort genmäle:

Herr talman! För att återgå till den särskilda delegationen, omfattande facket, företagen och orsintressena, så kommer den att finnas kvar i vilket fall som helst. Jag tycker att behandlingen av frågor som prioritering av var olika företag skall vara belägna måste gå lika bra i en sådan särskild delegation som i regeringskretsen. Det blir bara en skillnad, och det är att i regeringskretsen går man dekretvägen, och det är inte alltid det mest acceptabla. I propositionen tror man på den här uppläggningsen, och vi har försvarat den. F. n. får vi vänta och se hur frågan kan lösas.

Lars-Ove Hagberg har vidare frågat efter hur många som kommer att bli friställda. Det har gjorts vissa beräkningar, och vi som läst specialstålutredningens betänkande känner till de siffror man där bollat med. Hur många som kommer att friställas vid en sådan här omstrukturering beror emellertid på konjunkturerna och på flera andra omständigheter. Ingen – varken jag eller någon annan ledamot av utskottet – kan ange hur många som kan komma att beröras.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! När betänkanden av den art som dem vi nu behandlar kommer upp till prövning här i kammaren är det naturligt att talarlistan blir lång. Bekymren och oron över vad som skall hända med vår stålindustri härskar i alla de län och orter som i dag har stålindustrin som bärande näring.

Fackföreningsrörelsen och socialdemokratin har under flera år bedrivit ett aktivt samarbete syftande till att skapa konstruktiva lösningar för att möta de strukturförändringar som vi vetat skulle komma inom specialstålindustrin.

I valrörelsen 1976 slog socialdemokratin fast att stålindustrin stod inför omfattande strukturproblem och att endast samhället kunde ställa upp

med det kapital som erfordrades för att klara stålindustrins behov av stora ekonomiska insatser. Man har från borgerligt håll inte velat, och vill fortfarande inte, gå oss till mötes i frågan om formerna för denna kapitalbildning. Vi pläderade i valrörelsen – och vi gör det fortfarande – för att samhället skall inrätta en strukturfond, som finansieras via en arbetsgivaravgift.

I dag får borgerligheten acceptera våra förutsägelser om behovet av kapital och lägger således fram en proposition för specialstålet, i vilken redovisas en rad punkter där åtgärder måste genomföras, om specialstålet skall kunna klara krisen. Men några lösningar på problemen redovisas inte. Ingvar Svanberg har tidigare berört olika aspekter av dessa problem, och jag går därför inte in på detaljer i detta sammanhang.

Vi drev och driver fortfarande vår linje om en strukturfond, som skulle kunna stå som garant för kapitalbehovet. Vi vet nämligen att de yttersta konsekvenserna av kapitalbrist för framtidssatsningar inom stålindustrin kommer att drabba enskilda människor, utsatta orter och kommuner.

I den partimotion som vi socialdemokrater lagt fram om specialstålet konstaterar vi, att regeringen misslyckats med att presentera ett samlat program för stålindustrins framtid och att det saknas ett samlat program för närings- och arbetsmarknadspolitiska insatser för specialstålindustrin.

Herr talman! Mina partikamrater i näringsutskottet kommer liksom Ingvar Svanberg redan gjort att närmare beröra våra förslag om strukturpolitiska insatser. Men eftersom jag tillsammans med partikamraterna från Värmland väckt motionen 161, som berör specialstålindustrins framtida struktur i vårt län, vill även jag något beröra behovet av ett program för stålindustrins framtid.

I mitt hemlän råder i dag stor oro för jobben. Denna oro delas av såväl de anställda inom stålföretagen som kommunerna och hela det omkringliggande näringslivet, där alla är beroende av de stora stålföretagen. Vad skall hända? frågar man sig på många håll.

Ja, vad som skall hända exempelvis i Värmland kan man i varje fall inte utläsa av propositionens innehåll. Det enda man fått veta är konsekvenserna av de bedömningar som bankdirektören Callans redogjort för i en skrivelse till regeringen, redovisad i tilläggsbudgetens förslag om lån till Uddeholm.

Callans anför att det kommer att bli färre anställda inom Uddeholm, att det kommer att bli fråga om ändrade ägarförhållanden inom bolaget samt att vissa företag inom Uddeholmskoncernen kommer att få slås samman med andra intressenter.

I propositionen anges ingenting om vilka de nya ägarna blir. Avgörandet på den punkten överläts helt till Uddeholmsbolaget och eventuella andra intressenter.

De utomstående, som är i stark beroendeställning till stålföretagen, får ingen möjlighet att påverka frågan. För dem som blir arbetslösa eller för kommunerna ges inga garantier.

Regeringsrepresentanter utlovar vid olika tillfällen att man skall göra

nödvändiga insatser för att lösa problemen. Men man vet tydligen inte mycket om vilka problemen är.

Detta är en mycket stor svaghet i förslaget om åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin.

Samtidigt med den nu framlagda propositionen lägger regeringen fram dels förslag om sysselsättningspolitiskt stöd till stålindustrin, dels förslag om lån till Uddeholm på 600 milj. kr.

Dessa förslag är behandlade av arbetsmarknadsutskottet, och vi har från socialdemokratin en reservation vid resp. betänkande från arbetsmarknadsutskottet.

I vår reservation om bidragsbestämmelserna förutsätter vi att regeringen skall kunna redovisa en plan för strukturomvandlingen. Detta menar vi har betydelse från kommunalekonomisk och regionalpolitisk synpunkt. Dessa krav understryks i princip också av länsstyrelsernas utvärdering av stålindustrins framtid. Men i avvaktan på att en samlad plan skall presenteras ter det sig naturligt att, som vi begär, regeringen skall få svara för bidragsgivningen när det gäller sysselsättningsstödet inom detta område. Vid behandlingen av bidragsfrågorna bör avgörande vikt fästas vid bedömningar som görs från fackligt håll.

Varför för vi in fackligt inflytande i dessa frågor? Jo, när det gäller exempelvis lokaliseringsstöden till olika företag har man från fackligt håll – enligt min uppfattning på ett mycket föredömligt sätt – presenterat kriterier som underlag för bedömningen av om ett stöd är vettigt eller inte. Detta skulle alltså kunna komma in om man från den fackliga kanten fick vara med också vid de här bedömningarna.

Vidare har vi synpunkter när det gäller stödets generella giltighet. Vi menar att stödet inte skall spridas ut över branschen i dess helhet utan att man skall se om det verkligen finns behov av stöd i resp. företag. Vi säger att stora, vinstgivande företag inte skall ha detta stöd generellt. Nu kan man naturligtvis i den situation som råder i dag invända att det inte finns några sådana företag inom denna bransch. Men det är väl inte riktigt sant. Det finns exempel som pekar på motsatsen, och vi tror att flera sådana exempel kommer att framtona inom en nära framtid. Därför vill vi ha en annan styrning när det gäller frågan om stöd.

Vi har också tidigare i vår partimotion nr 192 krävt att man skulle få använda sysselsättningsstödet för utvecklingsarbete inom företagen, därför att många företag är intresserade av sådant utvecklingsarbete. Man har en del processer på gång, som man gärna skulle vilja utveckla.

Nu har utskottsmajoriteten gjort en skrivning, som tillmötesgår vårt motionskrav. Man menar att det inryms i stödformerna, varför det i och för sig inte behöver ytterligare fastläggas av riksdagen. Detta är ändå ett steg framåt, och jag noterar med tillfredsställelse att utskottet gått vår motion till mötes i det här avseendet, därför att detta kommer att få betydelse i framtiden.

Uddeholmslänet, som tas upp i tilläggspropositionen, har vi från socialdemokratiskt håll i och för sig ingenting emot att bevilja. Vi föreslår

i vår partimotion nr 192 att detta lån skall lämnas, men att det skall ges i form av konvertibla skuldebrev, som staten efter förslagsvis fem år kan få byta ut mot aktier i bolaget. En sådan utformning av lånebestämmelserna skulle ge samhället rätten att, på samma sätt som andra som satsar kapital i bolag, få ägarandel.

Herr talman! Vi har naturligtvis inga reella möjligheter att få våra förslag tillgodosedda av den borgerliga majoriteten i riksdagen. Man är på borgerligt håll inte angelägen om att skapa några garantier för samhällets intressen av den typ som vi tycker är berättigade och motiverade.

Det är många frågor som man skulle vilja ställa till de borgerliga företrädarna, frågor som säkert är aktuella också inom resp. järn- och stålortslän. Ser vi litet närmare på de regionalpolitiska krav som har framförs i olika motioner finner vi att det är fråga om jobben i första hand. Man kan på grund av propositionens utformning ställa sig tveksam till vilken garanti denna kan ge för arbetarna i framtiden. Det skulle därför vara bra om vi i den fortsatta debatten kunde få klarhet i om regeringen exempelvis anser att det som föreslås i propositionen är någon garanti för att jobben på stålorterna i landet kan räddas.

Vi har också ställt krav på ersättningsjobb, och vi menar att speciella planer här måste utarbetas. Det finns andra branscher som är berörda än stålindustrin, t. ex. gruvnäringen. Vi vet att det inom stålindustrin finns planer på att mer och mer övergå till skrotbaserad råvara; man skall alltså lämna malmen. Driften vid flera av våra gruvor kommer att få läggas ner, om dessa planer går i uppfyllelse. Detta är en oroande utveckling för gruvorterna, särskilt eftersom de är lika ettföretagsdominerade som stålorterna i regel är. Vi anser dock att det inte skulle vara riktigt att överge malmen som basråvara för stålindustrin, i tron att man skulle få en billigare råvara genom att gå över till skrot. Skrotet kommer självfallet att stiga i pris om efterfrågan ökar. Därför menar vi att man borde se till att lägga fram en plan varigenom jobben räddas även på gruvorterna.

I propositionen sägs att det inte finns någon ordentlig ägarsamordning inom specialstålbranschen – branschen är alltså uppdelad på för många ägare – men några åtgärder föreslås inte. Man föreslår heller ingen samordning av marknadsföretag och forskning. Detta tycker vi är en oerhörd svaghet i förslaget. Det ger inga garantier för framtiden, vare sig i mitt hemlän eller i många av de andra länen.

Herr talman! Flera av mina partikamrater kommer att under debattens gång ytterligare redovisa socialdemokratins syn på behovet av åtgärder för specialstålindustrin.

Jag vill därför i det här skedet avsluta mitt anförande och yrka bifall till samtliga reservationer från s-sidan i näringsutskottets betänkande 1977/78:30 och i arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1977/78:17 och 18.

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! I det paket för att främja strukturomvandlingen och systerställningen inom stålindustrin som vi nu diskuterar ingår också ett tillfälligt särskilt sysselsättningsbidrag, som föreslagits i proposition 59 och som har behandlats inom arbetsmarknadsutskottet. Stödet är avsett för åren 1978 och 1979, och regeringen föreslås få rätt att förlänga det till utgången av 1980, om förhållandena nödvändiggör detta.

Bidraget är beroende av om företaget i fråga varslar om uppsägning eller inte. Vissa ytterligare preciseringar av villkoren finns också, avsedda att ge samhällets organ rådrudd, men jag skall inte uppta tiden med att redogöra för dem.

Det är naturligtvis nu svårt att beräkna medelsbehovet, men det har uppskattats till ca 270 milj. kr.

Vänsterpartiet kommunisterna underkänner regeringens proposition och vill förstatliga hela branschen. Jag skall nu inte ta upp den diskussionen – den har förts här tidigare i dag av representanterna från näringsutskottet. Jag vill dock säga att det enligt min mening inte är möjligt att lösa strukturproblemen inom den här branschen genom ett förstatligande. Ett exempel på det tycker jag är Stålverk 80.

Socialdemokraterna godtar det föreslagna sysselsättningsbidraget men vill binda vissa villkor till det. Detta var Sune Johansson nyss inne på. Genom bidraget ges arbetsmarknadsorganen ökat rådrudd, och regionalpolitiska åtgärder hinner också bättre övervägas. Det är mycket viktigt i detta sammanhang. Särskilda arbetsgrupper härför har bildats på såväl central som regional nivå.

Socialdemokraterna vill nu strama åt bidragsgivningen, så att inte stora, vinstgivande stålverk, som man säger, får bidrag. Jag skulle gärna vilja fråga Sune Johansson och andra: Var finns de stålverken? Sune Johansson sade här alldeles nyss att det fanns något exempel och att han trodde att det snart skulle bli en sådan situation att man kunde få flera exempel på att stålindustrin var vinstgivande. Det vill jag ta som ett uttryck för att socialdemokraterna ändå har förtröstan inför de åtgärder som den nuvarande regeringen föreslår. Men den reella situationen är väl ändå den att man i år och nästa år – och kanske under ännu längre tid – inte ser några stora möjligheter till vinstgivande företag i stålbranschen i Sverige.

Socialdemokraternas förslag och påståenden i det här fallet måste nog räknas till deras bekanta skuggboxning med verkligheten – den skapar ju inga jobb. I stället kan jobben på det sättet riskeras. Socialdemokraternas förslag skulle eventuellt kunna omöjliggöra det rådrudd för friställning av arbetskraft som bidragskonstruktionen och bidraget syftar till. I varje fall kan man skapa osäkerhet och oklarhet, vilket är negativt för de anställda. Det går direkt ut över dem, och det är ju motsatsen till vad bidraget syftar till. Det är märkligt att socialdemokraterna kan ha denna inställning.

Socialdemokraterna vill också centralisera besluten till regeringen i stäl-

let för att decentralisera dem till de organ som har direkt ansvar för företag och anställda – de organen känner ju bäst till problemen och den aktuella situationen. Facket har i detta sammanhang full insyn i alla förhållanden och stort inflytande i de frågor det rör sig om. Såväl regeringen och arbetsmarknadsmyndigheterna som facket har den insyn som erfordras för att missbruk av bidraget skall kunna förhindras. En centraliserad handläggning blir mera byråkratisk och tungrodd. Handläggningen måste också vila på den lokala kunskapen.

En samlad plan för stålindustrins framtida struktur efterlyses av socialdemokraterna. Det är ju känt – detta framgår också av socialdemokraternas egen skrivning – att den nuvarande regeringen så snart den trädde till fick ta sig an den uppgiften. Det finns anledning att beklaga att den socialdemokratiska regeringen inte gjorde något för att framlägga sådana planer. Problemen var ju inte okända på den tiden. Stålverk 80 bröt samman innan den nya regeringen trädde till. Strax därefter anmälde praktiskt taget hela stålindustrin sina problem, som vi i dag brottas med. Den omvandling av stålindustrin som måste ske – och som vi ju är eniga om – bör givetvis genomföras planmässigt. Under det år regeringen verkat har detta varit avsikten med bl. a. de snabbutredningar som gjorts. En särskild delegation har inrättats bl. a. för denna uppgift.

När socialdemokraterna anklagar den nuvarande regeringen för dålig planmässighet i den här frågan, så måste den kritiken i första hand träffa dem själva. Så nära i tiden ligger ju det socialdemokratiska regeringsinnehavet. Det är också i det här fallet fråga om skuggboxning för att dölja försummelser och frånvaron av egna planer.

I sammanhanget finns det anledning att peka på centerns upprepade motioner under 1970-talet om en utredning av ett näringspolitiskt handlingsprogram för vårt land. Socialdemokraterna har avslagit dessa motioner år efter år. Om förslaget bifallits, borde vi i dag ha haft en bättre beredskap bl. a. för stålindustrin.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 17.

SUNE JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jan-Ivan Nilssons anförande var på ett par punkter avsett som ett bemötande av vad jag tidigare sade här och vad vi har anfört från socialdemokratins sida.

Han frågar om det finns några vinstgivande företag inom specialstålindustrin. Ja, det finns sådana företag. Jan-Ivan Nilsson – ett företag som heter Sandvik AB går fortfarande med vinst. Det är klart att man har vissa förhoppningar när man kommer från ett utsatt län att de åtgärder som nu sätts in åtminstone i någon utsträckning skall leda till en utveckling i rätt riktning. Jag tror att det inom en inte alltför avlägsen framtid återigen kommer att finnas vinstgivande företag bland de nu drabbade.

När det gäller kraven på att facket skall ha inflytande över fonddele-

gationen och lånefrågorna är det ju inte första gången som fackföreningsrörelsen hävdar sina intressen via det socialdemokratiska partiet. Detta är naturligt eftersom vi har ett intimt samarbete i de här frågorna. Det är klart att vi är oroade både från det socialdemokratiska partiets och från fackföreningsrörelsens sida för att centern skall fullfölja sina intentioner och ställa facket åt sidan på det sätt som man gjort i andra frågor, t. ex. när det gäller att tillsätta representanter i länsstyrelserna, och även när det gäller den fråga som skall behandlas på lördag i samband med småföretagspropositionen: företagarföreningarnas framtida sammansättning. Vi menar att facket bäst känner till de här frågorna och att facket därför skall ha ett avgörande inflytande på dem.

Vad gäller påståendet att den nya regeringen fick ta sig an de här problemen och att vi socialdemokrater inte skulle ha gjort någonting åt dem så vet jag inte om Jan-Ivan Nilsson lyssnade på det jag sade i mitt anförande. Jag tyckte att jag utförligt redogjorde för att vi just i valrörelsen talade om de problem som var att vänta inom stålindustrin och att vi med anledning därav föreslog inrättandet av en strukturfond. Vi var alltså väl medvetna om problemen, men det var väl så att man från borgerligt håll här liksom när det gäller andra problem i samhället försökte att plana ut diskussionen och inte ville lyfta fram problemställningarna. Den här branschen är problemfylld, och vi har stått bakom uppfattningen – och gör det fortfarande – att det måste till samhällsåtgärder för att lösa de branschproblemen.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jan-Ivan Nilsson säger att det skall gå framåt – problemen skall lösas någon gång. När arbetsmarknadsutskottet godkänner det 75-procentiga bidraget till stålindustrin för att, som det står i propositionen, klara övergångssvårigheter och när man talar om, som det också står i propositionen från Nils Åsling, en väldig sysselsättningsminskning så inställer sig den stora frågan: När kommer de nya jobben?

Vad skall vi tro på? Hur länge skall det 75-procentiga bidraget gälla? Det sägs att det skall utgå t. v. Är det skattebetalarna som skall stå för fiolerna och betala bidrag i olika former för att klara sysselsättningen?

Jag har frågat näringsutskottets representant: Vad kan vi vänta för ersättningsjobb på de aktuella orterna, när man så klart redovisar att det skall bli sysselsättningsminskningar i och med strukturomvandlingen? Jag får inget svar. Frågan är svår att svara på, säger näringsutskottets representant, det är omöjligt att ge ett svar. Då måste jag väl konstatera att det här samhället bara erbjuder skattepengarna till storfinsan för att den skall kunna behålla arbetarna. Och då kommer man till den andra frågan: Vad skall vi ha för stålpolitik? Jan-Ivan Nilsson säger att det inte går att förstatliga, eftersom Stålverk 80-projektet var värdelöst. Jag kan hålla med om att planen till Stålverk 80 sannerligen inte var bra. Men hur många dåliga planer har inte storfinsan realiserat? Tag det gigantiska exemplet Oxelösund. Det ligger inte alls långt tillbaka i tiden.

Det är ingen gammal stålindustri, men ändå är det verkligen en stålindustri på lerfötter. Den industrin kan tas fram som ett mycket klart exempel på ansvar för sysselsättningen.

Nej, frågan är: Vilken näringspolitik skall vi ha? Vilken inriktning skall den ha och hur skall man styra den? Men Jan-Ivan Nilsson vill inte vara med om att föra en heltäckande politik. Han vill ge stimulanser av olika slag, som Åsling föreslår, till den specialstålindustri som inte är lönsam i dag, som har haft sig själv att lita till och som har försatt sig i den här positionen. Den har tagit ut sina vinster under efterkrigstiden, inte investerat på ett riktigt sätt och befinner sig nu i det här läget. Den industrin skall vi ge ett 75-procentigt bidrag till! Är det de planerna som den borgerliga regeringen har – att det är skattebetalarna som skall stå för fiolerna, där storfinanserna har gjort försummelser under efterkrigstiden?

JAN-IVAN NILSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg frågar om det är skattebetalarna som får gå in i det här sammanhanget. Jag vill erinra om att det råder politisk enighet om att samhället skall träda in för att rädda sysselsättningen i många olika situationer. De stora insatserna – inte minst i den näringsgren vi här diskuterar – har skattebetalarna och samhället gjort för just de statliga bolagen. Det visar att ett förstatligande inte löser de problem som vi har diskuterat.

Herr Sune Johansson nämnde att det finns ett företag som glädjande nog inte är i kris. Om t. ex. Sandviken friställer får det företaget inte del av det här stödet. Om inte regeringens förslag genomförs utan i stället socialdemokraternas förslag, innebär det att de anställda just i Sandviken skulle vara särskilt utsatta för risken att bli friställda.

Facket har inflytande. Sune Johansson måste ta exempel från områden som skall diskuteras senare. Jag finner inte anledning att nu ta upp diskussionen på de områdena. Han kunde inte ge ett enda exempel på att facket inte hade full insyn och ett stort inflytande på lösningen av de frågor som vi här diskuterar. Det tycker jag garanterar att det bidrag som det här är fråga om inte kommer att missbrukas.

Vidare talade Sune Johansson om att socialdemokraterna under valrörelsen hade anfört att det finns risker inom bl. a. stålindustrin och att man skulle skapa en strukturfond för att lösa de problemen. Socialdemokraterna föreslog först en strukturfond på 700 milj. kr. och har efter hand, under sommaren och hösten, ökat beloppet till 4 000 milj. kr. Det är belopp som är otillräckliga i sammanhanget. De skall, enligt socialdemokraterna, tas ut genom en höjning av arbetsgivaravgiften – något som försvårar för näringslivet att sälja sina produkter. Det är ett av stålningens stora problem i dag. De resurser som socialdemokraterna föreställer sig är behövliga här räcker inte för att klara de problem som vi måste lösa.

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

SUNE JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att beröra frågan om strukturfonden. Det är riktigt som sägs att vi föreslog en strukturfond, som skulle uppgå till 740 milj. kr. Men i takt med att företagen undan för undan har redovisat sina problem framstår det klart för alla att de pengarna inte skulle ha räckt till. Andra än jag kommer att svara för de ekonomiska delarna av diskussionen, men jag vill ändå ge Jan-Ivan Nilsson ett litet exempel. När ni framför argument mot att man inte skulle kunna använda arbetsgivaravgiften för att skapa kapital till den här branschen vill jag som exempel ta Uddeholmsbolaget, som är i behov av 600 milj. kr. i dag. Vad gör det då om man slopar hela arbetsgivaravgiften för Uddeholms del? Om man skulle ta bort de 4 procenten, gör det 24 milj. kr. Alla är vi överens om att det inte räcker till. Men det finns andra skyddade branscher, som inte jobbar på den internationella marknaden och som inte är lika beroende av arbetsgivaravgiften som kostnad. De kunde vara med och bära kostnaden för utvecklingen av stålindustrin.

Jag har inte, Jan-Ivan Nilsson, sagt att man i Sandviken inte skulle kunna få stöd. Man skall i Sandviken och på alla andra ställen givetvis få stöd om man är i behov därav. Men det skall inte vara den generella gödslingen med statliga pengar till företag och enskilda utan att det finns något egentligt behov därav.

Sedan säger Jan-Ivan Nilsson att jag inte har kunnat ge något enda exempel på att regeringen skulle ha varit negativ mot fackliga synpunkter. Jag angav ju två exempel och jag tyckte att de räckte till. Traditionen talar ju inte heller om att det skulle ha varit något större tillmötesgående från centerns eller något borgerligt partis sida gentemot de fackliga organisationernas möjligheter till inflytande. Ni föreslår en lånedlegation, men denna är inte sammansatt och ni kan inte heller tala om hur den skall konstrueras. Detta tycker vi är en uppenbar svaghet i hela detta förslag.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Tydligen är det så att borgerliga politiker inte reflekterar över hur man använder skattemedel och över vad de skall användas till. Det användningssätt som arbetsmarknadsutskottet nu godkänner innebär att man i stort sett låter det hela ske på storfinsansens villkor. Vad vi i stället har presenterat är att man använder pengarna på ett annat aktivt sätt och försöker skapa jobb. Det 75-procentiga bidraget i den här formen skapar inte ett enda jobb.

Åslings proposition skapar ju heller inga flera ersättningsjobb eller industrier. Snarare tvärtom! Den minskar ju antalet jobb. Där framställs i klartext vad det kommer att bli. Struktururomvandlingen skall bli sådan att dessa företag skall gå med vinst, arbetare ställs åt sidan i produktionen och får vara med för att få statligt stöd. Genom skattepengar skall dessa företag sedan gå med vinst, storfinsansen skall återigen kunna skaffa sig stora utdelningar i stålindustrin, och skattebetalarna skall vara med att

betala en del av den bördan. Det är en som vi anser helt felaktig bidragspolitik från skattebetalarnas sida. Men tydligen är den helt förenlig med borgerlig politik.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

JAN-IVAN NILSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det sysselsättningsstöd vi här diskuterar är ju avsett att ge rådrum för en mjuk omstrukturering av stålindustrin. Av herr Hagbergs senaste yttrande att döma menar han att vi skall öka produktionen på områden där vi har mycket små möjligheter att konkurrera. När det gäller riktlinjer för delegationen anges ju dessa klart både i propositionen och i utskottets betänkande. Jag beklagar att Sune Johansson inte tycks ha läst och tagit fasta på detta.

Det är klart att enbart en sänkning av arbetsgivaravgiften inte kan klara alla problem. Det är en rad sammanhängande åtgärder som måste genomföras för att klara problemen. Åtgärderna har vi diskuterat tidigare. Sune Johansson erkände också att socialdemokraterna först föreslog en strukturfond på 740 miljoner men såg att det inte räckte till. Man ökade så till 4 000 milj. kr. Detta visar tydligt hur oförberedda socialdemokraterna var. Vad hjälper det att man talar om en sak under valrörelsen om man ingenting har gjort och ingenting har förberett?

Jag tycker att denna diskussion givit till resultat att man än en gång fått belägg för att trots att socialdemokraterna säger sig ha varit medvetna om problemen har de ändå inte tagit allvarligt på dem och föreslagit några åtgärder. För Sune Johansson ber jag än en gång att få peka på centerns motioner under 1970-talet, vilka avslogs av socialdemokraterna. De gällde en utredning om ett näringspolitiskt program för det svenska näringslivet. Om denna motion bifallits hade vi säkerligen haft en betydligt bättre beredskap i Sverige än vi har i dag.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! I propositionen 1977/78:25 föreslår regeringen att Uddeholms AB skall beviljas ett lån på 600 milj. kr. Förslaget behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 18.

Detta företag bedriver en mängd olika slag av verksamhet i företrädesvis Värmland. Före 1973 var rörelseresultaten under en följd av år någorlunda goda – de låg på belopp upp till 100 milj. kr. Men var de resultaten tillräckliga? En av våra företagsekonomiska experter i massmedia har framhållit att resultaten borde ha varit minst de dubbla för att säkra den långsiktiga utvecklingen. Han menade t. o. m. att Uddeholm sedan åtminstone mitten av 1960-talet inte hade moderniserats i tillräckligt hög grad.

Jag har inte tillräckliga kunskaper i ämnet företagsekonomisk analys teknik för att utan vidare kunna instämma i detta. Jag bara konstaterar att kritiken har framförts. Det har också ifrågasatts om inte den investeringsverksamhet som igångsattes i och med vinståret 1974 borde ha skett tidigare. Men det är lätt, herr talman, att vara efterklok. De dåliga

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålinindustrin,
m. m.*

vinståren före 1974 minskade lusten att investera, och dessutom ökade investeringskostnaderna genom den pågående och snabba inflationen.

Nå, hur reagerar man då i ett företag när efterfrågan plötsligt börjar stiga så snabbt som under 1974 och när man sedan blir varse att vinsten blir så stor som 400 milj. kr. när den tidigare har varit mycket lägre? Ett sätt att besvara den frågan kan representeras av följande citat ur en ekonomisk kommentar i Svenska Dagbladet från den 18 september i år:

”Uddeholms och andra basvarutillverkares kunder köpte på sig stora lager i förväntan om fortsatta prisstegringar. Normalt skulle detta ha medfört minskade lager i basvaruledet. Men Uddeholm tycks ha saknat de rätta styrmedlen och följderna blev att koncernens lagervolym ökade kraftigt under 1974. Man förbisåg risken att efterfrågan skulle komma att vika snabbt när kunderna i stället för att öka sina lager ville avveckla dem.”

Var och en inser att på detta sätt bands många miljoner i lager. Olyckligt var det även att lagerökningen skedde så tidigt att Uddeholm inte kunde dra nytta av det statliga lagerstödet.

När det omfattande investeringsprogrammet påbörjades skedde detta med alltför stora resurser bundna i lagret. Och den snabba inflationen innebar som sagt att den miljard som var tänkt att räcka för investeringarna måste ökas med upp till 50–60 %, utan att bolaget fick mer för pengarna. Dessa svårigheter var väl överkomliga, ty 1974 års stora vinst gjorde ju att man beräknade att den vinsten skulle följas av fler rejäla vinstresultat. Men så kom kallduschen i och med 1976 års stora förlust på 158 milj. kr. Och för innevarande år räknar man med en förlust på upp till 500–600 milj. kr.

Den som vet vad Uddeholm betyder för sysselsättningen i Värmland kan lätt sätta sig in i svårigheterna. Vi förstår också att den som är bosatt i Hagfors, Storfors, Skoghall eller någon annan av de många orter i Värmland som är beroende av Uddeholmsbolaget är orolig för morgondagen. Vi förstår att den unga familj som nyligen satsat på ett egna hem i exempelvis Storfors och samtidigt hotas av permittering står undrande inför vad som sker. Den unga familjen har sannerligen inte stora möjligheter att påverka den egna utvecklingen. Att bryta upp från det egna hemmet, som man satsat allt på, att plötsligt ändra tillvaron för barnen eller att lämna sina vänner och sin hembygd är sannerligen inte så lätt.

Från januari 1976 till augusti 1977 har antalet anställda i Uddeholm minskat från ca 12 000 till ca 11 000. Minskningen har visserligen kunnat ske utan att några avskedanden har behövt tillgripas, men siffrorna berättar om den kalla och bistra utveckling som kan bli verklighet om inte något radikalt sker. Här måste samhället gripa in, och här måste skapas förutsättningar för den framtida tryggheten för dem som är anställda i företaget.

Arbetsmarknadsutskottet är enigt om att tillstyrka regeringens förslag

att bevilja Uddeholm ett lån på 600 miljoner. Utskottet ansluter sig också till de villkor som angivits i propositionen – där finns dock inte samma enighet – och som bl. a. innebär att staten skall få direkt insyn i bolagets verksamhet genom representation i bolagets styrelse.

Socialdemokraterna i utskottet har reserverat sig i ett avseende. Man anser nämligen att en del av lånet skall placeras i konvertibla skuldebrev. Utskottsmajoriteten avvisar detta. Såvitt jag förstår är oppositionens plötsliga intresse för konvertibla skuldebrev ett nytt exempel på socialisering, eller skall vi kanske hellre kalla det för smyg-socialism. Jag har i varje fall inte någon som helst tilltro till att trygghet för de anställda i Uddeholm kan åstadkommas genom socialism.

Herr talman! Utöver att jag vill framhålla att jag hyser tillförsikt för de många uddeholmarnas framtid och att jag formellt yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 vill jag uppehålla mig vid något som är tämligen nytt i den här debatten. Jag tänker då på det socialdemokratiska lagförslag om begränsning av vinstutdelning som riksdagens majoritet röstade ner i förra veckan och på de funderingar i samma riktning som redovisas i den socialdemokratiska partimotionen 192 om åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom stålintustrin. I den långa ekonomiska debatten i förra veckan kom dock detta förslag och dessa nya tankar helt bort. Jag tror att endast en talare berörde frågan, nämligen Knut Wachtmeister. Men det socialdemokratiska förslaget bör nog inte få passera så obemärkt, utan dess konsekvenser bör uppmärksammas.

Låt mig först få peka på vad socialdemokraterna framför i sin motion 192. Man diskuterar där principen att ge bidrag till stora och vinstgivande företag, och den frågan har redan varit föremål för debatt här i dag. Frågan gäller: Skall bidrag ges till företag som själva skall bära sitt sociala ansvar för sysselsättning och produktion? Socialdemokraterna menar att vid bedömningen av ett företags ekonomiska situation borde stort avseende fästas vid företagets utdelningspolitik. På s. 13 i motionen hänvisar motionärerna till att lånet på 600 miljoner till Uddeholm skall vara villkorligt på så sätt att ränta och amortering inte betalas förrän bolaget beslutar om utdelning till aktieägarna.

Jag undrar om inte debatten om utdelningarna håller på att komma på sned. I viss mån kan jag ge dem rätt som påstår att regeringen har uppmuntrat den en smula. Jag tänker på en punkt i stabiliseringspaketet från i höstas som innehöll en rekommendation till företagen att avhålla sig från utdelningshöjningar. Det var nog många i näringslivet runt om i landet som smålog en smula. De dåliga resultaten i flertalet svenska företag och den utveckling man kunde ana redan i höstas gav inte då och ger inte heller i dag anledning till några förhoppningar om utdelningshöjningar.

Jag är klar över att det ligger nära till hands för den enskilde löntagaren som drabbas av permittering att komma med kommentaren, att när nu jag har drabbats så borde också aktieägaren drabbas, dvs. sänk utdel-

ningen eller slopa den helt. Inom den fackliga organisation som jag är verksam i har detta diskuterats. Det finns de i det företag jag arbetar i som menat att de anställdas representanter i vår bolagsstyrelse borde kräva en minskad utdelning – eftersom arbetskraften måste minskas på grund av de ökande lönsamhetssvårigheterna så borde också utdelningen minska eller slopas.

I debatten påstås, som alla ledamöter i kammaren känner till, att utdelningarna utgör en jättekostnad för företaget. Det finns t. o. m. de som okunnigt påstår att företaget ger mera till aktieägarna än till de anställda. Sanningen är ju att företagets utdelningar i genomsnitt omfattar 1 % av lönekostnaderna i företaget. Så är det också i det företag där jag arbetar, de ligger någon tiondel över 1 %. Detta bör också framhållas i debatten. Vi löntagare skall också vara medvetna om att aktieägarna är nödvändiga för företagets fortbestånd.

Vad händer om utdelningarna uteblir det ena året efter det andra? Ja, aktiespararen börjar naturligtvis se sig om efter ett klokare sätt att spara. Han säljer aktierna och placerar pengarna i bank. Även om banksparatet har sina nackdelar får han åtminstone så pass stor ränta att den motsvarar penningvärdeförsämringen. Hur skulle det gå om allt flera aktieägare placerar sina pengar i obligationer eller banker, köper smycken, frimärken eller tavlor? – Köper man vackra tavlor har man i alla fall någon glädje av dem, kan man höra folk säga.

Är detta tal om utdelningarna och deras betydelse ett nytt sätt att skapa klyftor mellan ägarna och de anställda i ett företag?

Ja, herr talman, vad utdelningspolitiken betyder för näringslivet, för konkurrenskraften och för möjligheterna att skapa trygga jobb och ökade inkomster på sikt bör naturligtvis utvecklas ytterligare. Jag skall inte göra det i den här debatten. Det finns verkligen skäl att återkomma så vi blir helt på det klara med vad det kommer att innebära på sikt. Vi politiker får inte medverka till att debatten om ett livskraftigt svenskt näringsliv kommer på sned.

I detta anförande instämde Filip Fridolfsson (m).

Industriministern NILS ÅSLING, som meddelat att han i samband med behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 18 ämnade besvara *Nils Berndtsons* (vpk) den 13 oktober anmälda interpellation, 1977/78:43, om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Värmland, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! När vi i dag diskuterar näringspolitiken kan det noteras att den långvariga internationella lågkonjunktursens verkningar i hög grad har satt sin prägel på det klimat i vilket näringspolitiken arbetar. Det är inte bara lågkonjunktursen, vilket man bör komma ihåg i den här debatten, som har skapat de aktuella svårigheterna, utan samtidigt har en lång rad strukturproblem anmält sin närvaro i bransch efter bransch.

Under alltför lång tid har vi här i landet försummat förberedelser för

de strukturella förändringar som nu är ofrånkomliga i svenskt näringsliv. Inför de påfrestningar som lågkonjunkturen skapat har denna brist på näringspolitisk planering och beredskap framstått i en avslöjande dager.

Man kan fråga sig, inte minst mot bakgrund av dagens debatt, om det är den starka bindningen till de socialistiska dogmerna som har verkat så handlingsförlamande i detta avseende på dem som hade det näringspolitiska ansvaret under 1970-talets första år.

Högkonjunkturen 1974–1975 initierade en diskussion om s. k. övervinster, om makten över företagen, dvs. om de Meidnerska löntagarfonderna. Företagsstrukturen, marknadsföring och teknisk utveckling glömdes på ett beklagligt sätt bort i den debatten. Den nuvarande regeringens arbete har därför till stor del fått inriktas på problem som har sina rötter flera år tillbaka i tiden och som förstärks av att grundläggande struktursvårigheter för flera branscher uppträder samtidigt med en djup och besvärlig lågkonjunktur.

Det grundläggande för oss har varit och är att slå vakt om sysselsättningen med olika åtgärder från samhällets sida. Målsättningen är att hjälpa företagen över lågkonjunkturen och medverka i de nödvändiga strukturförändringarna och samtidigt göra så att jobben så långt det är möjligt finns kvar i företagen för att dessa skall ha ett bra utgångsläge när konjunkturen vänder och marknaden förbättras.

Det finns de som tror att allt kommer att lösa sig bara det blir en ordentlig konjunkturuppgång, förhoppningsvis under nästa år. Så är det förvisso inte. En uppgång gör det lättare för oss men löser inte problemen. Det är därför som det är så viktigt att nu få till stånd nödvändiga strukturförändringar, så att vi står väl rustade när marknaderna blir normala igen.

Samtidigt måste vi slå vakt om de företag som har förutsättningar att vara lönsamma på sikt. Vi har inte råd att göra oss av med ett enda livskraftigt företag. Det är på dessa punkter som regeringens näringspolitik nu inriktas. Samhället skall med all kraft och målmedvetenhet medverka i de nödvändiga strukturförändringarna.

Staten skall också se till att det inte är fel företag som försvinner. Alltså måste vi bevara dem som vi i dag bedömer som långsiktigt livskraftiga.

Regeringens åtgärder inom krisdrabbade branscher syftar till att begränsa konsekvenserna av den här processen för de anställda, berörda kommuner och företag. Det är nödvändigt för staten att gå in för att göra omställningen lättare och underlätta för strukturförändringar att ske i en acceptabel takt.

Från industridepartementets sida noterar vi att företag, fackliga organisationer och kommuner direkt kräver statsingripanden. Det vore inte heller förenligt med de politiska värderingar som omfattas av majoriteten av medborgare i detta land att staten förblev överksam i detta skede. Man kan inte stillatigande åse hur företag hotar att dö ut. Det skapar genomgående stora problem för de enskilda människorna och de bygger

som hotar att dö ut med företagen.

Kritikerna bör ha i minnet att åtgärderna i krisbranscherna syftar till att nå lönsamhet på sikt. Det är inte fråga om att i evig tid, vilket man kan få intryck av när man hör vissa kritiker, hålla dödsdömda företag under armarna. I själva verket har våra branschprogram utformats mycket strikt och medvetet som temporära insatser för att företagen under företagskonomiskt ansvar så snart som möjligt skall uppnå lönsamhet.

Är långsiktig lönsamhet omöjlig att uppnå, bör samhällets insatser dock inriktas på att göra avvecklingen på ett sätt som orsakar minsta möjliga skada för enskilda människor. Det är ju ändå så att samhällets ansvar för medborgarna i vårt land är praktiskt taget hundra procentigt, och det finns inget större slöseri i ett samhälle än en påtvingad arbetslöshet. Arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska åtgärder liksom rent sociala insatser skulle bli följderna om inte staten tog sitt ansvar och gick in och stöttade företag och så långt möjligt försökte mildra de strukturställningar som är nödvändiga och som kommer att vara tillräckligt påfrestande ändå för alla inblandade parter. Det är mot denna bakgrund vi måste se de åtgärder som regeringen vidtar för att medverka till en ändamålsenlig struktur i ett antal industribranscher.

Jag vill gärna ha detta sagt som bakgrund, också till de internationella bedömare som i dag med omsorg följer vår industripolitiska strategi. Vi har ambitionen att upprätthålla sysselsättningen, vi har ambitionen att också medverka till långtgående strukturella förändringar, och vi har gjort detta i former som inte strider mot internationella förpliktelser och ingångna avtal.

I dag har då riksdagen att ta ställning till förslag för två branscher som varit i fokus för intresset: specialstålindustrin och stålgluterierna. De befinner sig i ett utsatt läge, och strukturförändringar är nödvändiga. Om detta råder en bred enighet, och det återspeglas med all önskvärd tydlighet i utskottsbehandlingen av regeringens förslag.

Det föreslagna stödet syftar till att underlätta en strukturell omvandling av branscherna. Prövningen av de enskilda strukturförändringarna skall i första hand även fortsättningsvis ske inom de berörda företagen men i samråd mellan företaget, de anställdas representanter och skilda samhällsorgan. Avsikten är att en mera övergripande bedömning – om man så vill, med hänsyn till allmänt språkbruk, en mera övergripande planering – sedan skall göras i den föreslagna strukturgelegationen. Genom denna övergripande prövning kan man undvika mindre lämpliga dellösningar, som skulle påverka vår konkurrenskraft i negativ riktning. I delegationen föreslår vi att det skall ingå representanter för branscher och för de berörda fackförbunden.

En annan uppgift för delegationen är att åstadkomma, att främja och att ta initiativ till angelägna strukturförändringar. Avsikten är ju att stärka konkurrenskraften och därmed långsiktigt också sysselsättningen. Detta hindrar självfallet inte att resultatet på kort sikt är nedläggning av vissa enheter och en minskad sysselsättning inom branscherna. Det är det

pris man får betala för att uppnå en konkurrensduglighet i det längre perspektivet. Sysselsättningsminskningar kommer alltså att bli nödvändiga vid vissa enskilda verk, och för att ge ökat rådrum har regeringen föreslagit ett förlängt och något modifierat 75-procentigt stöd för orter som är ensidigt beroende av en stålindustri. Det stödet har redan börjat få en effekt. I Hälleforsnäs har t. ex. varslen för 125 personer skjutits fram i tiden ett och ett halvt år, vilket gett det nödvändiga rådrummet för anpassning av den lokala arbetsmarknaden.

De berörda länsstyrelserna ges nu ytterligare resurser för att utarbeta förslag till konkreta sysselsättningsfrämjande åtgärder på stålorterna. Inom regeringskansliet har vi tillsatt en särskild arbetsgrupp för att dels utarbeta egna åtgärdsförslag, dels tillse att länsstyrelsernas förslag ges snabbaste möjliga behandling. Arbetet bedrivs med andra ord nu med stor intensitet på såväl länsnivå som central nivå.

Men det finns anledning att i det här sammanhanget betona att åtgärderna i branscher med svårigheter inte får bli bara defensiva. Tyvärr finns det risk för det på grund av den bristande uppmärksamhet inför strukturproblemen som den tidigare regeringen visade och som försatt landet i den nuvarande svåra situationen.

Teknisk forskning och utveckling bör vara ett naturligt sätt att möta svårigheter i krisbranscher och problemföretag. Ofta har dess värre sådana branscher och företag inte råd att satsa på ny teknik och produktutveckling. Man har fullt sjå med att överleva, och då drar man gärna in på utgifter som inte har ett kortsiktigt berättigande, som man ser det. Det kan också vara så, att man under lång tid har underlåtit att följa med i den tekniska utvecklingen och levt på sina gamla lagrar, så att just det förhållandet bidrar till att man befinner sig i en akut kris. I vilket fall som helst är det en uppgift för samhället att ge stöd till forskning och utveckling och stimulera ny teknik och nya produkter.

I det längre tidsperspektivet kan även för specialstålverken nya malm-baserade processer bli aktuella och intressanta. Det är här frågan om ett prototypstålverk kommer in i bilden. Styrelsen för teknisk utveckling tar upp ett projekt avseende råjärnsframställning i nya processer i sina petita för budgetåret 1978/79. Inom STU sker redan nu en utvärdering av olika smältreduktionsprocesser, och det är ett arbete som jag uppfattar som mycket intressant och lovande inför framtiden med tanke på den svenska stålindustrins fortsatta utveckling.

Får jag så, herr talman, något kommentera oppositionens alternativa handlingslinjer, sådana de framträder i debatten i dag och i reservationerna till utskottsbetänkandet. Jag vill i det sammanhanget säga att det är ganska oskyldiga reservationer, som inte förmår dölja den enighet näringsutskottet i realiteten har kring regeringsförslaget. Det är klart att jag vid det här tillfället gärna noterar det med tacksamhet.

Jag tror att kammarens ledamöter vid det här laget vant sig vid att den socialdemokratiska delen av oppositionen hänvisar till sin universalmedicin inom näringspolitiken, dvs. strukturfonden. Det är inte längre

något nytt inslag i debatten, och jag trodde väl att när man nu har haft de här tankarna ett år skulle de ha mognat och fått mera substans och relevans för de aktuella förhållandena. Men jag måste till min besvikelse konstatera att det är i stort sett samma luftiga tankekonstruktioner som vi tidigare har mött som man nu på nytt framför.

När man analyserar de här tankarna på en strukturfond kan man för det första notera att avsikten är att strukturfonden skall tillhandahålla vissa kapitalresurser. För att få sin nödvändiga kreditkapacitet skall den inte bara dra nytta av den allmänna arbetsgivaravgiften utan också gå ut i internationell upplåning parallellt med riksbank och med enskilda låntagare.

För det andra skall man aktivt medverka i strukturförändringar inom näringslivet.

För det tredje skall man tillhandahålla riskvilligt kapital för investeringar i näringslivet som inte kunnat finansieras på annat sätt.

För det fjärde skall man finansiera insatser inom forskning och utveckling, om jag skall tro reservation 5.

Men det här är ju ingenting nytt. Det rör sig om centrala uppgifter för samhällets näringspolitik, sådana vi utvecklar dem i propositionen och i vårt vardagliga handlande i regeringens kansli. Och det blir inte bättre av att man skapar nya institutioner för självklara insatser inom näringspolitiken.

Den fond som socialdemokratin skisserar skulle snarare skapa nya gränsdragningsproblem och öka stelheten, och den skulle minst av allt medverka till den samordnade aktiva näringspolitik som oppositionen så gärna talar om.

Näringspolitiken klaras inte med särskilda fonder och allehanda illusionssystem utan genom en handfast och konkret integration i samhällets allmänna utveckling. Det är först när näringspolitiken på det sättet integreras i vårt allmänna politiska handlande som den kan få maximal effekt.

Som jag ser det har oppositionen också råkat ut för en ideologisk blockering i sitt tänkande i samband med behandlingen av det här ärendet. Det har i det sammanhanget varit ganska intressant att notera diskussionen mellan Ingvar Svanberg och Lars-Ove Hagberg.

Oppositionen vill ha ett program för specialstålindustrin. Det låter alltid vackert med ett program, men jag har förgäves i dokumentationen av oppositionens linje letat efter vad ett dylikt program skulle innehålla. Om ett sådant program som man kräver skulle ligga till grund för strukturdelegationens arbete måste det vara ganska konkret. Min fråga blir då: Är oppositionen beredd att föreskriva i detalj genom beslut i Sveriges riksdag produktbyten, samverkansformer – ja, investeringar i enskilda driftsplatser? Detta skulle – förutom att vara mycket orationellt – egentligen också vara ett misstroendevotum mot de anställdas organisationer och deras delaktighet i denna strukturrationaliseringsprocess.

Som kommentar till debatten mellan herrar Svanberg och Hagberg

*Stålindustrin,
m. m.**Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

vill jag säga: Egentligen har ju herr Hagberg rätt – skall man ge sig in på den här modellen krävs det en annan samhällssyn, en socialisering eller utveckling mot statskapitalism. Och en sådan utveckling skall vi väl ändå be Gud bevara oss från, eftersom exemplen är mycket avskräckande och eftersom vi då skulle mista den flexibilitet i vårt näringsliv som är vår styrka och chans när det gäller att bemästra situationen.

Sammanfattningsvis skulle jag kunna säga att oppositionen i stort sett är överens med oss om tagen. Att man sedan velat demonstrera försök till särinjer är mer ett uttryck för oppositionens vanliga sätt att arbeta. Men nu är vi i en tid och i en situation då det inte räcker med ord i näringspolitiken – nu är det verkligen angeläget att gå in i handling med konkreta åtgärder.

Jag övergår sedan till att besvara en interpellation av Nils Berndtson om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Värmland.

Nils Berndtson har frågat mig om det statliga lånet till Uddeholms AB är förbundet med några villkor i fråga om sysselsättningen och om regeringen förbereder några åtgärder i syfte att trygga sysselsättningen i Värmland.

Sedan interpellationen framställdes har regeringen lagt fram proposition om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 (prop. 1977/78:25). De huvudsakliga villkoren för det föreslagna lånet till Uddeholms AB framgår av denna proposition. Syftet med lånet är att skapa förutsättningar för bolaget att genomföra nödvändiga strukturförändringar i verksamheten i sådan takt att de enskilda människornas trygghet värnas. Något särskilt villkor i fråga om sysselsättningen avses inte bli knutet till lånet. Om riksdagen beviljar lånet räknar jag dock med att Uddeholms AB inte utan företagsekonomiskt tvingande skäl varslar personal om uppsägning innan de strukturfrågor som berör de olika verksamhetsorterna kan överblickas.

När det gäller andra åtgärder för att trygga sysselsättningen i Värmland vill jag hänvisa till regeringens förslag i småföretagspropositionen (prop. 1977/78:40 bil. 1) om ett regionalt investmentbolag för Värmland/Bergslagenregionen. Jag vill också peka på att länsstyrelsen i Värmlands län har tagit initiativ till en särskild delegation med bred förankring för att förstärka och samordna insatserna på sysselsättningsområdet. Regeringen kommer att ställa medel till förfogande för att finansiera delegationens verksamhet. Slutligen vill jag framhålla att statligt regionalpolitiskt stöd kan lämnas i samtliga kommuner inom länet och sålunda bidra till att sysselsättningsskapande projekt kommer till stånd.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns många saker i det industriministern sade som vore värda ett ingående bemötande. Men jag skall bara ta upp några punkter.

Jag anser att jag i stort sett kan gå förbi industriministerns något övermaga påstående om att det var den gamla regeringen som åstadkom

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

alla svårigheter som den nya hade att brottas med – den gamla regeringen hade varit förlamad av socialistiska dogmer. Det finns företrädare för den gamla regeringen som bör kunna svara för hur handlingsförlamad den varit. Men den har i alla fall skapat mycket av den organisation som herr Åsling använder i dag. Och handlingsförlamningen kan ju inte ha varit total. Mycket av det herr Åsling nu sysslar med var förberett redan innan.

Men det finns en skillnad mellan de olika regeringarna, herr Åsling, och den är mycket framträdande. Den förra regeringen ville planera för hur det skulle se ut även på sikt, medan den nya regeringens näringspolitik tydligen i mycket stor utsträckning består i att regeringen ställer pengar till förfogande för vad den kallar näringslivet och säger: Var hyggliga och gör någonting bra – vi skall inte lägga oss i hur det kommer att se ut, och vi kommer inte att ge er några riktlinjer.

Industriministern har ett lustigt sätt att debattera. Han varvar i och för sig kloka förslag med ganska hårresande ting, och så tror han att man skall glömma bort det okloka och ta bara det vettiga.

Industriministern menar att vi alla är ense i fråga om strukturomvandlingen. Ja, vem kan i och för sig vara emot den? Det ligger ju i tiden att en strukturomvandling måste ske, men man måste ju kunna styra den.

En övergripande prövning menar industriministern skall ske i den här delegationen med människor från facket och företagen – den skall inte regeringen stå för. Jag börjar undra om inte Fritz Börjesson hade rätt i sitt senaste anförande, när han sade ungefär så här: Det här med strukturomvandlingar är väldigt besvärligt att syssla med och ganska obehagligt, så det kan väl andra få syssla med. – Det är precis vad jag sade: Regeringen finner det obehagligt och svårt, och därför skjuter den över det hela på några privata, som rimligtvis inte borde ha det ansvaret.

Om vi skall ha ett strukturprogram, säger industriministern sedan, måste vi förcna oss med Lars-Ove Hagberg, eftersom detta förutsätter ett helt nytt samhällssystem. Snälla industriministern, det finns andra färger än svart och vitt. Det finns en förnuftig ekonomisk politik som gör att samhället kan inverka på det här.

Till sist vill jag instämma när industriministern sade att det nu inte krävs ord utan handling. Det borde regeringen tänka på i dag. Nu krävs det inte ord och meningar som i och för sig var mycket välformulerade, utan det krävs handling. Följ reservanterna på flera punkter!

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att industriministern i sin analys hamnar rätt på ett par väsentliga punkter. Specialstålindustrin lider av lågkonjunktur. Vi är inne i en strukturkris. Strukturproblemen har inte tacklats av storfinansen. I stort sett är vi överens om dessa konstateranden.

Men de som har försummat problemen skall nu ta hand om och förändra detta – det är den kullerbytta som industriministern gör. Struk-

turproblemen skall rättas till med stimulanser från skattebetalarna och det skall leda till, såsom industriministern säger, lönsamhet på sikt. Det pris vi får betala är mindre jobb.

Hela tiden får vi återkomma till frågan: Vilka andra jobb får de människor som förlorar sitt arbete? Näringsutskottets talesman, som jag tidigare frågat om detta, kan inte ge något svar.

Industriministern utnämner sig till domare mellan mig och Svanberg, men jag anser att han inte är rätt person. Anledningen till att jag vill ha en debatt med herr Svanberg är att jag tycker att socialdemokraterna hamnar alltför nära Åsling i den här frågan. Det borde egentligen här råda enighet mellan Svanberg och mig.

Jag ställer en rad frågor som är centrala i den här debatten. Kan industriministern svara på vad som kommer att hända när man genomför detta förslag? Hur många jobb kommer ungefär att försvinna? Hur kommer bruksorterna sedan att se ut? På vilket sätt kan de räddas? Finns det några ersättningsjobb? Vilka konkreta åtgärder finns det utöver de vanliga, eftersom de tidigare insatserna inte har räckt till?

När Åsling sedan hänvisar till den internationella utvecklingen tycker jag bestämt att han skall ta lärdom av den. Expansionen inom den internationella kapitalismen är inte sådan att kapitalismen i sig själv sväljer en strukturförändring inom stålindustrin, så att det sedan hux flux växer upp nya företag som från kapitalistisk synpunkt är lönsamma. Då återstår det att se på de samhällsekonomiska bedömningarna – och den som är bäst lämpad att klara detta är staten.

Min fråga till industriministern är alltså: Vilka jobb skall de människor få som nu aviseras om att bli utan?

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte kommentera det som industriministern berörde. Jag kände stor tillfredsställelse med hans inlägg. Jag skall i stället peka på det som industriministern inte berörde. Jag tänker på den uppkomna frågan om utdelningspolitiken. Jag hade naturligtvis hoppats att industriministern skulle kommentera detta.

I villkoren för lånet till Uddeholm ingår att inga pengar får utdelas till aktieägarna förrän företaget börjar betala räntor och amorteringar. Det låter i och för sig bra, t. o. m. bestickande bra. Men antag att det dröjer tre år innan så blir fallet, eller att det dröjer fem eller tio år innan företaget kommer i en sådan situation att man kan börja betala räntor och amorteringar. Man kan teoretiskt föreställa sig detta. Man kan även fråga sig vad andra som har ännu närmare kontakt med Uddeholmsföretaget anser om detta, Vad kommer att hända om aktieägarna börjar sälja sina Uddeholmsaktier, som visserligen skulle få ett mycket lågt börsvärde? Detta har intresse inte bara för Uddeholm utan för hela det svenska näringslivet.

Man kan tillspetsa frågan – jag gjorde detta i mitt tidigare inlägg. Vad händer om man börjar köpa tavlor i stället? Skall vi uppmuntra folk

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

att köpa värdefulla tavlor med t. ex. vackra motiv från Ekshärad? Eller skall vi uppmuntra folk att behålla sina aktier, eller kanske t. o. m. köpa ytterligare aktier i ett sådant företag som Uddeholm?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Herr Svanberg säger att mycket av det regeringen nu gör är grundat på tidigare förberedelser. Jag skall gärna erkänna att vi övertog ett väl fungerande regeringskansli med utmärkt personal och ambitiösa medarbetare. Man kan också notera, en dag när man vill vara vänlig som t. ex. i dag, att skillnaderna mellan den socialdemokratiska näringspolitiken sådan den framstår i reservationerna till näringsutskottets betänkande och den politik som regeringen för inte är så förskräckligt stora. Socialdemokratin har vissa ideologiska blockeringar men ansluter sig i stort sett till den socialt anpassade marknadsekonomi vi företräder. Detta vill jag gärna notera och rikta ett erkännande till herr Svanberg och andra företrädare för oppositionen som är närvarande här i kammaren.

Felet var att socialdemokraterna inte förutsatte, drömde om eller över huvud taget föreställde sig att detta gamla land skulle kunna råka in i ett konjunkturläge som det nu rådande. Landet var inte förberett för denna situation. Tvärtom hade ett antal svåra problem i den ekonomiska politiken under 1970-talet dämts upp, vilka tillsammans med de strukturella svårigheter vi nu drabbats av slår förödande hårt på hela den svenska samhällsekonomin. Detta kan man med fog anklaga den gamla regeringen för.

Jag vill sedan notera att Ingvar Svanberg inte tar upp min polemik mot strukturfonden. Jag förstår det. Strukturfonden är en luftig konstruktion utan förankring i verkligheten. Jag tycker att det är lika bra att oppositionen erkänner detta.

Strukturfonden är inget instrument i en offensiv näringspolitik som måste vara integrerad i hela samhällets politik i alla dess sektorer. Skulle man ta den beskrivning av strukturfonden som oppositionen gör i motionen och reservationerna, är det ingenting annat som föreslås än en investeringsbank nummer två. Investeringsbanken är ju till för att ställa kapitalresurser till förfogande genom utländsk upplåning, att gå in i strukturprojekt och andra projekt som andra banker inte finansierar och att finansiera forsknings- och utvecklingsprojekt. Vi är beredda att successivt stärka Investeringsbanken som ett mycket värdefullt operativt instrument i näringspolitiken i dag. Varför skall vi bygga upp en bank nummer två? Det finns ingen anledning. Jag kan ju erinra om att mitt parti och herr Svanbergs parti var överens om upprättandet av Investeringsbanken när den för tio år sedan bildades.

Vi tycker inte att det är obehagligt med strukturförändringar så att det är av den anledningen som vi lägger ut ansvaret för strukturförändringarna till en särskild delegation där regeringen kommer att vara företräd av statssekreteraren i industridepartementet som ordförande och som den som direkt sköter kontakterna med industridepartementets

och strukturdelegationens arbete. Men det gäller att finna operativa former i näringspolitiken för att nå maximal effekt. Genom att lägga ansvaret för detaljutformningen av de strukturanpassningsåtgärder, som nu måste komma, till ett separat organ i nära anslutning till Investeringsbanken tror vi att de bästa förutsättningar skapats att nå en maximal effekt av åtgärderna.

Herr Hagberg diskuterar utifrån ett helt teoretiskt perspektiv. Herr Hagberg diskuterar om ett land oberoende av världsmarknaden, ett land som flyter omkring fritt som en lycklig ö i världsrymden. Så är det inte. Vi måste sälja vår produktion. Svensk ekonomi är i hög grad integrerad i världsekonomin. Om vi inte kan sälja våra produkter måste vi vidta åtgärder för att öka vår konkurrenskraft genom en effektiv stabiliseringspolitik men också genom strukturanpassningsåtgärder. Vad vi kan göra är att se till att dessa åtgärder kommer att vidtas under så pass lång tid att vi har en reell chans att styra in produktionen på andra områden, att skaffa ersättningsindustrier, att utveckla tänkandet i de befintliga industrierna mot nya produkter etc. Det är det som är den modell vi arbetar efter. Jag har goda förhoppningar om att vi skall lyckas med att på det här sättet också trygga sysselsättningen för dessa orter.

Till Alf Wennerfors vill jag säga att det är rimligt, om samhället går in i ett företag som Uddeholm med ett mjukt lån, att aktieägarna gör en motprestation och avstår från utdelning under den tid som den här krediten har sin alldeles speciella karaktär. Om man vill koppla detta till en filosofisk utläggning om aktiemarknadens utveckling, är det att dra konsekvenserna litet för långt. Jag skulle vilja säga att människor som investerar på aktiemarknaden måste i detta läge, fristående från utdelningspolitiken, ändå försöka bilda sig en uppfattning om enskilda företags, ja hela det svenska näringslivets, framtidsutsikter i ett längre perspektiv. Då är inte perspektiven mörka. Tvärtom. Svenskt näringsliv har betydande och lovande utvecklingsmöjligheter sett i ett längre perspektiv, och det bör i så fall med tanke på hur aktiekurserna ser ut i dag vara en avgörande stimulans för människor och institutioner som söker placering av kapital på den marknaden.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig gärna saluera herr industriministern och önska honom all lycka och välgång med sin vänliga dag. Jag har gjort detta privat och jag vill gärna önska honom lycka till på 50-årsdagen även här. Men jag vill inte tillåta att han använder födelsedagsruset – jag höll på att säga lyckokänslan, men 50-årsdagen inger väl knappast en sådan, det är bara det att man kommer upp i mogen ålder – till att framställa saker och ting på felaktigt sätt. I det här rosenskimret förvanskar faktiskt industriministern verkligheten. Han framställer sin egen politik som oerhört mycket vackrare än den är.

Han säger: Skillnaden mellan socialdemokratin och den nuvarande regeringen är inte så stor. Det är bara så att vi för formens skull bråkar

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

litet grann. Vi ansluter oss i stort.

Tidningen Metallarbetaren skrev för några månader sedan: Åsling blir nog socialdemokrat bara han hinner lära sig. Han håller på att lära sig dessa problem och kommer att inse att den förra regeringens politik är den enda rimliga. Jag vill gratulera industriministern till att han nog kommer dit. Jag tror att han är på väg, men jag tvivlar litet på att han når riktigt fram. Vad han i dag förespråkar är nämligen inte en riktig näringspolitik. Han förespråkar ett slags direktörssocialism, så vi är ganska långt från varandra i det sammanhanget. Han skall överlåta hela planeringen av detta näringsliv till ett antal människor i en delegation.

Men sedan säger han något väldigt lustigt om den gamla regeringen. Felet med den var inte att den inte hade ett bra kansli, osv. Nej, felet var att den inte insett att det kunde komma en sådan här kris och förberett sig för den. Men det får väl ändå finnas rimliga anspråk på föregångarna, herr industriminister. Skulle den ha jämnat vägen för den nuvarande regeringen för all framtid och förutsett allt som kunde hända och givit den recept – nu skall ni göra så här, nu skall ni göra så där?

En partivän sade en dag i något sammanhang. Har du hört, regeringen tycker att det är svårt att regera. Ja, ni tycker tydligen det, men begär då inte att den gamla regeringen skall klara det åt er.

Låt mig bara om strukturfonden säga att den behöver inte mycken förklaring. Man skulle kort kunna beskriva skillnaden mellan herr Åslings och min uppfattning med att säga: Vi föredrar att använda pengarna när det gäller att stödja näringslivet med att göra riktade insatser där de behövs i stället för att göra som den nuvarande regeringen: gödsla litet jämntjockt över det hela och hoppas på att det skall hända någonting.

Slutligen Investeringsbanken. Det gläder mig att industriministern säger att vi ställer upp gemensamt för den. Det är vad han gör nu, men det har runnit mycket vatten under broarna sedan Investeringsbanken bildades. Då sade nämligen den dåvarande centerpartiledaren: En statlig bank är föreslagen. Den skulle som jag ser det kunna utgöra inkörsporren till ett förstatligande i betydande omfattning av vårt näringsliv. För den som i likhet med mig tror att det vore till skada för vårt land och vårt folk är det naturligt att ställa kravet att den statliga banken inte skall få rätt att förvärva aktier i bolag.

Man ville behandla den så snålt man kunde. Två gånger under de senaste åren har vi motionerat om att Investeringsbanken skall få 500 miljoner ytterligare i aktiekapital. Detta går regeringen emot därför att man vill göra en översyn av banken. Tror industriministern på Investeringsbanken? Tro då litet mera starkt och handlingskraftigt och lev efter den tron.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern påstår att jag talar som om vi vore på en lycklig ö – från teoretiska utgångspunkter. Att specialstålindustrin befinner sig i kris, att många hotas av arbetslöshet, att de måste ha

---

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

ett jobb – det skall alltså vara teoretiska utgångspunkter. Vad som är lyckönskningar i dag och vad som är trosbekännelsen här är verkligen regeringens propositioner – man tror att det skall bli någonting. På mina konkreta frågor om vad det blir för ersättningsjobb får vi höra att man tror att utvecklingen skall bli bra på ett eller annat sätt.

Men de som nu drabbas vid Nyby bruk, i Fagersta, i Storfors, i Hofors, i Söderfors, skall alla de nöja sig med det beskedet då de sett storfinansens härjningar på alla dessa platser – skall de tro att allt löser sig med dessa stimulanser? Med investeringar i Fagersta mister 300 sina jobb, med gruvorna räknat 480.

Vilken politik för regeringen för att skaffa ersättningsjobb? Hur är det med förädlingen och vidareutvecklingen, som skulle kunna konkurrera med vissa produkter på världsmarknaden? Vem får bestämma över den utvecklingen, vilka krafttag tas på det området? Som jag ser det görs ingenting. Det är därför jag tror att staten måste ta hand om alltihop och styra inriktningen mot förädlade produkter som kan konkurrera och som även kan bära mindre lönsamma produkter som är av samhällsnytta i dag, och som vi inte kan lämna.

Den politik industriministern står för gäller bara företagsekonomiskt lönsamma produkter. Detta betyder att sådant som kanske inte är företagsekonomiskt lönsamt, men som vi behöver i vårt land av samhälls-ekonomiska skäl, faller utanför. En sådan politik är enbart på storfinansens villkor. Den utgår från vinstmaximeringsresonemang.

Man kan fråga Nils Åsling som centerpartist, som lovade så många jobb i valet men hela tiden glider undan den här frågan: Var det beredskapsarbeten, var det jobb på 75-procentiga bidrag, var det AMU-utbildning som var meningen? Vad krävs nu för att de här människorna skall få ett vettigt jobb i framtiden? Är det bara tron på kapitalismen man har kvar?

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Visst är det rimligt att aktieägarna tar sitt ansvar. Det låter riktigt. Det låter framför allt riktigt när man kan påstå att företagen och deras ägare har "sovit över" utvecklingen. Men vad gäller i företag där man inte kan påstå det? Det finns företag i Sverige som råkat illa ut med sin lönsamhet av helt andra orsaker, t. ex. oljekrisen.

Resonemanget kan också ses kortsiktigt. Det kan vara rimligt att man tar sitt ansvar ett eller två år, men då är det som sagt kortsiktigt. Vad gäller för lång sikt? Jag skulle vilja slå fast, och jag gör det verkligen inte som aktieägare – jag äger bara två aktier, och det är för att jag skall kunna vara med på det egna företagets bolagsstämma – utan som löntagare och som aktiv i ett fackförbund, att det är ofantligt viktigt att vi nu löser lönsamhetsproblemen i svenskt näringsliv. Miljonförlusterna måste stoppas. Vi måste spara och rationalisera. Vi måste forska och satsa på nya idéer och projekt. Vi måste skapa förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv, och till detta krävs kapital. Vi måste

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

alltså skapa intresse för att satsa pengar i det svenska näringslivet. En av förutsättningarna för det är att man får avkastning på kapitalet, vilket man bl. a. kan få genom utdelning på insatta pengar. Annars går det som jag tidigare sagt, man börjar köpa tavlor med motiv från det vackra Ekshärad.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Inget ont sagt om de vackra tavlorna från Ekshärad, men jag tror, Alf Wennerfors, att man inte skall bedöma aktiemarknadens framtid utifrån det kursläge och perspektiv man har f. n. Jag tror alltså att det finns anledning för människor, företag och institutioner som investerar kapital att se litet längre fram mot horisonten. Då kan man också med säkerhet notera att svenskt näringsliv har inte bara betydande livskraft utan också en betydande utvecklingspotential inför framtiden.

Ingvar Svanberg karakteriserar arbetet i den tillämnade strukturdelegationen som direktörssocialism. Jag är inte riktigt på det klara med vad han avser med detta, men det viktiga är naturligtvis inte beteckningen. Strukturdelegationen skall inte syssla med socialisering av företag utan med att med statens medverkan initiera, främja och påverka nödvändiga strukturförändringar, så att vi på sikt på nytt får en konkurrenskraftig specialstålindustri, vilket vi har goda förutsättningar att åstadkomma.

Jag hade vidare efterlyst ett besked från oppositionen om det reella innehållet i den plan som oppositionen vill sätta i stället för en strukturdelegation. Jag har inte fått något svar. Jag beklagar detta, men det kan väl illustrera vad jag förmodade i mitt första anförande, nämligen att oppositionen inte har något att komma med på lång sikt. Skulle man i kammaren besluta om en strukturplan för specialstålindustrin, skulle man ju skapa en byråkrati utan like. Man skulle på ett mycket olyckligt sätt binda upp de företag och samhällsinstitutioner som är involverade i denna process. Det gäller att snabbt, med de anställdas medverkan – och den är mycket viktig – skapa en ändamålsenlig struktur i specialstålbranschen, och då får man inte skapa nya institutioner och bindingar. Då gäller det i stället att se förutsättningslöst på vad som är rationellt. Att vi skulle kunna göra det genom att binda oss till en plan låter vackert, men vi skulle då spolia möjligheterna till rationella lösningar.

Frågan om Investeringsbanken är intressant. Vad Gunnar Hedlund förordade var en modifierad form av investeringsbank, och det blev den investeringsbank som vi i dag har. Vi blev ju eniga på den punkten. Investeringsbanken är ett värdefullt instrument i strukturpolitiken. Vi är beredda att i den takt som anspråken på Investeringsbanken ökar se till att den också har kapitalresurser för att klara sin uppgift.

Ingvar Svanberg tyckte slutligen att det måste vara svårt att regera. Jag vill försäkra Ingvar Svanberg att det inte är svårt, med den opposition vi har.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att vi är beredda till krafttag för utvecklingen och att det är därför som vi lägger fram ett strukturprogram för specialstålbranschen. Det kommer att följas av program för bransch efter bransch. Man får inte – och där tycker jag att alla andra jämförelser självfallet är uteslutna – som Alf Wennerfors och Lars-Ove Hagberg tycks göra bedöma framtiden med utgångspunkt i nuvarande speciella konjunkturläge. Vi har ändå en tillväxt och en utveckling i vårt näringsliv.

Vi försöker nu skapa rådrum för att dra nytta av den tekniska, kommersiella och konjunkturella utveckling som vi väntar oss. Med de förutsättningarna bedömer jag det inte bara möjligt utan också högst troligt att vi skall klara en väsentlig del av de sysselsättningsproblem som följer i strukturförändringarnas spår inom specialstålindustrin.

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Om man vill studera maktkoncentrationen i detta land, är Värmland ett utmärkt studieobjekt. Bolagsväldet är där särskilt påfallande. Uddeholm och Billerud är bolag som har lagt under sig betydande delar av länet. Över 10 000 värmlänningar arbetar inom Uddeholmsbolaget. Bolagets verksamhet omfattar bl. a. gruvor, stålindustrier, skogsbruk, sågverk, massafabriker, pappersbruk och kemisk industri.

Om man lägger Värmlands karta framför sig – jag skall försöka visa den på TV-skärmen – och markerar Uddeholmsbolagets verksamheter, skall man finna att i stora delar av länet är detta bolag helt dominerande. Låt mig nämna några exempel:

I Hagfors kommun svarar Uddeholmsbolaget för en tredjedel av alla arbetstillfällen och för 70 % av industrissysselsättningen.

I Munkfors kommun svarar Uddeholmsbolaget för hälften av alla arbetstillfällen och inemot 100 % av industrissysselsättningen. I Storfors är situationen densamma.

Deje och Skoghall är andra orter, där Uddeholmsbolaget har en dominerande ställning när det gäller sysselsättningen.

För en tid sedan började detta mäktiga bolag tala om nedskärning av antalet anställda med flera tusen personer. Plötsligt var vart tionde arbetstillfälle i den värmländska industrin i farozonen. För vissa orter skulle det bli mycket allvarliga verkningar.

Uddeholmsbolagets handlande i Värmland är ett typexempel på följden av storfinansens väld.

Hur kan då ett så mäktigt företag plötsligt börja vackla? Vinstutsikterna ansågs ogynnsamma och företaget gick med förlust. Aktieägarnas utdelning var i fara. Då gäller inte längre talet om riskvilligt kapital. Var finns riskviljan här? Man var omedelbart beredd att vältra över följden på de anställda och på samhället. Men det är ju inget fattigt företag, som inte skulle kunna möta en tillfällig nedgång.

Uddeholmsbolaget har hämtat väldiga vinster ur den värmländska naturen genom formlig rovdrift och genom utnyttjande av skickliga ar-

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

betares och tjänstemäns insatser. I de norra delarna av länet har skogen kalhuggits, och ingenting har lämnats kvar som kan ge arbete och utkomst åt befolkningen. Nu är man tydligen beredd att tillämpa denna plundringspolitik också på andra delar av länet.

Men inte kan man väl lägga ner Värmland? Måste man inte ingripa från staten? Tydligen tyckte också bolaget och aktieägarna – som annars talar om att staten inte skall lägga sig i för mycket – att nu borde staten träda in.

Så meddelades att staten skulle gå in med ett lån på 600 milj. kr. Innebar då detta att jobben skulle räddas? Skulle Uddeholms AB ta tillbaka hotet om avsked för tusentals anställda? Skulle de av Uddeholm dominerade kommunerna kunna leva vidare? Helt naturligt ställdes sådana frågor. För att få veta vad lånet innebar riktade jag för ett par månader sedan en interpellation till industriministern. Jag ville veta:

1. Om det statliga lånet till Uddeholms AB var förbundet med några villkor i fråga om sysselsättningen.

2. Om regeringen förberedde några åtgärder i syfte att trygga sysselsättningen i Värmland.

Industriministern lät meddela att han ville besvara frågorna i samband med behandlingen av tilläggsbudget I, där lånefrågan skulle utvecklas närmare. Så kom då förslaget till tilläggsbudget. Vad som däri redovisades ledde till följande slutsatser:

Det föreslagna lånet innebär inte att hotet om avskedanden vid Uddeholmsbolaget försvinner. Tvärtom utgår man från sådana strukturförändringar som medför färre anställda inom koncernen.

De föreslagna lånevillkoren är mycket gynnsamma för bolaget, utan att förpliktelser i fråga om sysselsättningen ges i utbyte. Det är inte särskilt förpliktande att industriministern förutsätter att "bolaget inte utan tvingande skäl varslar om uppsägning av personal innan de strukturfrågor som berör resp. ort kan överblickas". Uddeholmsbolaget kan göra *sina* bedömningar av vad som är företagsekonomiskt tvingande skäl.

Redan har bolaget fattat beslut som innebär att antalet anställda under 1977 kommer att minska med över 1 000 personer, och industriministern förutsätter betydande personalförändringar även om det statliga lånet kommer till stånd. Därför förordar han kraftfulla regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatser.

Att det handlar om att avskeda tusentals anställda men att staten skall medverka till att det hela kan ske någorlunda snyggt kan man utläsa ur propositionens formulering, att långivningen skall möjliggöra "att UHB kan genomföra nödvändiga förändringar av sin verksamhet i balanserad takt". Denna hållning är densamma som i fråga om stålindustrin i övrigt. Uddeholm utgör ett varsel om vad som tydligen är att vänta på en rad orter med stålindustri.

Men är det verkligen så statsmedel skall användas? Det är heller inte småsummor. Enligt propositionen är bolagets aktiekapital 600 milj. kr., dvs. av samma storlek som det föreslagna statliga lånet.

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålintustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

Vänsterpartiet kommunisterna yrkade i en motion att de statliga resurserna borde användas för ett förstärkt utbud av Uddeholms AB i stället för till den föreslagna långivningen.

I samma motion yrkade vi också att riksdagen bör uttala att inga avskedanden får ske innan fullvärdiga, bestående alternativa arbetstillfällen skapats.

Jag ber, herr talman, att få passa på att yrka bifall till motionen 205.

Jag tycker att hela handläggningen av denna fråga präglas av undfallenhet för bolagsintressena. Dit hör också arbetsmarknadsutskottets behandling av vpk-yrkandet om förbud mot avskedanden. Man talar om kraftfulla insatser för att skapa nya sysselsättningstillfällen utan att närmare beskriva hur detta skall gå till. Så kommer en vördnadsfull bugning mot bolagsherrarna i Uddeholm, som hotar tusentals anställda med avskedanden. Det heter: "Utskottet noterar med tillfredsställelse att bolaget förklarat sig berett att medverka i sådana strävanden." Jag tycker detta är en skrämmande passiv hållning.

Om man studerar det avtal som har lagts till grund för regeringens framställning om att bevilja Uddeholm ett lån på 600 milj. kr. kan man inte komma till någon annan slutsats än att detta sker på bolagets villkor.

Jag vill till Alf Wennerfors, som bekymrade sig för aktieägarna, säga att lånet ställs till bolagets förfogande som en räntelös fordran. Det heter också att "betalningarna till staten inte får vara till förfång för bolaget, innebärande att hänsyn skall tas till sådana faktorer som rimlig soliditet, utdelningspolitik etc. med beaktande av bolagets långsiktiga utveckling."

Men när det gäller statens insyn då? "Bolagets styrelse skall verka för att en av regeringen föreslagen representant kommer att ingå i bolagets styrelse från ordinarie bolagsstämman 1978 och så länge någon del av lånet kvarstår ogulden" – det är vad man säger om detta. Det är då inte förvånande att Uddeholm förklarar sig inte ha något att invända mot de föreslagna villkoren!

Jag tycker nog, apropå Alf Wennerfors inlägg, att det är betydligt allvarigare att förlora jobben än att gå miste om utdelningen på aktierna.

Industriministerns interpellationssvar, för vilket jag i vanlig ordning vill tacka, innehåller inget nytt utöver vad som står i propositionen. Herr Åsling ger dock ett viktigt besked: "Något särskilt villkor i fråga om sysselsättningen avses inte bli knutet till lånet." Sedan upprepas den till intet förpliktande förhoppningen att bolaget "inte utan företagsekonomiskt tvingande skäl varslar personal om uppsägning".

Men på en punkt måste dock industriministern förtydliga vad han menar! I svaret sägs nämligen: "Syftet med lånet är att skapa förutsättningar för bolaget att genomföra nödvändiga strukturförändringar i verksamheten i sådan takt att de enskilda människornas trygghet värnas."

Men hur skall detta gå till? Om strukturförändringarna innebär att arbetstillfällena för tusentals enskilda människor rycks undan, hur värnas då de enskilda människornas trygghet? Det tror jag exempelvis jobbarna

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

i Storfors – där jag häromdagen deltog i ett möte – bra gärna skulle vilja veta. För deras del räcker det inte med vackra omskrivningar om hur deras jobb skall försvinna. De vill veta om staten kan gå in och säkra deras jobb, eller skaffa andra i stället. När nu industriministern har förklarat att han i dag vill vara vänlig, kanske han vill vara vänlig och ge besked på den punkten.

Min fråga, om det statliga lånet till Uddeholms AB är förbundet med några villkor i fråga om sysselsättningen, besvaras alltså tyvärr med nej. Farhågorna i de värmländska bygderna har därmed besannats. Motiven för en sådan satsning av statliga medel ter sig därmed ganska meningslösa.

När det gäller min andra fråga, om regeringen förbereder några åtgärder i syfte att trygga sysselsättningen i Värmland, måste jag säga att svaret är mycket magert mot bakgrunden av vilka omfattande sysselsättningsproblem det är fråga om. Förslagen i småföretagspropositionen, medel för finansiering av en delegations verksamhet och regionalpolitiskt stöd till sysselsättningsskapande projekt i kommunerna är vad industriministern har att erbjuda. Men räcker detta?

Den stora statliga satsningen sker i form av lån till Uddeholmsbolaget på 600 milj. kr. – inte för att rädda jobben eller för att skapa nya jobb. Lånet kommer till användning för att avveckla jobb. Detta är en anmärkningsvärd åtgärd. Miljardsatsningar av olika slag till privatföretagen har vanligen motiverats med att man vill rädda jobb. Nu är regeringen också beredd att göra kraftiga statliga satsningar för att avveckla jobb, inte bara i fråga om Uddeholmsbolaget utan för stålindustrin i dess helhet. Storleken på de av Uddeholm varslade åtgärderna är sådan att det som regeringen erbjuder i fråga om regionalpolitiskt stöd inte räcker långt för att kompensera bortfallet av arbetstillfällen.

Jag måste fråga industriministern: Har inte regeringen övervägt att i stället för det föreslagna lånet aktualisera ett förstatligande av Uddeholmsbolaget? Därigenom borde man kunna få möjligheter att påverka utvecklingen och säkra sysselsättningen i Värmland.

Slutsatsen av regeringens förslag i fråga om Uddeholmsbolaget kan endast bli att statliga medel nu används på bolagens villkor för att låta tusentals jobb försvinna. Flera kommuners och hela regioners utveckling är i fara.

Om detta är regeringens arbetsmarknads- och sysselsättningspolitik, då är inte utsikterna särskilt ljusa för vare sig Värmland eller andra arbetslöshetsdrabbade områden. Regeringens politik är här densamma som för stålindustrin i övrigt. Detta är särskilt allvarligt. Denna politik är inte bara passiv i förhållande till problemen. Den medverkar också till att storbolag kan förverkliga sina planer på att avskeda arbetare och tjänstemän.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag först säga beträffande den fylliga allmänna orientering om Uddeholmsbolaget och Värmland som Nils Berndtson har givit kammaren, att man kunde få den underliga föreställningen att sysselsättning och boende samt Uddeholmsbolagets verksamhet var två skilda faktorer. Det är kanske t. o. m. så att det är därför att Uddeholmsbolaget har bedrivit sin industriella verksamhet som vi har den här bosättningsstrukturen i Värmland. Man skall kanske inte glömma bort det förflutna utan försöka skapa en historisk bakgrund till dagens skeende.

I detta ligger ju att näringslivet på en rad värmländska bruksorter är väldigt ensidigt. Arbetsmarknaden står och faller med Uddeholmsbolaget – tyvärr. Det besvärliga konjunkurläget, som har drabbat specialstålindustrin men också mattar ut skogsindustrins överlevnadsförmåga och förmåga att utvecklas, har självfallet satt sin prägel på ett sådant företags verksamhet. Jag vill påpeka att det viktiga är nu att skapa rådrum för att dels göra de strukturella förändringar som är ofrånkomliga i specialstålindustrin och även skogsindustrin när det gäller Värmland, dels ta fram de nya arbetstillfällena som behövs för att klara bygdernas överlevnad och för att klara sysselsättningen för enskilda människor. Det är motivet för denna extraordinära kredit till Uddeholmsbolaget.

Jag förstår inte varför Nils Berndtson envisas med att söka misstänkliggöra motivet för den här krediten, som det finns ett överväldigande stöd för i Värmland bland fackliga företrädare och bland gemene man, därför att man har klart för sig att utan den här krediten hade vi inte kunnat skaffa rådrum för strukturella förändringar och för att över huvud taget se över Uddeholmskoncernens framtid. Jag vill varna Nils Berndtson för att dra för stora växlar på att söka misstänkliggöra den här åtgärden. Människor i gemen är nämligen klara över hur det förhåller sig. Jag har fått många bevis för det både från fackföreningsrörelsen och från enskilda människor i Värmland.

Jag vill också påpeka att jag visserligen sade att det inte är några direkta villkor förknippade med lånet. Det var inte möjligt. Vi får ha klart för oss att den realistiska förutsättningen var att företaget är inne i en omställningsprocess. Men för att vi skall kunna nära följa den är lånet förknippat med bl. a. det villkoret att staten skall tillsätta en ledamot i företagets styrelse. Den kontakten tänker vi även på andra sätt följa upp ingående.

Vad vi nu inriktar ansträngningarna på tillsammans med länsmyndigheterna och de kommunala myndigheterna i Värmland är alltså att genomföra den här anpassningen av koncernens verksamhet på ett så smidigt sätt som möjligt. Vi inventerar nu med alla till buds stående resurser möjligheterna till alternativa sysselsättningar. Jag vill påpeka att jag tycker att länsmyndigheterna i Värmland har gjort en föredömlig insats genom att tillskapa Värmlandsdelegationen, som framför allt har att samordna de sysselsättningsskapande och produktionsfrämjande insatserna, som dels görs inom länet av myndigheter, företag

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om åtgärder
för att trygga
sysselsättningen
i Värmland*

och organisationer, dels tillförs länet utifrån. Delegationen har också som uppgift att medverka till att nya idéer initieras och prövas i länet när det gäller att skapa varaktig sysselsättning. Det är framför allt i detta samspel mellan kommuner, länsmyndigheter och staten som man skall kunna nå resultat. Det finns anledning att vara väsentligt mycket mer optimistisk beträffande de reella möjligheterna för Värmland inför framtiden än Nils Berndtson här har gett uttryck för.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I propositionen redovisas att skrivelse hade inkommit även från de anställda, och industriministern talar om att det funnits stöd för förslagen. Men glöm inte att de anställda krävt betydligt mer aktiva insatser för att rädda jobben, bl. a. att staten bör gå in med ägar-kapital.

Hur de enskilda människornas trygghet kan värnas genom att staten satsar pengar för att bolaget skall kunna skära bort arbetstillfällen står fortfarande lika oklart. Jag förstår också att ett förstatligande är en tanke som inte tilltalar den borgerliga regeringen. Men det är ändå fråga om svenska folkets pengar, som används på ett eller annat sätt. Frågan är om de skall sättas in på villkor som kapitalägarna uppställer eller om man skall söka använda dem för att skapa nya jobb.

Vi skulle kunna göra en viss historik när det gäller tillkomsten av Uddeholmsbolagets mycket stora inflytande i Värmland – där har man verkligen koncentrationsprocessen inom den svenska kapitalismen. Förhållandet är också det att mycket annat knappast har fått växa fram vid sidan av Uddeholmsbolaget. Det skapade alldeles speciella problem.

Jag såg att aktieägarna hade uttalat sig om den nuvarande situationen och sagt att Uddeholmsbolaget nu får sluta visa socialt ansvar för Värmland och för sina anställda. Jag tror att de tusentals anställda som känner sig hotade med avsked frågar sig: Vari har Uddeholmsbolagets sociala ansvar bestått? Det sades också i en informationsskrivelse från Uddeholmsbolaget att inte en man för mycket får finnas. Man började med att avskeda arbetarna, som skapar värdena. Vi har menat att det vore bättre att göra sig av med aktieägarna, att förstatliga. Man kan ju säga att aktieägarna är både obehövlige och olönsamma.

Jag tycker att de kraftiga satsningar som regeringen nu föreslår för att avveckla arbetstillfällen, bl. a. inom stålindustrin, gör att man måste fundera över om det var 400 000 nya jobb eller 4 000 jobb färre som centerns valpropaganda förra hösten handlade om. Passivitet präglar regeringens handlande. Det ger inga nya jobb. Med den politik som regeringen för tror jag att optimismen är större hos aktieägarna än hos de anställda.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är ljusår mellan Nils Berndtsons och min värdering av den här situationen. Det finns ingen anledning att fortsätta debatten.

Det är egentligen inte jag som är svarande, men låt mig bara för klarhetens skull ställa en fråga till Nils Berndtson: På vilket sätt ökar statligt övertagande av t. ex. Uddeholmskoncernen marknaden, avsättningen för företagets produkter, och på vilket sätt förbättrar man de internationella priserna på företagets produkter? Det är det frågan gäller. Ge mig ett svar på den frågan, som är grundläggande för hela den här diskussionen.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att industriministern inte hört den förra delen av debatten. Där har Lars-Ove Hagberg utvecklat vad vi från vänsterpartiet kommunisterna avser med förstatligande – det är inte passivt ägarbyte, utan resurserna skall användas till ökad förädling, till att ta fram nya produkter som i dag inte tillverkas. Resurserna skall användas för en aktiv närings- och sysselsättningspolitik.

Om det nu är ljusår eller annat som skiljer Nils Åsling och mig vet jag inte, men det är väl i följande synsätt som skillnaden ligger: Vi anser att hela regeringens förslag är oerhört passivt. När det exempelvis gäller det 75-procentiga bidraget till lönekostnaderna talar man om att det skall lindra strukturomvandlingens effekter, det skall ge arbetsförmedlingarna ökat rådrum, den berörda personalen skall övergångsvis och så långt möjligt beredas fortsatt sysselsättning. Men man säger också att man inte kan hindra att betydande sysselsättningsminskningar uppstår. Om samhället satsar sådana väldiga belopp som det är fråga om när det gäller Uddeholmsbolaget borde man, anser vi, sätta in det stödet för en aktiv sysselsättningspolitik och inte för att avveckla det som redan är i gång.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag då avslutningsvis konstatera att jag inte har fått svar på min fråga. Vpk har inget recept att anvisa. Det är ett tungomålstalande utan något som helst värde i den ekonomiska verklighet vi i dag lever i som vi får lyssna till från vpk:s företrädare här i kammaren. Ett förstatligande av företag i ett Sverige som är så integrerat i världsmarknaden som det är löser inga problem. Jag skulle vilja påstå med erfarenheter från det förgångna: Ett förstatligande förvärrar problemen, genom att det skapar en ökad byråkratisering i näringslivet.

Förste vice talmannen anmälde att Nils Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Som talesman för folkpartiet skall jag kommentera näringsutskottets behandling av problemen inom specialstålindustrin.

Det regeringsförslag som legat till grund för näringsutskottets bedömning innehåller tidsbegränsade åtgärder för specialstålindustrin och stål-gjuteriindustrin. För att underlätta den nödvändiga strukturomvandlingen inom dessa branscher föreslås dels att statliga lån skall kunna ges

till ett sammanlagt belopp av 700 milj. kr., dels att staten tar på sig garantier till ett sammanlagt belopp av högst 600 milj. kr. En särskild delegation föreslås också inrättas för att handlägga de låne- och garantiärenden som kommer som ett resultat av dessa stödformer.

Bakgrunden till de föreslagna åtgärderna är de svårigheter som den svenska stålindustrin hamnat i, och för att kartlägga nuläget och dra upp riktlinjer för framtiden har bl. a. tillsatts en specialstålutredning, som lämnade sitt betänkande våren 1977. De förslag som propositionen innehåller grundar sig till största delen på de slutsatser som utredningen kommit fram till.

Specialstålindustrin är starkt exportinriktad, ca 75 av produktionen, mätt i värde, exporteras. Denna export går till allra största delen till Västeuropa. På denna marknad har den svenska konkurrenskraften minskat starkt de senaste åren. Den japanska konkurrensen har varit särskilt kännbar för de svenska stålverken. Japanerna har en högre produktivitet på sin specialståltillverkning, samtidigt som lönerna är lägre. En annan orsak till de svenska svårigheterna är att den svenska specialståltillverkningen till mer än hälften utgörs av rostfritt stål. Efterfrågan på just rostfria produkter ökar inte lika snabbt som tidigare, och konkurrensen hårdnar alltmer. Tidigare har de svenska specialstålverken haft ett klart försprång genom en högt utvecklad teknologi, och även om vi fortfarande hävdar oss väl på det området har försprånget minskat så starkt, att det inte längre kompenserar våra högre priser.

Specialstålutredningens förslag, som ligger till grund för regeringsprogrammet, innebär att det behövs kraftiga förändringar i strukturen samt i marknads- och produktionsinriktningen. Specialstålföretagen måste satsa på både specialprodukter med begränsade volymer och kvalificerade standardprodukter i stora volymer. En ökad koncentration inom den svenska specialstålindustrin är också nödvändig för att man skall uppnå en effektivare marknadsföring, större ekonomiska resurser samt ökade satsningar på forskning och utveckling. En hög teknologi måste även i fortsättningen vara ett vägande försäljningsargument.

Bakom den vilja som regeringen nu visar att bistå den svenska specialstålindustrin ligger en tro på att vi i framtiden skall ha goda möjligheter att hävda oss på världsmarknaden. Vi har bl. a. en lång tradition – viktigt i det här sammanhanget – en hög teknisk kompetens och en effektiv försäljningsorganisation.

Beträffande stålgyuteribranschen måste antalet gjuterier minskas för att undvika överkapacitet, och utvecklingen måste också drivas mot ökad specialisering. Detta ställer stora krav på företagens ekonomiska resurser; investeringarna för en ökad specialisering är oerhört kostnadskrävande. De åtgärder i propositionen som utskottets majoritet har anslutit sig till syftar just till att stärka konkurrenskraften och ge trygghet åt de anställda. Åtgärderna skall ses dels som ett led i ett näringspolitiskt stöd, dels som en regionalpolitisk insats.

Vid en bedömning inför framtiden måste man räkna med att struk-

turumvandlingen innebär inledande förlustår, och här kommer lånen in som en hjälp för att klara de likvida svårigheterna under denna tid. Den statliga garantin skall användas för att företagen skall kunna få lån på kapitalmarknaden. Om inte en statlig garanti ligger i vågskålen kan man befara att stålföretagen skulle få svårt att få några lån med hänsyn till riskerna i branschen.

Ett ändamål med lånen som jag tycker det är viktigt att trycka på är att de skall kunna främja s. k. kunskapsförsäljning, dvs. försäljning utomlands av know-how, patent och licenser.

En rad motioner tar upp de problem med sysselsättningen som uppstår vid en omstrukturering och rationalisering av specialstålindustrin. Motionerna speglar de allvarliga problem som uppstår på de stålorter där arbetstillfällena kommer att försvinna. De förslag som regeringen lägger fram för att lösa redan utlösta kriser och kriser som kommer är så heläckande att det är svårt att se hur de inom rimliga gränser och ekonomiska ramar kan förbättras.

Länsstyrelserna i de berörda länen får särskilda resurser för att utarbeta konkreta förslag till åtgärder och till en samordning på länsnivå. Man skall tillsätta särskilda arbetsgrupper med representanter för länsstyrelse, länsarbetsnämnder och företagareföreningar, och man skall samarbeta med kommuner och fackliga organisationer. På regeringsnivå tillsätts också en särskild arbetsgrupp som dels kan lägga fram egna förslag, dels skall hjälpa till att förverkliga länsstyrelsernas förslag. Redan i arbete finns vidare den s. k. stålortsgruppen, som tillsattes våren 1977 och som arbetar med dessa problem. Bland andra förslag som är på gång kan nämnas en försöksverksamhet med ett investmentbolag i Värmland-Bergslagen-regionen och det förslag som ligger på arbetsmarknadssidan om ett tillfälligt särskilt sysselsättningsbidrag till företag inom stålindustrin. Bidraget skall utgå under åren 1978 och 1979 och täcka upp till 75 % av företagets lönekostnader för övertalig personal.

Trots omfattningen av de föreslagna åtgärderna kommer många stålorter att drabbas hårt av nedläggningar av företag och minskade arbetstillfällen. Det går inte att i förväg lägga fram ett statistiskt program som kan klara alla de problem som kommer att uppstå, utan man måste hela tiden ha en beredskap, sätta in speciella åtgärder där så erfordras och ha en tålnbarhet i agerandet som gör att man får fram bästa möjliga resultat. En sådan mera långsyftande målsättning lyser fram ur regeringsförslaget, och det är också det sätt på vilket de arbetsmarknadspolitiska insatserna har skötts hittills i likartade fall och då med gott resultat.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis kort beröra ytterligare ett par punkter i propositionen.

Den ena punkten gäller den framtida forskningen inom specialstålindustrin. Skall vi i fortsättningen vara konkurrenskraftiga på världsmarknaden måste vi ligga långt framme inom teknologin, och det kan bara uppnås om det kontinuerligt bedrivs ett forsknings- och utvecklingsarbete

som inte behöver påverkas av svängningar i konjunkturerna. För detta utvecklingsarbete måste staten ställa sig som garant, och i detta syfte har styrelsen för teknisk utveckling – STU – utarbetat ett mera långsiktigt program. I propositionen sägs att detta program skall användas som underlag för ett kommande förslag om statliga insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet.

Jag tror man kan säga att det numera råder en utbredd enighet över hela det politiska fältet att om AB Sverige skall ha chanser att hävda sig på den industriella världsmarknaden, så måste vi satsa mera totalt och mera målinriktat än hittills på industriell forskning och utveckling. Tyvärr har inte den enigheten varit rådande tidigare – då hade vi sluppit många av de problem som vi i dag har inom den svenska stålindustrin.

Till de framåtsyftande åtgärderna hör också prospekteringsverksamheten. Experter på området anser att vi har brytvärda tillgångar av legeringsmetaller till stålframställningen inom landet, men att dessa inte är helt kartlagda. Nu måste vi importera legeringsmetallerna. Denna import kostar dryga pengar för det svenska folkhushållet, och den gör oss beroende. För de lovande fynd av t. ex. nickel som gjorts i Norrland måste därför satsas tillräckliga prospekteringsresurser. Det har inte gjorts hittills, utan det har varit halvdant med den satsningen, och det är ganska bedrövligt att vi inte tar till vara våra naturtillgångar på detta område bättre än vad vi gör nu. Regeringen skall emellertid komma med förslag om gruvindustrin, och jag hoppas att det skall innehålla en ordentlig satsning på detta område.

I vpk-motionen föreslås ett förstatligande av specialstålindustrin, och i den socialdemokratiska partimotionen föreslås ett creditsystem som skall användas så att staten får delägarskap i stålföretagen. Detta är en fråga om politisk grundsyn, och jag skall inte ge mig in på någon längre utläggning på det området. Jag konstaterar bara att vi har en skillnad i vår grundsyn beträffande statligt ägande. Vi anser att strukturstödet praktiskt-ekonomiskt skall vara en hjälp till självhjälp och inte en väg att öka det statliga ägandet. Genom de villkor som knyts till lånen skaffar sig staten insyn och inflytande över de låntagande företagen – inte i någon förmyndarmentalitet men för att kontrollera att pengarna används på avsett sätt.

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Den svenska specialstålindustrins problem utgör ett avsnitt av det näringspolitiska program som f. n. måste angripas i akt och mening att vi skall reda upp situationen. Såväl utskottets majoritet som dess minoritet har redan lämnat en utförlig redovisning i avseende på argument för förslag och motförslag. Jag skall inte gå in på någon detaljkommentar i det sammanhanget.

Jag vill här framföra några allmänna synpunkter på regeringens sätt att hantera stålindustrifrågorna enligt den näringspolitiska filosofi som regeringen gör sig till tolk för, en filosofi som dock dess bättre under

året har förändrats. Utan att referera till gamla kända argument vill jag ändå inledningsvis erinra om hur industriministern och övriga företrädare för den sittande regeringen i samband med fjolårets valrörelse reste land och rike kring och lovade väljarna en ny och bättre näringspolitik. Det skulle bli mindre av dirigering från de centrala politiska instansernas sida, och näringslivets egen förmåga skulle i frihet få blomma ut till välsignelse för land och folk. I den mån man skulle ingripa från kanslihuset, skulle det vara via generella skattereduktioner i stimulerande riktning. På så sätt skulle man stärka investeringsviljan och lägga grunden för ett progressivt näringsliv.

Som en mogen frukt av en sådan här politik skulle 100 000-tals nya jobb komma till stånd, och skulle man tro herr Åsling och hans partivänner var det för de arbetssökande i själva verket bara att gå omkring och välja bland alla de nya och – det utgår jag ifrån – välavlönade arbetstillfällen som skulle komma att stå till förfogande. Visserligen avgav man från centerpartiets sida en reservation: då vi bad om en konkretisering av det lysande programmet erkände man att det måhända skulle kunna ta viss tid innan programmet var realiserat. På den sista punkten håller man alldeles ovedersägligt sina utfästelser.

Vi har fått en annan politik än den som utlovades. Alla kan konstatera detta. Vi har fått upprepade besvärligheter. De har understrukits och accentuerats av upprepade devalveringar av den svenska kronan. Regeringen och dess riksdagsmajoritet strör nu ut miljardbelopp i form av sänkta arbetsgivaravgifter – en generositet mot företag som inte har begärt skattebetalarnas pengar och definitivt inte behöver dem. En del behöver dem – en del behöver dem inte.

Trots detta kan man inte säga att regeringen har lyckats skapa trovärdighet åt den näringspolitiska givnen. Den nedgångsfilosofi och, jag vågar säga, undergångsstämning som i dag tyvärr präglar svensk företagsamhet tror jag inte jag har upplevt tidigare, i vart fall inte sedan det senaste världskriget. Att på två år möta en reduktion i fråga om industriinvesteringarnas situation på mellan 25 och 30 % är också en dokumentation på att man från näringslivets sida tyvärr tycks ha tappat tron på framtiden. Det här är oroande och beklagansvärt. Det är ju genom investeringarna inom näringslivet och näringslivets tro på framtiden som vi skall bygga det framtida välståndet.

Naturligtvis spelar här den totala avsaknaden av all energipolitik en väsentlig roll, liksom veligheten och hjälplösheten i fråga om att fatta beslut inom de tre partier som svarar för regeringen och som skall svara för energipolitiken – den är ju i högsta grad beklagansvärd. Här skall jag inte hänga ut herr Åsling och hans speciella parti, jag menar att alla tre regeringspartierna i dag har ett gemensamt ansvar för att den viktiga energipolitiken har gått i stå och därmed påverkat investeringsaktiviteten negativt. De har ett gemensamt ansvar och får gemensamt ta kritiken för den här demonstrerade hjälplösheten.

Det förslag som vi i dag behandlar gäller insatserna för specialstål-

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

industrin, och det innebär i och för sig en verifikation på att regeringen erkänner nödvändigheten av riktade insatser till vissa delar av näringslivet på orter och inom regioner som domineras av specialstålindustrin, där problemen är alldeles uppenbara. Det är således fråga om en dirigering av statens insatser – långt ifrån den generella politik som man tidigare trodde man skulle lösa näringslivets problem med. Att herr Åsling har tänkt om radikalt och nu kör över gamla och ofta tidigare offentliggjorda näringspolitiska program vore jag den siste att anklaga honom för. Tvärtom; jag är beredd att ge honom ett erkännande för att han har lärt sig av verkligheten – den är som alltid den bästa läromästaren.

På samma sätt som vi alltid har hävdad från socialdemokratins sida finns det starka skäl för att hushålla på ett klokt sätt med statens pengar och försöka få den största möjliga effekten av den ekonomiska insatsen. Stålindustrin är en av de branscher där sådant riktat och selektivt statligt arrangemang framstår som nödvändigt. Jag har gett herr Åsling ett erkännande för det, men därutöver kan jag inte sträcka mig så särdeles långt i fråga om erkännanden i fortsättningen.

Det finns för många brister i den politik som industriministern har lagt fram för stålindustrin. Vi saknar ett sammanhållande förslag för hela den del av näringslivet som det här är fråga om – det har sagts tidigare och jag vill understryka det. Vi har inte kunnat undgå att avläsa det misstag som skedde i uppläggningsen av handelsstålsförhandlingarna, där vi ännu inte har fått något förslag från regeringen. Jag hoppas att vi här i riksdagen skall få detta förslag tämligen omgående. Vi behöver det i det här sammanhanget.

I fråga om specialstålet innebär propositionen, nu utskottsbehandlad, att en del av kreditförsörjningen förs över i samhällets regi. Men vi saknar en plan över vad som skall åstadkommas med pengarna – en sådan har efterlysts i praktiskt taget varje inlägg från oppositionen tidigare i dag. Vi saknar också det instrument som erfordras för att lösa de så aktuella problemen inom industrin. Forsknings- och utvecklingsarbete skjuts på framtiden. Jag förstår i viss mån att man inte ögonblickligen kan vara färdig med det programmet, men jag vill understryka att man här har ett av de avgörande strategiska avsnitten för att denna bransch framöver skall kunna hävda sig i konkurrensen på världsmarknaden.

Det handlar framför allt om tre, fyra huvudfrågor. Den första gäller om de resurser som regeringen föreslår räcker till för att klara specialstålindustrins investeringsbehov och strukturproblem. För mig är det uppenbart att så inte är fallet. Någon dokumentation eller redovisning av de behov som föreligger har inte lämnats, vilket jag beklagar. Vi har väl, hoppas jag ändå, att räkna med att det skall komma längre fram utan alltför lång väntan.

Den andra frågan är om de pengar som nu offras verkligen lämnas i en lämplig form. Ett av de stora problemen inom stålindustrin är att åstadkomma en vettig näringspolitisk planering. Den har hittills varit ganska omöjlig på grund av de hinder som ägarintressenas gränsdragning

har skapat. Situationen är annorlunda i dag när ägarna inte har möjligheter att med egna resurser föra företagen vidare.

Om man nu är beredd att satsa skattebetalarnas pengar – och det får vi göra nu – vore det i nationens samlade intresse också rimligt att man fick till stånd denna överbyggande planering, sammanhållen av regeringen som det verkställande organ den är. Det finns inget annat organ i det här sammanhanget som jag skulle vilja kalla för verkställande organ.

Tyvärre går industriministern omkring i filtofflor och lämnar oss alllesammans i ovisshet om pengarna kommer att ge erforderligt resultat eller om de bara satsas i något slags förhoppning därom.

Här har man talat om sysselsättning, som aktualiseras när detta program skall realiseras. Industriministern har fått frågan vad det är för kompenserande sysselsättning som regeringen kan redovisa, eftersom programmet – som det har sagts – kommer att innebära strukturförändringar med reduktioner av verksamheten på vissa men i dag ännu okända områden.

Jag skall inte vara så fordrande att jag vänder mig till herr Åsling och frågar vad det är för typ av verksamhet som skall läggas *där* och vilken typ av produktion som skall läggas *där* samt när vi kalendermässigt skall starta den eller den ersättningsindustrin. Jag förstår att han inte kan svara på det, och jag begär det inte heller. Men vad vi kan begära av industriministern med regeringen bakom ryggen är att han deklarerar: Vi tar ansvaret för de människor som blir övertaliga i den strukturrationaliseringsprocess som nu ligger framför oss. Regeringen bör ta det direkta ansvar som gör att människorna kan känna sig lugna, vilket de har rättighet att göra anspråk på som medborgare i ett anständigt skött land.

Vi skall ha handling och inte ord, säger herr Åsling. Men han säger också att regeringens politik går ut på att lämna rådrum för företagen. All right, men även om man lämnar det rådrummet för företagen genom ekonomiska insatser, måste det ändå komma en deklaration från herr Åsling. Det är regeringen som i sista hand har ansvaret för att människorna får arbete och försörjning.

Låt mig ytterligare understryka att jag ser det som en viktig del av näringspolitiken att regeringens ansvariga, i det här fallet närmast industriministern, ändå redovisar huvudlinjerna för den omstrukturering som bör ske inom det område till vilket vi snart skall votera fram pengar. Jag har en känsla av att industriministern tycker att frågan är brännbar och att han helst vill avstå från att bry sin hjärna med denna i och för sig naturligtvis icke så lättlösta fråga. Därför konstruerar han strukturdelegationen och skjuter ifrån sig ansvaret på den.

Sammanfattningsvis således: Industriministern och utskottsmajoriteten begär riksdagens godkännande av åtgärder om vilka vi redan från början kan säga att de är otillräckliga. Det finns ingen plan för hur pengarna skall användas. Vi är ovetande om hur en riktig strukturplanering av verksamheten skall läggas upp.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

Jag skulle vilja ställa frågan till industriministern om han verkligen tror att man på så lösa boliner kan få ut vad Sveriges skattebetalare har rätt att begära av de ekonomiska insatser, icke föraktliga, som vi nu snart kommer att votera igenom.

Av offentliga uttalanden att döma har vår industriminister en benägenhet att relatera effektiviteten i insatserna till åldern hos den som tillkännager sin uppfattning och sina förslag till insatser. Enligt kyrkoboken – jag gör i det här fallet inga andra bedömningar – har vi en industriminister som står i sin krafts fulla blomning f. n.; det har talats om att han fyller 50 år. Med hänvisning till kyrkobokens fakta borde vi kunna förvänta oss handlingskraftiga grepp då regeringen går att för riksdagen redovisa hur man reder upp den för nationen så viktiga frågan om specialstålindustrins planering, dess strukturering, dess utbyggnad och dess konkurrenskraft för framtiden.

Jag vill, herr talman, till detta ytterligare framföra ett par synpunkter. Själva behovet av rationalisering och nya investeringar är oomtvistat. Att detta behov, när det skall mötas med åtgärder, måste sättas in i ett större sammanhang och i en gemensam utbyggnadsplanering tror jag att t. o. m. industriministern är beredd att erkänna. Den saken är avgörande för att vårt land skall kunna konkurrera på den världsmarknad där vi skall saluföra större delen av vår specialstålproduktion. Vi måste komma fram till en rationaliserings- och utvecklingsgrad på det här området som gör oss helt jämförbara och helt konkurrensdugliga med västvärldens industriländers bästa anläggningar – jag inskränker mig till att göra den definitionen.

Vi upplever f. n. – och här tittar jag utanför utskottsbetänkandet och litet grand in i framtiden – en dumpingkonkurrens från låglöneländerna på andra sidan jordklotet. Det är inte utan att jag har en bestämd känsla av att den kommer att accelerera ytterligare. Kan man klara sig mot den konkurrensen i det långa loppet? Det är den intressanta frågan. Och den situationen möter vi inte som enskild nation, utan den situationen möter alla Västeuropas industristater. Där är vi, kan jag säga, i samma farkost.

Vi har kunnat avläsa hur de traditionella industriländerna under senare år har tvingats att etablera ett försvar mot denna dumpingkonkurrens, ett försvar som naturligtvis inte är i överensstämmelse med den gamla fina tanken på de liberala handelsvägarna och frihandelns grundläggande principer men ett försvar som väl kan förklaras med den gamla litterära satsen, att även om man vill sjunga med änglarna så tvingas man ibland att tjuta med ulvarna. För något år sedan upplevde vi hur EG omgärdade sig med en extra tull på 20 % mot kullagerimporten från dessa nationer. I dessa dagar har Carteradministrationen i USA tagit beslut – eller i varje fall kommer man att göra det relativt snabbt inom den närmaste tiden – om minimipriser för det importstål som man nu är rädd skall konkurrera ut stora delar av den egna stålindustrin.

Jag är inte så överraskad, herr talman, av den här utvecklingen. Från

nationella utgångspunkter ser man med en naturlig oro på att gamla, traditionella produktionsområden – järn och stål är ett sådant – gradvis elimineras och försvinner såsom en egen, nationell industri. Järn och stål är nödvändiga ting under ett fredligt uppbyggande. De är ofrånkomliga för en nation i krig och krigsfara. Områdena betyder mycket från sysselsättningssynpunkt; det har omvittnats i flera inlägg tidigare i dag, och jag vill understryka det. Jag förstår de försvarsåtgärder som man med dagens situation för ögonen etablerar ute i världen – de är för mig inte överraskande.

Vad lär oss nu detta, och vad har vi att göra inför en sådan här utveckling? Jag skulle kunna uttrycka det mycket kort: Vi har att följa vad som händer ute i världen med den allra största uppmärksamhet. Etablerar man de här försvarsåtgärderna inom de västerländska industristater där vi hör hemma, då ser jag ingen annan utväg än att vi – även om vi inte har någon direkt anslutning till blocken – får följa samma mönster. Jag tvekar inte att säga det. Ingen kan på allvar rekommendera att vi med armarna i kors skall låta oss utraderas inom denna gamla, traditionella, av yrkeskunskap präglade näringsgren. Och i den mån de här försvarsåtgärderna etableras i vissa västeuropeiska industriländer av format är det klart att pressen på de utanförstående länder som envisas med att stå försvarslösa blir så mycket större. Det är med den enkla och naturliga slutledningen jag säger, att vi har att följa utvecklingen med den största uppmärksamhet och anpassa oss till mönster som jag tror kommer att etableras i de västerländska industrinationerna.

Sedan vill jag säga några ord direkt till herr Åsling. När han går ut i debatten tycker jag nog att han i överkant försöker göra en dygd av nödvändigheten. Centerpartiet har, med undantag för jordbruket, inte varit intresserat av statliga ingripanden i näringslivet, långt därifrån. Jag har haft åtskilliga debatter om de frågorna under min tid i regeringen med centerpartiet som opposition. Senast förde jag en sådan debatt med herr Åslings partiordförande nere i Baltiska hallen på västkanten 1976, där vi hade ett intressant meningsutbyte om de här frågorna. Ingen skulle kunna känna igen någon konsekvens mellan partiordförandens inlägg då och herr Åslings inlägg i dag. Jag har tidigare sagt att jag inte skall häckla den som sig omvänder och förbättrar och lär sig av verkligheten, men det ser ändå litet prydligare ut om man inte berömmar sig av att ständigt ha haft denna förutseende och riktiga uppfattning.

När således herr Åsling i bästa mötesdemagogiska stil säger att dagens besvär är en följd av den gamla regeringens misstag – den var för rädd att ingripa, den såg inte förutsättningarna, den såg inte de aspekter på framtiden som nödvändiggör dagens ingripanden – då är man beredd att använda det gamla hederliga uttrycket "hoppsan" – med tre utrops-tecken efter. Det här rimmar fasligt illa med debatten före och efter valdagen i september månad i fjol.

Jag vill säga någonting om den delegation som nu skall hantera spe-

cialstålindustrins problem. Vi begriper allesammans att den har – det har nog redan sagts från något håll i dag – en utomordentligt svårlöst och intrikat uppgift framför sig. Det kommer att finnas naturliga motsättningar inbyggda i den här delegationens arbete, ortsmotsättningar och företagsmotsättningar, och det tarvas stor förståelse för den gemensamma frågan för att komma över det här.

Men nu har herr Åsling tillsatt den här delegationen med alla de svårigheter som där föreligger. Han är själv medveten om dem. Blir det fråga om nedläggning av verksamheten på en viss ort och satsning för samma verksamhet på en annan ort är det ingen som blir förvånad över de lokala motsättningar som här finns inbyggda och vilka svårigheter det blir att komma över dem. Jag tror inte jag säger för mycket om jag hävdar att den här delegationen i sitt arbete kommer att få inregistrera att det i sista hand blir en rad frågor den inte kan lösa. De slutliga besluten måste tas på ett högre plan. Det politiska ansvaret för den lösning som delegationen kommer fram till kan ingen annan än regeringen – och då i första hand dess industriminister – ta. Jag utgår från att herr Åsling förstår detta. Han är inte fri från bekymren, huvudvärken får han dras med litet längre fram. Må vara att delegationen kan göra undan en del i det första förberedande skedet, men i sista hand, när motsättningarna aktualiseras, är det regeringen som får ta det praktiska och det politiska ansvaret.

Herr Åsling har lagt ut texten i sina inlägg om strukturfonden. Vårt förslag rörande strukturfonden är ett uttryck för att vi vill göra insatserna där de behövs, medvetna om att tillgången på medel är begränsad. Ansvaret att inte slösa med skattebetalarnas pengar hur som helst gör att strukturfonden är att föredra framför den generella givmildheten till alla dem som behöver och inte behöver medel – och som avveckling av arbetsgivaravgiften enligt herr Åslings idé innebär.

Vi lever i en tid där det inte räcker med ord. Det har herr Åsling understrukit med stor bravur. Det får väl innebära att nu måste det till handlingar. Herr Åsling kan kanske gå in på sitt stilla rum och fundera över sitt eget agerande på den viktiga post han besitter. Det är väl brist på handlingar som både näringslivets folk och andra har känt i sitt umgänge med herr Åsling. Man kan till en tid klara sig genom att tillsätta utredningsmän, utredningskommittéer, analysmän, analysgrupper och delegationer. Men i längden går inte det, man måste komma fram till handling i tillvaron. Därför tar jag det som ett löfte inför framtiden och en förändring av herr Åslings eget sätt att vara när han talar om att det nu inte räcker med ord, även om de är väl formulerade.

Den gamla regeringen hade, säger herr Åsling, inte förberett sig på den kris vi nu upplever. Det är naturligtvis litet påkostande att gång på gång erinra herr Åsling om hur debattläget var före valdagen i september i fjol. Jag vill bara erinra om den avslutande TV-debatt vi hade inför väljarna någon dag före valdagen. Där präglades både den socialdemokratiska partiordförandens och undertecknads inlägg av en var-

ning till den dåvarande oppositionen att om de envisades med att leva upp till alla de löften de generöst ställde ut till väljarna så skulle den här nationen inte ha ekonomiska möjligheter att fullgöra detta. Ni representerade så länge ni var i opposition ett ekonomiskt lättsinne som icke var försvarbart. Jag har många gånger som finansminister påtalat detta, och jag har gjort det med starka skäl.

När man nu påstår att socialdemokratin inte var förberedd på krisen kan jag ge herr Åsling rätt så långt, att socialdemokratin inte var förberedd på att en borgerlig regering efter ett regeringsskifte skulle göra så många misstag som de som gjorts under det gångna året på det ekonomiska området och som medverkat till att krisen är värre för oss nationellt än vad den behövde vara. Om vi ser oss omkring i världen, finner vi att krissituationen inte är mera uppenbar i dag än tidigare under 1970-talet. Däremot är vår egen kris så mycket mera uppenbar än tidigare. Jag ger herr Åsling rätt i att vi icke kunde förutse detta. I dag vet vi bättre, herr talman, och vi kommer naturligtvis att inrätta oss efter detta i fortsättningen.

Det är besvärligt att komma ur denna kris, och det blir svårare och svårare, eftersom vi saknar en regering som på väsentliga avsnitt borde representera en sådan handlingskraft, att företagarna kunde få igen i varje fall litet grand av den framtidstro som ändå icke fattades under den långa period då socialdemokratin var i regeringsställning.

Allra sist, herr talman, vill jag när det gäller vad som hände på specialstålindustrins område före regeringsskiftet hänvisa till att den man som är mest vittnesgill i det avseendet dess bättre sitter här i riksdagen. Den förre industriministern Rune Johansson är den som är lämpligast att redovisa den gamla regeringens insatser på specialstålindustrins område. Efter detta direkta apostroferande av den förre industriministern utgår jag även från att han får tillfälle att försvara sig.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat på Gunnar Strängs exposé över och analys av det politiska läget förr och nu. Jag vill inledningsvis säga att jag med min bakgrund har lärt mig att hysa stor aktning för erfarenhet förvärvad under en lång verksamhet i det politiska livet, och ingenting kan rubba denna grundläggande inställning. Ibland tycker jag kanske ändock att Gunnar Sträng med den gedigna erfarenhet han har av politiskt arbete skulle bättre utnyttja den erfarenheten i sina värderingar av vad som händer i dagspolitiken.

Gunnar Sträng säger att regeringen har lovat en annan politik än den som bedrivs. Ja, det är verkligen att se valdebatten i fjol i ett ganska vårdslöst perspektiv. Grundläggande för den sittande regeringens arbete är ju regeringsdeklarationen, och jag ber att få hänvisa till den. I övrigt vill jag säga, att om vi bedriver en annan politik än vad som utlovades kan det möjligen bero på att vi här i landet har varit offer för en annan konjunkturutveckling än den som Gunnar Sträng så ofta, med sådant

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

eftertryck och med sådan inlevelse och övertygelse utlovade.

Den f. d. finansministerns analys av den ekonomiska utvecklingen är verkligen mot bakgrund av vad som har hänt inte något mästerstycke, och det är på den punkten jag menar att Gunnar Sträng kanske skulle ha utnyttjat sin gedigna erfarenhet bättre. Men det är naturligtvis svårt att spå. Det är lätt när man med facit i hand bedömer utvecklingen. Låt oss emellertid slå fast en gång för alla att de konjunkturanalyser, de utvecklingsförlopp som den gamla regeringen utgick ifrån var – såsom utvecklingen nu har blivit – helt felaktiga.

Där vill jag peka på ett smått sensationellt yttrande av Gunnar Sträng från denna talarstol nyss, nämligen att krisen utomlands inte är värre än den har varit tidigare under 1970-talet. Har det verkligen gått Gunnar Sträng helt förbi vad som har hänt på världsmarknaden, när det gäller stålet, när det gäller massan och papperet, när det gäller fartygen, att vi har en internationell nedgång i konjunkturen som är exceptionellt svårartad och som har slagit med förödande kraft på svensk industri, särskilt hårt därför att beredskapen har varit dålig, eftersom vi under hela 1970-talet har överskattat våra egna möjligheter och resurser? Jag finner det anmärkningsvärt att Gunnar Sträng gör sig till tolk för dylika åsikter.

Vi sprider ingen undergångsstämning. Jag har tvärtom tidigare här i dag och vid alla de tillfällen då jag har haft möjligheter att föra ut det budskapet betygat min tro på det svenska näringslivet och dess konkurrenskraft. Jag får dagligen exempel på med vilken kraft, med vilken målmedvetenhet man ändå i svenska företag, bland svenska arbetare, tjänstemän och företagsledare, griper sig an med dessa problem som den internationella konjunkturavmattningen har skapat. Och de har regeringens fulla stöd. Skyll därför inte på oss om det finns olyckskorpar. Vi tror att det svenska näringslivet har goda utvecklingsmöjligheter för åren framöver.

Vidare säger Gunnar Sträng att jag har tänkt om och övergett mitt förord för generella åtgärder. Jag vill påpeka för Gunnar Sträng att jag och det parti som jag företräder har betraktat näringspolitiken och diskussioner om generella och selektiva medel förutsättningslöst under årens lopp. Det är en självklarhet att näringspolitikens instrument måste anpassas till den situation, i vilken man arbetar. Den situation vi arbetar i nu är exceptionell och kräver alldeles speciella insatser. Det är därför som jag, med den helt odogmatiska inställning som jag har till samhällets medverkan i näringslivet, också har funnit det lämpligt att förorda ett ökat statligt engagemang i sektorer som handelsstålindustrin, där vi redan har ett väsentligt, för att inte säga tyngande statligt engagemang.

Det intressanta i denna diskussion – vi har mött det tidigare i dag – är socialdemokratins förord för en planmässighet i strukturförändringarna på specialstålsidan. Men inte heller Gunnar Sträng med sin eminenta pedagogiska förmåga så mycket som antydde att oppositionen har ett konkret alternativ när det gäller planmässighet. Tala om här hur man

vill ha de rostfria platta produkterna tillverkade, var verktygsstålet skall tillverkas, vilka företagskonstellationer man ser, vilken marknadsorganisation man förordar – alla dessa detaljer, i vilka strukturåtgärder sön-derfaller! För det är väl det man menar. Annars måste man väl ändå acceptera vår syn att det här är delikata, besvärliga frågor som lämpligen läggs över på ett organ med hög kompetens och med kreditfaciliteter till sitt förfogande, som då med största möjliga effektivitet tillsammans med företagen och deras anställda kan utforma en ändamålsenlig struktur. Ni kan inte bli trodda på era ord om ni inte presenterar konkreta förslag till program. Annars är det bara löst tal, ungefär som vpk:s tal om statligt övertagande av företagen, som ni dess bättre har lämnat.

Vi skjuter inte forskning och utveckling på framtiden, utan det kommer redan i handelsstålspropositionen, som jag skall lägga på riksdagens bord i januari, att finnas förslag utarbetat angående forskning och utveckling. Vi har vidare aviserat en proposition till våren 1978 beträffande samhällets insatser när det gäller forskning och utveckling.

Gunnar Sträng var också inne på planerna för alternativ sysselsättning. Det är en central fråga. Jag vill gärna vitsorda att den etableringsdelegation som jag har tagit i arv efter min företrädare visar sig vara ett verksamt instrument i kontakten mellan industridepartementet och företaget med utsikter till expansion. Vi har vidgat kretsen nu till att innefatta också de konsument- och producentkooperativa företagen. Jag hoppas att vi den vägen skall få klara impulser till och indikationer på utvecklingsförlopp och nya produkter, nya dotterföretag etc. som kan etableras och som kan svara för den expansion vi behöver för att ta till vara den övertaliga arbetskraften på orter där man strukturrationaliserar.

Jag vill också svara på Gunnar Strängs direkta fråga att den här regeringen självfallet, liksom den förra, är beredd att ta ansvaret för konsekvenserna på arbetsmarknaden. Vi har deklarerat detta förut, och jag är beredd att upprepa det: Vi skall inte lämna någon möda ospard när det gäller att etablera alternativa sysselsättningstillfällen utan utnyttja all tänkbar teknisk uppfinningsförmåga och allt marknadsföringskunnande för att vidga och öka den industriella basen. Lyckas inte detta, då måste vi ställa upp med arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Herr talman! Får jag avslutningsvis säga att Gunnar Sträng beträffande strukturfonden för ett något kufiskt resonemang. Jag har här tidigare påpekat att strukturfonden, såsom socialdemokratin har lagt upp resonemang, inte skulle vara någonting annat än en investeringsbank nr 2. Då vill jag fråga Gunnar Sträng: Vad är det för fel på Investeringsbanken?

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är en intressant analys som vi får av industriministern.

När jag vände mig mot honom och sade att det – för att nu använda hans eget uttryck – är ljusår mellan vad man propagerade för i oppositionsläget och vad man nu tillämpar i regeringsställning, och när jag

anklagade honom för den lösaktighet och det lättsinne som man representerade när man befann sig i opposition – naturligtvis tog man en del röster på det – får jag en ganska överraskande förklaring. Herr Åsling säger: Det avgörande är ju den regeringsdeklaration vi sedan skrev.

Det vittnar om en fördomsfrihet som inte tillhör det vanliga! Man anser tydligen att man kan kosta på sig praktiskt taget vad som helst före valet för att ta röster och kunna göra sig gällande i den politiska kampen – väl medveten om att lyckas man med detta, går man sedan tillsammans och skriver en regeringsdeklaration som kan innebära någonting helt annat än det man lovat! För mig är detta alldeles fenomenalt, eftersom jag är fostrad i ett parti där vi alltid har sagt oss att de löften vi ställer ut i en valrörelse och i en allmän offentlig deklaration till folket dem följer vi, alldeles oavsett om det blir före eller efter valdagen. Det är, som jag ser det, den enda möjligheten att etablera ett förtroende mellan väljarna och den politiska ledningen.

Jag tror att om herr Åsling åker omkring med den uppfattningen i bagaget att man kan säga vad som helst före valdagen, bara man efter det man blivit vald sätter sig ned och gör ett program som är anorlunda och sedan följer detta program, då finns det stora risker för att herr Åsling och hans partivänner har förverkat sitt anseende bland de svenska väljarna!

Sedan vill jag korrigera herr Åsling. Han berömde min pedagogik, men tydligen har den inte varit tillräckligt effektiv för att herr Åsling skall förstå den. I början på 1970-talet hade man mycket pressade lägen internationellt i den industriella världen med negativa investeringssiffror. Vi var den enda nationen bland de västerländska industristaterna som fortsättningsvis höll investeringarna uppe och t. o. m. hade en viss stegring av dem.

Så kom då 1974 – ett lysande år för den svenska järn- och stålindustrin. Vad som var anledningen har jag inte tid att utveckla; det var ett faktum. Företag som i dag redovisar förluster på 400–500 milj. kr. gick med motsvarande vinst 1974, och det räckte till även för 1975. Så sent som 1976 för man omkring från de större svenska järn- och stålföretagen och raggade folk utomlands, och man sade till vederbörande kommuner: Nu behöver vi ökat bostadsbyggande för att ta emot expansionen.

Detta är en liten redovisning av vad som hände på 1970-talet, herr Åsling.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Vad Gunnar Sträng nu säger beträffande valdebatten och regeringsdeklarationen är mycket anmärkningsvärt. Gunnar Sträng själv sade ju i valdebatten att "alternativet till oss" var en, som han uttryckte det, borgerlig koalition. Gunnar Sträng, som ju är den eminente pedagogen, har själv bidragit till att förklara för svenska folket att maktskiftet förutsatte en regeringsdeklaration, en samverkan mellan de tre icke socialistiska partierna. Jag förstår över huvud taget inte vart Gunnar Sträng

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålintustrin,
m. m.*

vill komma; detta var ju uppenbart för alla. Och regeringsdeklarationen bryter inte mot den valdebatt som vi förde från vårt håll.

Sedan blir Gunnar Strängs förklaringar beträffande hans analys, hans uppfattning av den internationella konjunkturen, alltmer mystiska. Gunnar Sträng kan inte vara omedveten om – med det kunnande han representerar – att vi i dag har en extrem marknadssituation, t. ex. på handelsstålssidan. Det är väl det som gör att socialdemokratien inte längre med samma aggressivitet säger att man, om man händelsevis vinner valet 1979, skall börja bygga Stålverk 80. Man inser ju nu att marknadssituationen för handelsstål är kaotisk, att det har kommit många nya stålverk i drift, att marknaden för fartyg internationellt är extremt dålig, att vi har en helt ny marknadssituation på skogsindustrisidan.

Det går inte, Gunnar Sträng, om man vill bli tagen på allvar, att hävda att det internationella konjunkturläge vi nu befinner oss i har någon motsvarighet tidigare under 1970-talet eller under 1960-talet. Det är en extrem situation, och det är därför vi har dessa alldeles exceptionella påfrestningar som vi från den här regeringens sida med all kraft är beredda att bemästra.

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Naturligtvis har jag sagt att alternativet till en socialdemokratisk regering var en borgerlig regering. Den skulle då bestå av, som ledande figurer, herr Bohman, som hade sin speciella uppfattning om det fria, självständiga näringslivets företräden framför en ekonomi där staten lade sig i hanteringen, herr Ahlmark, som for upp och ned på torgen och ropade om sociala reformer utan socialisering, herr Fäldin, som så sent som på våren 1976 i en öppen debatt med mig prisade just detta att näringslivet skall sköta sig självt, och herr Åsling med Åslingdoktrinen, som lanserades strax efter tillträdet. På alla de punkterna har ni gjort en radikal helomvändning, för jag föreställer mig att regeringen står bakom herr Åsling i hans politik. Den där litet bygdegårdsbetonade argumenteringen som herr Åsling började med, inlärd i hembygdsgårdarna i Jämtland i ungdomen, tycker jag är litet för enkel för att man skall fortsätta med den här i dag.

Jag vill säga, om vi skall fortsätta att diskutera konjunkturen, att på varvssidan har jag sedan 1948 upplevt goda tider och dåliga tider. Den växlingen kommer förmodligen att fortsätta. Men det blir besvärligare därför att gradvis har konkurrensen från Japan blivit mer och mer kinkig för de svenska och europeiska varven. Men dåliga tider för varven är sannerligen ingen ny företeelse.

Herr Åsling säger att han har tänkt om. Jag tycker att det är ett fint och öppet erkännande från hans sida. Det kanske inte är så överraskande att han gör det erkännandet – han tillhör ett gammalt parti, som på den tiden då det hette bondeförbundet var känt för att sannerligen inte vara dogmatiskt. Jag säger inte det som kritik eller klander, för det har vid tidigare tillfällen varit till nytta för nationen.

När man talar om planmässighet kan man inte komma och säga: Vad har oppositionen för plan att sätta i verket? Vi är ju så länge vi är i opposition dömda till att bara vara i opposition utan möjligheter till att gå in och regera. Det är regeringen som har ansvaret för planmässigheten i dag. Om regeringen inte vill ta det ansvaret och det skulle hända att den snart avlägsnar sig av en eller annan anledning eller gör det längre fram och den gamla socialdemokratin går in i regeringsställning, då är det den som har ansvaret för planmässigheten. Men man kan aldrig som ansvarigt exekutivt organ, som regeringen är, ställa sig och ropa till oppositionen: Vad har ni för någonting att komma med i fråga om planmässighet? Det är enligt min mening det verkställande organet som skall hantera sitt ämbete planmässigt.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag förstår inte varför Gunnar Sträng skall behöva vara så blygsam. Blygsamhet har ju inte tidigare direkt präglat Gunnar Strängs insatser här i kammaren. Ange åtminstone med en liten antydan hur den strukturplan beträffande specialstålet skulle kunna tänkas vara som ni förordar. Ni skriver ju om det i reservationer till utskottsbetänkandet. Det må vara att det är väldigt torftiga reservationer, vilket jag tog mig friheten att tolka som att ni i allt väsentligt instämmer med regeringen, men antyd åtminstone vad ni tänkt er. Frånvaron av något konkret inlägg under hela denna förmiddag från oppositionen beträffande vad man menar med sin "planmässighet" är avslöjande och visar att man är tomhänt, att man bara för en debatt för debattens egen skull.

Den enkla sanningen är att en strukturanpassning av specialstålindustrin inte går – om man inte vill socialisera hela industrin – att på förhand låsa i fasta bestämda termer. Man måste vara beredd att tillsammans med löntagarorganisationerna och vederbörande företag föra en konstruktiv debatt om hur den framtida specialstålindustrin skall se ut. Erkänn, Gunnar Sträng, att alternativet är en socialisering av specialstålindustrin! Är ni med på detta, eller är ni mot detta? Det är konsekvensen av ert resonemang.

Får jag sedan säga beträffande problematiken att vi från vår sida alltid ansett – och det är vår position nu – att näringspolitiken måste inrättas efter omständigheterna. I ett skede när strukturproblemen kommer i den omfattning som de gör nu och med de konsekvenserna för vår ekonomi som gamla underlåtenhetssynder har skapat måste man vara beredd att maximalt gå in också från samhällets sida med direkta insatser. Det är i synnerhet motiverat eftersom vi har ett antal direkta samhälleliga engagemang, där staten har ett ägaransvar att fullfölja. Märkvärdigare är det inte. Vi bedriver en aktiv näringspolitik och dess instrument får anpassas till den krassa verkligheten.

Förste vice talmannen anmälde att Gunnar Sträng anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
14 december 1977*Stålindustrin,
m. m.*

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på debattens inledande borgerliga företrädare, Fritz Börjesson. Han vände sig i första hand mot en hård styrning av den här industribranschen. Han sade att den tiden är förbi då man kan tala om den järnhårda kapitalismen. Alla vill nog det bästa. Allt beror på en olycklig utveckling i världen, säger Börjesson. Stålkrisen framställs som något som kommer från himlen eller möjligen från helvetet. Det är svårt att veta om hans grumliga filosofiska utläggning är politisk naivitet eller en medveten advokatyri. I vart fall tror jag att han är tämligen representativ för det största regeringspartiet, som gick ut i valet och lovade 400 000 nya jobb men fortfarande inte har något recept på hur de skall skaffas fram.

Ingvar Svanberg sade i en replik till Fritz Börjesson att hans teckning av den svenska verkligheten låter som en söndagsskoleskildring. Jag tycker att man bara har att instämma i den karakteristiken. Det vi nu befinner oss i är en kris framkallad av det kapitalistiska systemet i Sverige och i andra länder. Under den krisen framträder privatkapitalets hänsynslöshet i all sin prydno. Det kan man inte bortse från. Det gäller att bärga den egna profiten, och om det sedan går ut över arbetarna och tjänstemännen struntar man i. Herr Börjessons söndagsskoleidyll har ingenting med verkligheten att skaffa, och det tycker jag att man kan säga också om den målning som industriministern gör.

Men industriministern sade i en replik till herr Svanberg att socialdemokratin ansluter sig lojalt till de marknadsekonomiska principerna. Visserligen har man en del ideologiska blockeringar, men man genomför inte sina idéer med kraft, och de är alltså inte alltför besvärande ens ur borgerlig synpunkt. – Det var Åslings argumentation. Jag tycker att det är en förödande kritik mot socialdemokratin – och tyvärr är den inte utan förankring i verkligheten.

Nu har regeringen lagt fram sin proposition nr 47, sitt första s. k. stål-paket. Det berör ca 36 000 anställda inom specialstålindustrin, som med fruktan blickar mot framtiden efter alla de illavarslande signaler som kommit. Nils Åslings proposition löser inte branschens problem och skapar ingen trygghet för de anställda. Propositionen garanterar ingenting annat än att samhället får pumpa in ännu mer pengar utan att få kontroll och bestämmande över en viktig industribransch. Man erbjuder statliga lån på 700 milj. kr. och går i borgen för ytterligare 600. Propositionens uttalade syfte är att minska de finansiella hindren för en förbättrad konkurrenskraft.

Men det är inte de finansiella hindren som har lett till att också specialstålverken i Sverige nu befinner sig i en allvarlig kris. Förklaringen är i stället den, att under alla de goda åren har man kammat hem de stora vinsterna men underlåtit att investera för att trygga framtidens krav. De kapitalägande har investerat utomlands eller använt vinsterna för att på annat sätt tillfredsställa sina privatkapitalistiska intentioner. Det står klart att det när det gäller svensk stålindustri – både handels-

stålframställningen och specialstålet – behövs mycket stora och vittsyftande insatser för att utveckla branschen och trygga dess existens och för att trygga jobben för de arbetande.

Det finns i dagens läge en kapitalistisk stålkris – ingen kan förneka den saken. EG har beslutat att skära ned sin produktion av stål i samtliga medlemsländer till ca 60 % för all försäljning inom den s. k. gemenskapen. Däremot har medlemsstaterna rätt att slå sig ut till nya marknader utanför gemenskapen, om man bara kan. Men felet är att ingen kan göra det, och det gäller också Sverige, som inte är medlem i EG. Problemet gäller såväl handelsstålet som specialståltillverkningen. Det är nu bara Japan som bryter den här bilden, vilket också sagts i debatten. Japan har stormat in på marknaden med förkrossande kraft. Där finns ingen produktionsbegränsning och ingen stålkris. Man har haft förutseende, man har satsat planmässigt på stora och högrationaliserade enheter. Man har tagit till vara alla den moderna teknikens och storproduktionens fördelar, medan de gamla kapitalistiska industriländerna föredragit kapitalexport eller avstått från att investera för framtiden för att i nuet få så höga aktieutdelningar som möjligt.

Det existerar heller ingen stålkris i de socialistiska länderna, men det vill man inte tala om i den här församlingen. Där bygger man tvärtom ut kapaciteten på det här området, och med förundran betraktar man problemen i Sverige, som bl. a. inte behöver importera en så viktig råvara som malm.

Regeringens förslag kommer att innebära att ytterligare arbetstillfällen rationaliseras bort. Inga nya jobb kommer att skapas genom detta stöd för att underlätta den privatkapitalistiska strukturomvandlingen, vars ändamål är att säkra en viktig industribransch till de ägare som så kapitalt har misskött den. Man bäddar för en katastrof för Bergslagen. Man tänker överge orter, där specialindustrin är den enda eller dominerande näringsgrenen. Det är den tänkta och sannolika utvecklingen, och det förändras inte av att man enligt propositionen skall lindra krisens verkningar genom det 75-procentiga bidraget till lönekostnader.

Vi anser att gruv-, järn- och stålnäringen är en för viktig och för avgörande industribransch för att längre få befinna sig i privat regi och ägande. På den kanten finns inte samhällsansvaret, där finns inte hänsynen till de anställda. Där finns bara intresset att själva hålla sig skadeslösa och att få ett handtag av staten, så att man ändå kan bärga hem kommande vinster när tiderna blir bättre.

Vår principiella linje, som bl. a. uttrycks i motionen 113, är att man i stället för en kapitalistiskt styrd strukturomvandling och generös bidragsgivning nationaliserar hela branschen. Arbetarpartiet kommunisterna anser att både handelsstålverken och specialstålindustrin borde vara naturliga delar av en nationaliserad, svensk stålindustri och delar av en samlad statlig industripolitik. Dessutom bör de medel som regeringen ställer i utsikt framför allt användas för att på varje plats trygga selsättningen.

Denna debatt med herr Åsling har framför allt visat att vårt land saknar en genomtänkt statlig industripolitik. De senaste årens utveckling har också med all önskvärd tydlighet klargjort att det heller inte finns någon samlad och konstruktiv stålpolitik. En offensiv statlig stålpolitik måste framför allt vägledas av sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska målsättningar och inte av ambitionen att hjälpa de kapitalägande.

En av vägarna för att klara den svenska stålbranschen är att i mycket stor utsträckning gå in för en långtgående förädling. På det sättet kan man också klara de mindre bruksorterna.

Men allt detta kräver stora kapitalinsatser som bara staten kan klara i nuvarande läge. Mot den bakgrunden är det också rimligt att staten tar över – inte bara kapitaltillförseln utan också ägandet. Det är huvudtanken i vår motion, som jag ber att få yrka bifall till.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Förutsättningarna för att kunna skapa ökat välstånd och bereda arbete är ett konkurrenskraftigt näringsliv. Detta slog industriministern nyss fast i kammarens debatt, och jag ber att få upprepa det med skärpa.

Vi upplever i dag kriser i många branscher. Det är som bekant inte bara stålindustrin, som vi nu ägnar vår uppmärksamhet, som har problem. Svagheten i den svenska ekonomin sätter sina djupa spår på många håll. Det skapas inte tillräckligt med nya arbetstillfällen för att ersätta dem som försvinner när olönsamma företag läggs ned. Den viktigaste åtgärd som på sikt kan förbättra situationen för arbetslivet i dess helhet är att få fart på aktiviteten i den svenska ekonomin genom en allmänt sysselsättningsfrämjande politik.

Stålindustrins problem sammanhänger främst med kostnadsutvecklingen, ett faktum som reservanterna knappast kan komma ifrån. Vårt näringsliv är i dag i hög grad inriktat på export. Enbart den svenska marknaden ger inte underlag för den specialisering och den produktion i långa serier som modern teknik fordrar. Vår ekonomiska framtid beror på våra möjligheter att hävda oss på de internationella marknaderna. Innovationer och produktutveckling är av avgörande betydelse för svenskt näringslivs förmåga att hävda sig i en tilltagande internationell konkurrens. Det är i vårt tekniska kunnande vi bör ha en av våra främsta konkurrensfördelar.

Det är bl. a. mot den bakgrunden som man skall bedöma de nu aktuella insatser som regeringen föreslår för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin. Självfallet kommer utomordentligt stora krav att ställas på företagen i den strukturella anpassning som måste ske. Det måste bli omställningar vad gäller såväl produktionsinriktning som teknisk uppläggning och arbetsorganisation.

De åtgärder som industriministern har föreslagit måste anses vara temporära. De syftar till – det har f. ö. också utskottet uttryckt i betänkandet – att minska de finansiella hindren för angelägna strukturförändringar.

Kortsiktigt är det fråga om att säkra sysselsättningen med nuvarande struktur av arbetsorganisationen. Långsiktigt måste det bli fråga om en anpassning till de förändrade marknadsförutsättningar som råder såväl inom vårt eget land som utomlands. Företagens uppgift i en marknads-ekonomi är att tillgodose den efterfrågan på varor och tjänster som existerar i verkligheten.

Det ankommer därför på samhället att skapa en sådan allmän efterfrågan på varor och tjänster att denna efterfrågan räcker till att ge alla arbete. Samhällets insatser på lång sikt skall vara att föra en allmänt näringsvänlig politik som skapar bättre förutsättningar för näringslivet i dess helhet. Olönsamma företag kan inte hållas uppe hur länge som helst – konstgjord andning botar inte patienten. Men den kan vara nödvändig i ett *kortsiktigt* perspektiv av bl. a. sociala och rationella skäl för att förhindra en tilltagande arbetslöshet och samtidigt underlätta omställningen för de anställda som blir berörda av en sådan strukturförändring. Det är, herr talman, mot den bakgrunden som propositionens förslag accepterats av utskottsmajoriteten.

I anslutning härtill betonar utskottet att ansvaret för de strukturella omställningarna i berörda företag enligt propositionen främst skall åvila företagen och de anställda tillsammans. Vi anser det inte lämpligt att föra över detta ansvar på andra, som reservanterna antyder i de till betänkandet fogade reservationerna. Tvärtom får parterna i berörda företag genom regeringsförslaget större ekonomiska möjligheter att utöva detta ansvar, och därför finns det inga skäl för att samhället skall ta över ansvaret.

Det är däremot viktigt att samhället inser sitt övergripande ansvar för utvecklingen inom näringslivet i dess helhet. I den nuvarande marknadssituationen med en hårdnande utländsk konkurrens betyder självfallet punktvis insatta stödåtgärder stor risk för att snedvridning av konkurrensen uppstår och att utslagning av företag kommer att ske på annat håll än där punktinsatserna har gjorts. Min egen reflexion är att insatserna för stålindustrin behövs och sannolikt är för små för att fullt ut lösa alla de problem som denna bransch i dag har. Men insatser av det slag som innefattas i propositionen kan också medföra att problemen flyttas över till andra företag inom samma bransch som i dag är både lönsamma, välskötta och utvecklingsbara, exempelvis mindre och medelstora familjeföretag som ofta är belägna på mindre orter. Staten måste därför ta på sig ett ansvar för vad som sker. De förändringar som stödåtgärderna syftar till får inte genomföras på ett sådant sätt att de skapar problem i andra företag som i dag kan klara sig utan samhällets stöd.

De socialdemokratiska ambitionerna som de framgår av motioner och reservationer tycks vara att binda upp näringspolitiska åtgärder vid vissa villkor, varvid en socialisering kan skymta fram i bakgrunden. En sådan uppläggning vill jag avvisa på det allra bestämdaste. Näringsutskottets majoritet har utgått ifrån att en helhetsbedömning av branschens problem fortfarande pågår inom industridepartementet. Industriministern har också bekräftat här i dag att så är fallet. Situationen är nu sådan att åtgärder

snarast måste sättas in i såväl kortsiktiga som långsiktiga perspektiv.

För egen del vill jag i anslutning till denna bedömning peka på några andra faktorer, som ligger utanför de förslag som propositionen tar upp men som dock har en väsentlig betydelse för branschens framtida möjligheter att hävda sig.

Jag påpekade inledningsvis att stålindustrins problem främst sammanhänger med kostnadsutvecklingen. Därför måste staten satsa mer på *generellt* verkande åtgärder. Ett exempel på en sådan åtgärd är sänkning av arbetsgivaravgifterna – eller löneskatterna, som jag tycker är ett mera adekvat uttryck för dem – vilka innebär en svår belastning, särskilt för alla exportkonkurrerande företag och för företag som konkurrerar med importvaror. Anledningen är att löneskatterna missgynnar exporten men gynnar importen, dvs. gör svensktillverkade varor dyrare samtidigt som importerade varor slipper denna form av beskattning. Det är bl. a. en förklaring till att varven i dag köper en hel del plåt från Japan i stället för att göra inköpen från svenska stålverk, t. ex. från NJA.

Herr talman! För några dagar sedan beslöt vi här i kammaren att sänka den allmänna arbetsgivaravgiften med 2 % med verkan från den 1 januari 1978. Det betyder självfallet en del, inte minst för många smärre företag som är arbetsintensiva, men även för så stora företag som vi nu diskuterar. Men denna sänkning är inte tillräcklig. Vi måste gå vidare. Jag vill gärna framhålla att den av regeringen aviserade sänkningen med ytterligare 2 % inte får dröja för länge. Mig förefaller det som om man borde gå ännu längre för att åstadkomma *en verklig kostnadssänkning* för det svenska näringslivet.

Gunnar Sträng, vår före finansminister, hävdade här i kammaren för en stund sedan att sänkta arbetsgivaravgifter skulle innebära alltför stor generositet gentemot företagen. Han uttryckte det t. o. m. så, att det var att strö ut skattebetalarnas pengar. Herr talman! Jag vågar hävda motsatsen. Det här har en stor betydelse, inte minst för exportföretagen och därmed också för sysselsättningen. Sänkta löneskatter är nämligen ett verksamt och effektivt medel för att nå en ökad konkurrenskraft, och det bidrar också till att både företagarna och deras anställda kan återfå tron på framtiden, som herr Sträng nyss efterlyste.

Herr talman! Det är i nuvarande konjunktursituation vanskligt att göra någon mer ingående prognos för stålindustrins framtid. Den är givetvis beroende av den utländska konkurrensen, den inhemska kostnadsutvecklingen och den egna skickligheten på skilda nivåer. Självfallet har de åtgärder vi nu skall besluta om sin betydelse. Men jag vill allra sist säga att i ännu högre grad har den ekonomiska politiken i stort den största betydelsen.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

I detta anförande instämde Sten Svensson (m) och Lars Ljungberg (m).

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! "Hur svenska stålet biter, kom låt oss pröva på", fick vi lära oss deklamera i skolan. Då var det fråga om krigiska s. k. hjältedater. Nu diskuterar vi dess bättre hur vi fredligt bäst skall kunna strukturera vår svenska stålindustri.

Dagens riksdagsdebatt gäller bara en del av stålindustrin, specialstålet, då regeringen har misslyckats med uppgiften att presentera ett samlat program för närings- och arbetsmarknadspolitiken inom hela stålindustrin. I den proposition som ligger till grund för det utskottsbetänkande som nu behandlas finns inte ett strukturprogram ens för specialstålindustrin.

Att det behövs en långsiktigare planering på detta område kan verkligen den intyga som följt en del av verkligheten på lokalt plan. Mitt åskådningsexempel är Gränges Nyby i Torshälla. Det är inte mer än tre år sedan solen sken mer än vanligt över företaget. Jag var kommunalman i Eskilstuna då och kan intyga att kommunen hade all möda att svara upp mot förväntningarna. Industriområdet skulle utvidgas, planer göras om, vägar flyttas. Det mest kostnadskrävande och miljöskövlande vägprojektet lyckades vi skjuta framför oss – och sparade 10 milj. kr. bara på detta. En lång rad kostnadskrävande investeringar har ändå gjorts. Trycket på arbetsförmedlingen att skaffa fram arbetskraft till den planerade expansionen var stort.

Nu blåses katastroflarm, De anställda, från Metall till Civilingenjörsförbundet, har i god samverkan tagit ledningen i kampen för sin arbetsplats. Ropet "Vi vill ha jobben kvar!" har t. o. m. skallat här inne i riksdagshuset. Det finns en särskild bakgrund till den aktiviteten.

Situationen på arbetsmarknaden i Eskilstuna har under året av såväl strukturella som konjunkturella orsaker varit besvärlig och medfört vikande sysselsättning. Detta har medfört ökad arbetslöshet inom metallavdelningen, som säkerligen skulle varit ännu större om inte arbetsmarknadspolitiska åtgärder satts in. Avdelningen har mottagit varsel från ett flertal företag, som antingen inskränkt verksamheten eller helt nedlagt den. Detta kommer ovanpå den långvariga avtappning inom Eskilstunaindustrin som jag talat om tidigare, i höst. Nu toppar Metall i Sörmland listan över arbetslösa som får sin försörjning ur förbundets arbetslöshetskassa. Det är en topplacering som vi sannerligen kunde vara utan. Det mesta bidrar Eskilstunaavdelningen med.

Utan att namnge enskilda företag vet man att sysselsättningen är i farozonen vid ett stort antal företag. Det berör tusentals medlemmar i Metall, vilkas anställning f. n. upprätthålls med olika former av stödåtgärder.

Situationen för såväl den svenska stålindustrin som verkstadsindustrin inger djup oro. Medlemmarna upplever sin sysselsättning och utkomst som allvarligt hotad. Stålindustrins karaktär av basindustri gör den till en nödvändig del av vår totala industri. Metall- och verkstadsindustrin är beroende av att vi har en stark stålindustri. För att den svenska stål-

industrin skall återfå slagkraften krävs omfattande näringspolitiska åtgärder.

En utbyggnad och modernisering av produktionsapparaten måste ske. Forskning och utveckling måste tillföras resurser för att ta fram nya konkurrenskraftiga produkter och en teknik som är anpassad till våra förutsättningar.

Erforderliga åtgärder och insatser medför stora kapitalbehov. Det finns i dag inga privata ägare som är beredda att satsa det kapital som krävs. Regeringen måste här ta ansvaret och statsmakterna måste ställa ekonomiska resurser till förfogande. Självfallet måste det ske på ett sätt som värnar samhällsnyttan. I ett längre perspektiv kan löntagarägt kapital komma att spela en bärande roll.

Nils Åsling hade i sitt första anförande en försmädlig formulering om Meidnerfonder som förvånade mig. Nils Åsling har såvitt jag vet aldrig talat om att kasta förslag om löntagarfonder i papperskorgen. Han har gett intryck av att också hålla distans till den djupa fördelningskonserveratism i regeringslägret som kategoriskt avvisat allt löntagarinflytande grundat på löntagarägt kapital. Vidare har Nils Åsling vissa rötter i producentkooperativ verksamhet, som med framgång arbetar med delägar-kapital. Varför talar han då nedsättande om löntagarägande och löntagarinflytande? Eller gjorde han det inte? Hörde jag möjligen fel? Jag kan inte nu se industriministern, kanske beroende på "trängseln" i kammaren, men det är möjligt att han hör mig och senare kan göra ett klarläggande.

I rådande läge kan de medel till stöd för specialstålet som efter dagens riksdagsbeslut kommer att stå till förfogande komma att göra sin nytta, även om vi fruktar att de är i knappaste laget för att räcka till för båda de nyinvesteringar som skulle behövas för att säkra jobben vid Gränges Nyby. Det är också en fråga om lånevillkor. Här skulle den strukturfond som socialdemokraterna föreslagit, men den borgerliga riksdagsmajoriteten avvisat i förra veckan, ha gjort sin stora nytta. Med de lånevillkor som den fonden skulle ha haft, hade den varit just vad som behövts för att klara Nybys problem.

I den kompletterande motion som Sörmlands socialdemokratiska riksdagsmän har lagt har vi nämnt att Nyby och dess anställda medverkat till en rationell arbetsfördelning inom branschen, varvid 440 arbetstillfällen gått förlorade vid Gränges Nyby. Inför framtiden välkomnar vi en samordning för att stärka branschen. Därvid utgår vi från den bestämda uppfattning som bl. a. kommit till uttryck inom den s. k. stålortsgruppen, nämligen att skall man ha produktion av kallvalsad plåt kvar i Sverige, så måste det ske en satsning på stränggjutning i Gränges Nyby. Därmed har getts svar på en fråga som ställts tidigare i debatten.

Vi förordar att lån eller bidrag ur tillgängliga investeringsmedel utgår för teknisk förnyelse och ökad konkurrenskraft vid Gränges Nyby enligt uppgjorda planer och under tillgodoseende av syftet med till industri-departementet inlämnad framställning. Det senaste var ett ordagrant citat

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

ur vår motion. Till vår glädje har de borgerliga riksdagsmännen från Sörmland i sin motion uttryckt detta krav lika klart som vi gjort i vår.

Näringsutskottet har i anledning av Sörmlandsmotionerna gjort ett uttalande som må lända dem till efter rättelse som kommer att hantera medlen. Utskottet säger att ett par av motionerna "innehåller konkreta förslag om stöd till investeringar i ny teknik. I sak stöder motionärerna härvid de investeringsplaner som ett visst företag, Gränges Nyby AB, har presenterat för regeringen. Utan att ta ställning till det aktuella projektet vill utskottet framhålla vikten av att företagen får ett effektivt stöd i arbetet på att utveckla nya stålprodukter och framställningsprocesser." Såvitt jag kan förstå, är detta en rekommendation till fortsatt prövning av den framställning som Gränges Nyby lämnat in.

Industriministern har tidigare talat om att skillnaden mellan proposition och socialdemokratisk reservation inte skulle vara så rasande stor. Jag tycker nog att det finns avgörande skillnader på åtskilliga punkter, men det jag nu citerat står ett enhälligt utskott bakom. Det kommer med all säkerhet att bli ett enhälligt beslut i riksdagen om detta, och den enigheten är jag verkligen glad för. Det skulle vara mycket underligt då, om inte framställningen skulle komma att prövas i välvillig anda och ge till resultat att den uppläggning som Gränges Nyby med stöd av sina anställda har presenterat också blir den framtida lösningen på detta område.

I propositionen saknas en redovisning av innebörden i den plan för ersättningsindustrier som industriministern tidigare utlovat, bl. a. i en TV-debatt. Det lär rent av finnas protokollfört i stålortsgruppen att den planen skall redovisas under andra halvåret i år. Såvitt jag kunde höra, berörde inte industriministern detta i sitt första anförande, men det är möjligt att han kommer igen och ger besked om detta senare i debatten. Det hastar verkligen, det lackar ju mot jul och nyår.

Nu har vi inte vågat ta upp frågan om ersättning för bortfall av flera arbetstillfällen vid Gränges Nyby i vår motion. Det har nämligen redan fallit bort så många arbetstillfällen i regionen att vi måste ha siktet inställt på ersättning för sådant som har försvunnit.

Det ligger en risk i att en tabell i propositionen kan komma att läsas som en viss potentat läser Bibeln. Nyby finns på fjärde platsen nerifrån i förteckningen över andelen sysselsatta på de 24 berörda bruksorterna. Spefåglar har sagt: Där ser ni hur fel det var med kommunsammansläggningen. Hade det varit som förr, hade Nyby legat i toppen. Nu får man väl hoppas att ingen ser så enfaldigt på frågan. Hänsyn måste naturligtvis tas till utvecklingsmöjligheter och till hur läget är på övrig arbetsmarknad i orten.

Vi är inte nöjda med konstruktionen av stödformerna, och i den socialdemokratiska partimotionen parerar vi med ett förslag om att förena investeringslån, som torde komma att lämnas även till företag som minskar sysselsättningen, med lokaliseringlån som lämnas till företag som bevarar eller ökar sysselsättningen. På det sättet elimineras i någon mån

den för denna regering så typiska metoden att skjuta ansvaret ifrån sig och kapsla in avgörandet i slutna delegationer. Men även om branschen är stor och problemen många kan 700 miljoner i lånemedel och 600 miljoner som garanti för lån rätt använda ge ett gott stöd åt offensiva satsningar. Och det är vilja och vägar till sådana som Nyby redovisat, det är sådant som de Nybyanställda kämpar för och som vi socialdemokrater stöder.

Den tid kommer väl då vi får tillfälle att bättra på det som är otillräckligt i den här propositionen, och då får vi möjlighet att förverkliga den politiska och fackliga arbetarrörelsens tankar om ekonomisk demokrati. De Nybyanställda och deras fackliga organisationer har verkligen i den långa kampen för arbetsplatsen och jobben visat att svensk fackföreningsrörelse är en värdig bärare av ökat ansvar. I detta ligger ett gott medel att nå en genom utveckling tryggad framtid. Trots skrämmande inslag av utvecklingskonservatism i nuvarande statsledning finns det goda förutsättningar för en sådan framtid i vårt land.

I detta anförande instämde Ingrid Ludvigsson (s).

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Vi är nu inne på det lokala varvet, och det finns väl de som rycker på axlarna åt dessa hembygdsdeklarationer. Men vi som representerar de många små brukena, vilkas befolkning i dag hyser verklig oro inför framtiden, känner speciellt starkt för deras situation. Eftersom det finns annat som ger intresse och spänning åt tillvaron just nu och inte så många lyssnar på den här debatten, vill jag rekommendera till protokollet läsning av brukspojknarnas skildring av de problem man nu har på de olika bruk där specialstål produceras.

De socialdemokratiska ledamöterna från Uppsala län har i en motion bl. a. tagit upp de konsekvenser som en neddragning eller nedläggning av specialstälverken i Söderfors och Österbybruk skulle få. Vi hade i likhet med många andra väntat oss ett samlat grepp från regeringens sida för att lösa problemen i denna krisdrabbade bransch. Utredningen angav vissa lösningar och åtgärder, men regeringen har inte fullföljt tankegångarna utan överlåter med varm hand till företagen att själva klara upp situationen. Vissa lån och krediter ställs i utsikt, men inget sägs om hur det hela skall gå till. Det kan för vissa bruk och orter bli kännbara ingrepp, och då är det kanske lugnast för regeringen att stå utanför.

Det läggs ett tungt ansvar på företagen, som för att genomföra en strukturomvandling kan tvingas framstå som busar. Att en strukturering är nödvändig kan jag hålla med om, men den får inte ske ensidigt och utan att man samtidigt försökt lösa den viktiga frågan om ersättningsindustrier till bruksorterna. En lösning av specialstålindustrins svårigheter får inte heller ske panikartat under intryck av den lågkonjunktur vi nu befinner oss i. Frågorna måste ses i ett längre perspektiv. Vad som framför allt måste utredas och kartläggas är möjligheterna till manufakturering

och vidareförädling av stålprodukterna. Även om en strukturomvandling i regel innebär sammanslagning och koncentration av tillverkning, skall det inte uteslutas att mindre enheter med speciella, udda produkter kan ha sitt berättigande; då tänker jag även på läget för stålgjuterierna. Vi ville med vår motion peka på de mindre produktionsenheternas problem och varna för att de kan komma i kläm när de stora gör upp.

Tack vare starka kommunala insatser har Uppsala läns två stålorter utvecklats till trivsamma och med jämförelsevis god service utrustade samhällen. Både Söderfors och Österbybruk är typiska ett företagsorter, där de tidigare ägarna noggrant sett till att inga andra, om arbetskraften konkurrerande företag fått etablera sig. Genom produktutbyten och reduceringar av sortiment har, som vi påpekat i vår motion, en successiv avtrappning av arbetskraften skett de senaste tio åren.

Därmed har också befolkningsökningen stagnerat och t. o. m. minskat. Underlaget för allmän och annan service har minskat och ytterligare företagsinskränkningar skulle få stora och kännbara konsekvenser.

Länsstyrelsen har gjort en utvärdering av stål- och gruvindustrins utveckling i Uppsala län. Enligt nuläges- och konsekvensbeskrivningen är befolknings- och sysselsättningsläget i den norra länsdelen redan i dag besvärande. Målet måste vara, säger länsstyrelsen, att bibehålla nuvarande befolkningstal och att utnyttja befintligt bostadsbestånd och samhällsservice. Varje år under 1970-talet utvisar en negativ folkmängdsförändring för Söderfors församling. Även Films och Dannemora församlingar, där Dannemora gruvor och Österbyverken är belägna, har noterat befolkningsminskning under flera år. Därtill kommer att sysselsättningsläget i norra delen av Uppsala län även i övrigt är osäkert. Det räcker att nämna kraftverksbygget i Forsmark så förstår alla vad det handlar om.

Länsstyrelsen har för studie av befolknings-, sysselsättnings- och servicemässiga konsekvenser valt tre alternativa nivåer på sysselsättningen i stål- och gruvindustriföretagen på resp. ort. De två första alternativen innebär inskränkningar i driften, det tredje innebär total nedläggning. I alternativ 1 kan personalminskningarna, om de genomförs successivt fram till år 1982, klaras med s. k. naturlig avgång. Detta ger på sikt färre arbetstillfällen. Alternativ 2, som betyder en större nedskärning vid stålföretagen, återverkar menligt på vissa servicefunktioner. Antalet outhyrda lägenheter ökar och ålderssammansättningen förändras negativt. En total nedläggning skulle få förödande verkningar på bruken. Söderfors, där bruket svarar för 80 % av sysselsättningen, skulle knappast kunna finnas kvar som en levande ort vid en nedläggning av stålverket. Flera av de offentliga serviceinrättningarna kommer att vara mycket överdimensionerade och folkmängden skulle drastiskt sjunka. Ortens "kapacitet" skulle endast utnyttjas till en tredjedel.

Österbybruks och Dannemora tätorter, med 60 % sysselsatta i gruvan och bruket, skulle också drabbas oerhört hårt av en fullständig avveckling. Sammanlagt skulle orterna få en folkmängd på 2 100 personer, varav

merparten vore medelålders och äldre. Flertalet ungdomar skulle tvingas flytta för att få arbete. Underlaget för viktiga servicefunktioner skulle bli otillräckligt.

Någon sådan utveckling vill vi inte vara med om en gång till i norra Uppland. I vår motion har vi skildrat bruksdöden som drog fram på 1920-talet över denna bygd, och den tiden vill vi inte ha igen. Därför säger vi i vår motion att de mindre produktionsenheternas problem och behov av ekonomiskt stöd särskilt måste beaktas. Vi tror och hoppas att det vid en strukturomvandling skall ges utrymme för de kvalitetsprodukter som tillverkas i Söderfors och Österbybruk. Det räcker dock inte med bara tro och hopp utan vi kräver att regeringen hjälper till. Men om någon av orterna, eller rent av båda, decimeras måste åtgärder vidtas för att lösa sysselsättningsproblemen, vilket även kraftigt understökts av utskottet. Kraftiga åtgärder måste också till för att åt ett-företagsorter som Söderfors och Österbybruk ge en mera differentierad sysselsättning än den specialstålindustrin ensam kan ge.

Socialdemokraterna har i en reservation till näringsutskottet, i likhet med den socialdemokratiska partimotionen, begärt förslag till ett strukturprogram för specialstålindustrin. Detta tycker jag är en grundförutsättning för att lösa de stora problemen inom branschen. Man kan inte, vilket det är stor risk för att den särskilda delegationen gör, lösa ett problem i taget – klara ett bruk i sänder – utan att ha helhetsbilden klar.

De föreslagna ekonomiska resurserna kommer säkert inte heller att räcka. Frågan är för resten, mot bakgrund av företagets förtvivlade ekonomiska läge, om de finner låne- och kreditmöjligheterna tillräckligt stimulerande för investeringar. Från min synpunkt borde också långivningens förenas med krav på inflytande och ägarkapital.

Av särskilt stor betydelse är det som framförs i den socialdemokratiska reservationen om stöd för forskning och utveckling. Skall vi kunna hävda oss i konkurrensen och föra våra stolta traditioner på specialstålets område vidare är det stödet en tvingande nödvändighet.

Från gruvornas synpunkt är det olyckligt att allt flera stålverk går över till skrot som råvara. Våra gruvor har en framtid – en framtid då säkerligen alla våra naturresurser behöver tas i anspråk. Skall man lägga ned och vattenfylla gruvorna, försvåras möjligheterna att återuppta brytningen igen. Därför vill jag uttala min sympati för motionskraven på att staten skall överta nedläggningshotade gruvor. Utskottet har tydligen här enats om att problemet i varje enskilt fall bör lösas genom förhandlingar och att hänsyn även skall tas till långsiktiga samhällsekonomiska värderingar, och det är bra. Industriministern sade tidigare i dag att nya malmbaserade processer kan bli aktuella för specialstålindustrin, och det skulle ge gruvorna en chans. Därför skall man noga tänka sig för innan nedläggningshotade gruvor slås igen.

Det verkar ju litet kallsinnigt att utskottet avslår alla länsmotioner med starkt uttalad oro för sysselsättningen i framtiden. Men när rege-

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

ringen inte kunnat samla sig till någon gemensam lösning vare sig för strukturomvandlingen eller när det gäller ersättningsindustrier är det väl för mycket begärt att utskottet skulle kunna göra det. Det blir den föreslagna delegationens uppgift att styra omvandlingsprocessen. Den bör då få tillräckliga resurser. Jag vill poängtera vikten av att den har kontakt och samråd även med de lokala fackliga organisationerna och kommunerna. Givetvis bör, som framhålls i en socialdemokratisk reservation, företrädare för fackliga organisationer ges plats i delegationen.

När det gäller behovet av kompletterande sysselsättning och ersättningsarbeten för de jobb som försvinner i Uppsala län ankommer det i första hand på Nordupplandsgruppen att försöka komma fram till lösningar. För både Söderfors och Österbybruk är det redan aktuellt med insatser, då under senare år hundratals arbetstillfällen försvunnit vid de båda brukena.

Utskottet framhåller också att kraftiga insatser måste till för att på allt sätt motverka de negativa effekterna av strukturomvandlingen. Jag vill då till sist bara framhålla allvaret i de lokala motionerna. Vi strider för de små men trivsamma och boendevänliga bruksorternas framtid, som är intimt avhängig av ståltillverkningen. Om detta underlag sviktar, är det samhällets plikt att med olika insatser även i fortsättningen åtgärda dessa samhällen ge arbete och trygghet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

GÖSTA KARLSSON (c):

Herr talman! En rad motioner tar upp problemen på särskilda orter och i särskilda regioner. Det är förklarligt. Konjunkturavmattningen slår över hela landet medan branschproblemen siår olika.

I två motioner, en borgerlig och en socialdemokratisk, har de sörmländska problemen tagits fram. Jag har anledning räkna med att kammararen ger mig tillgift för att jag inte vare sig går tillbaka till de tider som Bengt Gustavsson erinrade om eller tar upp de ideologiska utgångspunkterna utan håller mig till motionerna.

Jag konstaterar att motionerna har en enhetlig syn på nödvändigheten att trygga sysselsättningen inom specialstålindustrin i länet. Jag vill understryka att enigheten i det avseendet är total.

Utvecklingen under senare tid har medverkat till att göra det klart också för andra än sörmlänningar att närheten till Stockholm inte garanterar vare sig problemfrihet eller att man får leva skyddat. Snarare är det så att den närheten medför problem. Svårigheterna med sysselsättningen i Oxelösund, Hälleforsnäs och Torshälla har fäst uppmärksamheten på ömtåligheten i länets näringsstruktur. Allvaret har understrukits genom de Nybyanställdas manifestationer här i Stockholm.

Sedan sommaren 1975 har bortfallet av arbetstillfällen enligt länsarbetsnämnden uppgått till ca 2 200. Det har slagit hårt. Ytterligare inskränkningar skulle slå hårdare. Den ensidiga strukturen inom näringslivet accentuerar problemen. Men det är inte bara strukturen på närings-

livet som inverkar. Närheten till Stockholm gör att service- och tjänstesektorn fått spela en mindre roll än i en rad andra län. Det finns t. ex. för få arbetstillfällen för välutbildade ungdomar i länet. Det är ett förhållande som inte uppvägs av närheten till Stockholm.

Men det är inte bara jobben inom stålindustrin i Torshälla som måste räddas. Att människor måste ha sysselsättning, det är vi överens om. Men också annat måste tas till vara. Det gäller att utnyttja gjorda insatser i fråga om både idéer och satsade medel. I den motion som vi borgerliga riksdagsmän från Sörmland har lämnat pekar vi på nödvändigheten att ta till vara möjligheterna till en sådan produkt- och processutveckling som gör det lättare att få avsättning för de producerade artiklarna i en förändrad avsättningssituation, sådan som den vi nu upplever. Det gäller att behålla förutsättningarna för den svenska specialstålindustrin.

Det är därför vi framhåller att det gäller att få ett snabbt beslut om stöd till den investering för att bygga upp en stränggjutningsanläggning och en ny pulvermetallurgisk process för framställning av rostfria sömlösa rör som Gränges Nyby AB anhållit om medverkan till. Det är viktigt att ta till vara den utvecklingsmöjligheten. Därom borde vi vara, och är kanske också, ense. Bengt Gustavsson har redan läst in till protokollet vad utskottet har sagt i detta avseende, och jag behöver inte upprepa det. Men jag vill konstatera att utskottet framhåller vikten av att företagen får ett effektivt stöd i arbetet på att utveckla nya stålprodukter och framställningsprocesser.

Jag kan ha en viss förståelse för svårigheterna för riksdagen att peka ut vissa orter eller regioner där stödinsatser skulle vara särskilt motiverade. Men det är med tillfredsställelse jag noterar att utskottet uppmärksammat de planer som framlagts vid Gränges Nyby för att åstadkomma en bättre produktionsekonomi och för att möta nya behov och nya möjligheter. Det är ett värdefullt konstaterande i arbetet med att utforma stödet till den krisdrabbade specialstålindustrin. Det är enligt mitt sätt att se också ett värdefullt konstaterande, när det gäller att bevara möjligheterna till fortsatt arbete inom industrin i Sörmland. Ett värdefullt konstaterande för den nödvändiga framtidstron.

Jag har, herr talman, mot den bakgrunden inget särskilt yrkande.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Det står någonstans i propositionen att specialstålet är den mindre delen av vår ståltillverkning, men den andelen i Sverige är ändå internationellt sett hög. Vad som däremot inte står i propositionen är att det i denna svenska produktion finns ett nedärvt kunnande som, när företagen förstått att rätt utnyttja det, haft stor betydelse. En del företag har drivit manufaktureringen långt och funnit det jobbet lönsamt. Andra har funnit en nisch i världsmarknadens mur, petat in sin bit där och klarat sig hyggligt på den tillverkningsbiten.

Emellertid har de flesta av våra svenska stålbranschföretag i senare tid inte klarat sig bra. Man kan tvista om orsakerna, men det hjälper

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

oss inte mycket. Det är bara att notera faktum, dvs. att huvudparten av den svenska specialstålindustrin ligger illa till just nu. Det började med Vikmanshyttan i Kopparbergs län förra hösten. Vikmanshyttan ligger i Hedemora kommun och där finns ytterligare ett specialstålverk, Långshyttan, som ägs av Fagerstakoncernen. Den andra Dalakommunen med specialstålverk är Avesta. De har det gemensamt att de redan nu är hårt plågade av minskande arbetstillfällen. De är starkt beroende av specialstålindustrin, såsom vi har påpekat i vår motion 1977/78:115.

Propositionen 1977/78:47 tar upp de åtgärder genom vilka regeringen syftar till att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin. I s-motionen 192 tas det upp såväl kritik som förslag. Jag vill tillägga ytterligare några synpunkter.

Av propositionen framgår att en delegation skall inrättas för att pröva frågor om lån och garantier. Dessutom skall den initiera strukturförändringar inom specialstålindustrin, eftersom strukturprogram för branschen saknas även i propositionen. Regeringen skjuter alltså ifrån sig programfrågan till delegationen. I likhet med bl. a. Ingvar Svanberg är jag mycket kritisk på denna punkt. Det borde väl ändå ha varit regeringens sak att presentera ett program! Det är angivet att i delegationen bl. a. skall ingå representanter för de anställda och företagen. Det antyds ingenting om exempelvis hur staten skall vara representerad, var majoriteten skall ligga. Regeringen skall meddela föreskrifter för delegationens verksamhet. Det börjar bli bråttom med det. I propositionen heter det att den bör inrättas den 1 januari 1978.

Så talas det i gåtor om gruvindustrin. Jag hör hemma i ett län och en kommun där vi verkligen är intresserade på den punkten. Man anar det värsta om man försöker läsa mellan raderna. Jag citerar ordagrant: "Strukturförändringar inom såväl specialstål- som handelsstålindustrin kan komma att få betydande konsekvenser för i första hand de mellansvenska järnmalmsgruvorna. Samtidigt finns intressanta utvecklingsprojekt avseende bl. a. brytning av sulfidmalm." Den första delen av citatet låter som sagt oroande. Kopplingen i övrigt med sulfidmalmen är svårbegriplig.

Hastigt hopkomna prognoser får inte locka nationen att i dag och för framtiden hindra ett utnyttjande av viktiga naturtillgångar. Ordentliga överväganden måste göras innan gruvor vattenfylls och generationers yrkeskunnighet går till spillo. Jag kan belysa det med ett enda exempel. Vi är många i Bergslagen som upplever det som smärtsamt när det just i dessa dagar förhandlas om nedläggning av en järnmalmsgruva på gränsen mellan Kopparbergs län och Örebro län. Den heter Bastkärn och håller en högvärdig magnetit, som ligger i en masugnsvänlig leptit. Den kända malmkroppen räcker för en 30-årig brytning. Ägare: Fagersta 52 %, SKF 30 % och Sandvik 18 %. Skälen uppges vara de båda första företagens övergång till annan metallurgi än tidigare. I likhet med Nils Iljorth skulle jag vilja säga: Var försiktiga med nedläggningar, i synnerhet om det aviseras nya tillverkningsprocesser!

Det är, herr talman, inte alltid från den sista raden i ett företags vinst- och förlusträkning som en företagsledning skall dra slutsatserna om sitt företags lämpliga handlande. Kortsiktiga företagsekonomiska bedömningar får inte ligga till grund för beslut som i ett samhälle, en kommun, direkt berör de anställda och dessutom får följdverkningar för underleverantörer, varuförsörjning, skolor och social service, bostadsbyggande och på annat sätt. Vad som möjligen kan bedömas som företagsekonomiskt klokt behöver inte alls vara samhällsekonomiskt riktigt.

I reservationen påpekas att i fråga om legeringsmetaller är Sverige praktiskt taget helt beroende av import. Vill vi på sikt komma till en annan ordning, måste en väsentligt ökad satsning på prospekteringsverksamheten ske. Det har över huvud taget icke skett någon kartläggning av malmbasernas storlek och betydelse för specialstålindustrin. I samband med specialstålverkens eventuella samverkan och fusionering borde det klarläggas hur nu brutna järnmalmsgruvor och utmål skall behandlas.

På en del orter i Bergslagen blir det fråga om nedläggningar. Det är angeläget att vi får den utlovade planen för ersättningsindustrier till sådana orter. Hur vore det om industriministern undersökte hur VÖEST i Österrike arbetar, hur man organiserar nya arbetstillfällen, som inte direkt behöver vara ensidigt manufakturande till stålbranschen?

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till s-reservationerna i de aktuella betänkningarna.

I detta anförande instämde Gudrun Sundström (s).

INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Den här debatten visar med all önskvärd tydlighet hur viktig denna fråga är. På 25 platser i Mellansverige är specialstålverken verksamma med omkring 35 000 anställda. Gruvindustrin och stålhanteringen har haft – och har – en avgörande betydelse för sysselsättningen i hela Bergslagen och därmed också en mycket stor betydelse för hela landets ekonomi.

Här finns fortfarande stora tillgångar på malm, och här finns yrkeskunnighet och anläggningar för fortsatt stålproduktion. De flesta bedömare är ense om att efterfrågan på stål kommer att öka på sikt.

Förutsättningarna för en fortsatt gynnsam utveckling av svensk stålproduktion bör rimligen vara goda. Det är inte mer än ett par år sedan som flertalet företag redovisade mycket goda resultat. Mot den bakgrunden finns det anledning att efterlysa litet mer av uthållighet, framåtanda och nytänkande än vad som nu förekommer i företagen. Men tyvärr har företagen bråttom att nu vidta åtgärder som leder till minskad sysselsättning och i en del fall till nedläggningar, och tyvärr vill inte regeringens ta det fulla och nödvändiga ansvaret för utvecklingen.

I motion nr 114 har vi motionärer pekat på vilken betydelse specialstålindustrin har för Örebro län och särskilt för de kommuner där företagen är lokaliserade. Nära 20 % av det totala antalet anställda inom

specialstålindustrin är verksamma i Örebro län. Vi berörs således i mycket hög grad av de väntade strukturförändringarna. Lägger man därtill de väntade effekterna på gruvbrytningen, så kan sysselsättningsnedgången i något eller några fall bli katastrofal.

Det är i det läget vi måste ställa oss frågan om företagen själva, utan insyn och påverkan från samhället, skall få verkställa strukturförändringarna. På flera håll är hela samhällen uppbyggda kring ett enda företag. Där har investerats i bostäder, skolor, sjukvårds- och fritidsanläggningar och mycket annat. Helt plötsligt kan underlaget för all denna samhällsservice ryckas bort genom ett beslut i en bolagsstyrelse långt borta från den berörda orten.

Ofta ställs både de fackliga organisationerna och kommunerna helt utanför det förberedelsearbete som leder till konkreta förslag till förändringar i produktion och sysselsättning. I vårt län finns det ett exempel på att ett företag lämnade varsel om friställningar utan att de fackliga organisationerna blev underrättade. Vissserligen godkändes inte varslen, men exemplet visar hur brådskande och hemlighetsfullt företagen kan agera. När de fackliga organisationerna kopplas in är det ofta i ett så sent skede att förslagen till förändringar upplevs som ett fullbordat faktum.

I dag vet vi egentligen inte vilka verkliga ambitioner ägarna till stålverken har. Hur skall det gå för exempelvis Degerfors, Karlskoga, Hällefors och Ljusnarsberg? Den regionala utvärderingen av stålindustrins utveckling pekar på att läget kan bli mycket allvarligt. Förutom de rent mänskliga och sociala konsekvenserna blir också den kommunalekonomiska utvecklingen helt oacceptabel i ett lägsta alternativ.

När vi i motionen pekar på de här exemplen från Örebro län betyder det inte att vi vill spela ut de orterna mot andra orter i andra län. Vi är medvetna om att problemen också finns på andra håll. Vi ansluter oss därför till kraven i den socialdemokratiska partimotionen på ett öppet redovisat strukturprogram och en plan för ersättningsindustrier till bruksorterna.

Näringsutskottet är emellertid något oklart i sin skrivning på den punkt som gäller en plan för ersättningsindustrier. Det vore värdefullt med ett klarläggande av vad utskottet menar med en kontinuerlig uppföljning av det arbetet.

Näringslivet är i dag inte någon isolerad företeelse, skild från samhället i övrigt. Det krävs en nära samverkan mellan företag, fackliga organisationer och samhälle. Tillsammans kan vi bygga vidare på de goda förutsättningar som finns för svensk gruv- och stålindustri. Men för det krävs en gemensam plan och omfattande satsningar på förnyelse och utveckling. Och det krävs ökad manufakturering och vidareförädling. Och där så blir nödvändigt måste staten gå in med kapital – men samtidigt också ta ett ägaransvar för insatserna.

Herr talman! Det är inte min avsikt att yrka bifall till motion 114 eftersom utskottet varit enigt i sitt ställningstagande till länsmotionerna.

Men jag är övertygad om att utvecklingen mycket snabbt ger oss rätt vad beträffar behovet av statligt ägarkapital för att säkra en tillräcklig investeringsvolym för förnyelse av stålindustrin. I övrigt sammanfaller våra synpunkter helt med den socialdemokratiska partimotionens, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1-6 vid näringsutskottets betänkande nr 30 samt den socialdemokratiska reservationen vid arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 17.

I detta anförande instämde Kerstin Andersson i Kumla (s).

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! I motion 116, som undertecknats av de socialdemokratiska ledamöterna på Gävleborgsbänken, tar vi i huvudsak upp sysselsättningssituationen i de kommuner som berörs av den pågående strukturomvandlingen inom stålindustrin.

De i propositionen föreslagna medlen för att underlätta stålindustrins strukturomvandling och utskottsmajoritetens ställningstagande kommer, som vi anser, inte att vara tillräckliga för att klara den mycket oroande sysselsättningssituation som föreligger på våra bruksorter.

När det gäller de två enföretagsorterna Hofors och Sandviken vill jag först nämna att för Hofors del har under en följd av år antalet arbetstillfällen minskat genom den sysselsättningsminskning som skett inom SKF stål.

Under en tioårsperiod har inemot 700 arbetstillfällen fallit bort inom kommunen, och inom den närmaste tiden kommer förhandlingar att upptas på central nivå om att ytterligare 300-400 arbetstillfällen skall försvinna emedan SKF varslat om nedläggning av hytt- och gruvdriften vid företaget.

Under samma period har kommunen drabbats av en befolkningsutflyttning på ca 2 300 personer, och därtill kommer en befolkningsminskning på omkring 200 personer under detta år. Genomförs SKF:s planer på ytterligare driftinskränkningar kan man utan överdrift säga att detta kommer att innebära en ren katastrof för Hofors kommun.

Av den senast framtagna arbetslöshetsstatistiken framgår att det fanns drygt 500 arbetssökande. Av dessa var drygt 400 kvarstående från föregående mättillfälle inom kommunen. Det bör framhållas att sysselsättningen för kvinnor är ett mycket stort problem trots att SKF, i varje fall tidigare, ansträngt sig för att bereda kvinnor anställning inom industrin.

För att stilla den oro som råder bland kommunens invånare och för att vända den trend som kommunen kommit in i är det tvunget att speciella åtgärder vidtas. Länsstyrelsen har hemställt att en särskild arbetsgrupp tillsätts för att lösa sysselsättningsproblemen i Hofors, men med beklagande kan jag konstatera att varken industriministern eller utskottet vill ansluta sig till det rådet.

Stålutredningen framhåller att Sandvik AB är det stålverk som torde

stå bäst rustat att möta en strukturomvandling. Även om så skulle vara fallet så får man inte förledas att tro att problemen för Sandvikens kommun därigenom skulle vara sådana att några speciella insatser från statsmakternas sida skulle vara obehövlige för att möta en strukturomvandling inom Sandvik AB. Även om det skulle vara så att Sandvik AB klarat lågkonjunkturen på ett smärtfriare sätt än andra stål företag i landet, så har ändock företaget dragit ner arbetsstyrkan med ca 200 personer under innevarande år.

Under de närmaste åren kommer företaget enligt kända planer att ytterligare dra ner arbetsstyrkan med ca 300 personer. Sandvikens kommun har under 1970-talet minskat befolkningsmässigt liksom antalet förvärvsarbetande kraftigt minskat under samma tid, ett förhållande som kommer att fortgå genom företagets planer på en minskning av arbetsstyrkan. Det finns anledning att peka på sysselsättningssituationen för kvinnorna som även i Sandviken utgör ett stort problem och som, vad jag kan förstå, kommer att förvärras i framtiden om ej speciella åtgärder vidtas. Enligt länsstyrelsens beräkningar finns det ett behov av ca 1 000 arbetstillfällen för kvinnorna i Sandviken för att komma upp till riksgenomsnittet.

Det är därför med stor förväntan vi ser fram mot den plan för ersättningsindustrier som industriministern utlovat. Det är vår bestämda mening att innan några ytterligare strukturomvandlingar får företas, måste ersättningssysselsättning skapas på de berörda stålorterna. Och det måste vara staten som tar ansvaret för detta.

Den tredje stålorten inom vårt län, Forsbacka i Gävle kommun, har mycket knapphändigt berörts i stålutredningen. Jag skall inte heller gå något närmare in på situationen i Forsbacka. Jag vill dock betona att Forsbacka som tätort är helt beroende av stålverket, varför all hänsyn måste tas till detta i den fortsatta behandlingen av stålfrågorna.

Gävle kommun, som även berörs av strukturomvandlingen i stålindustrin genom sin kokshamn, har redan fått stora bekymmer genom några stålindustriers bristande planeringsunderlag. Kommunen har i februari efter önskemål från hamnens kunder, däribland tre stålverk, beslutat om att investera i en kokshanteringsanläggning till en beräknad kostnad av 30 milj. kr. Kommunen ansåg det angeläget att tillgodose stålföretagens krav på en effektiv kokshantering. Man fick kort före upphandlingstillfället försäkringar från kunderna om att importen av koks skulle bestå så lång tid att det var motiverat att göra investeringen. Dessa försäkringar har nu visat sig vara i det närmaste utan värde. Det står nu klart att huvuddelen av koksimporten över Gävle hamn förmodligen kommer att falla bort, och Gävle kommun kommer därmed att göra en förlust på åtskilliga miljoner kronor.

Detta exempel anser jag utgöra ett bevis på att samhället måste ha ett större inflytande på stålindustrins framtida utveckling och planering än vad som föreslås i propositionen.

Herr talman! Den socialdemokratiska partimotionen tillgodoser på ett

betydligt bättre sätt än propositionen samhällets och de anställdas möjlighet att vara med och utöva inflytande på stålindustrins framtida utveckling, varför jag vill yrka bifall till de reservationer som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 30.

I detta anförande instämde Stig Alftin, Åke Gillström, Iris Mårtensson, Wivi-Anne Cederqvist och Olle Östrand (samtliga s).

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Vi kommer ju upp här som ett pärlband som representerar för järnbärrregionerna. Vi har samma tema, vi känner samma oro.

Två av fem arbetslösa i Västmanland är ungdomar under 25 år. Enligt den senaste AMS-räkningen var 1 300 människor under 25 år arbetslösa i länet. Så konkret kan man beskriva dagens situation i vårt lands mest industrialiserade län. Gruvdriften i Bäckegruvan läggs ned. Hyttan i Fagersta läggs ned. Det är en medicin som kostar 480 förlorade arbetstillfällen, men kan man inte bygga ett nytt trådvalsverk på orten med en beräknad investering på ca 300 miljoner, blir det ytterligare personalindragningar.

Så konkret kan man beskriva situationen i länets norra arbetsregion, Fagersta. Ett industrialiserat län som vårt drabbas helt naturligt hårdare än andra vid en så långvarig internationell lågkonjunktur. Därtill kommer järnhanteringsstrukturen, som inte förenklar situationen. Dagens debatt handlar om stålindustrin och berör sålunda i hög grad ett län som Västmanland och i hög grad också en industriregion som Fagersta.

Nedläggningen av Bäckegruvan i Riddarhyttan innebär en katastrof för Skinnskattebergs kommun. Skinnskatteberg, Norberg och Fagersta kommuner har ju tidigare drabbats hårt näringslivsmässigt och nu står man ånyo inför en pressad period av osäkerhet.

Ett exempel på bygdens industriella känslighet framgår också av dagens proposition där industrin i Fagersta domineras av ett enda företag, som sysselsätter ca 65 % av antalet industrianställda och 35 % av antalet förvärvsarbetande.

I regeringens proposition framläggs förslag om tidsbegränsade åtgärder för specialstålindustrin och för att underlätta dess strukturomvandling. Jag tar mig friheten att begränsa mig till de följdverkningar som kan uppstå för länets norra del.

Jag har tidigare sagt att Fagersta Bruk redan i sitt utredningsmaterial har varslat om neddragningar av sin verksamhet. Det finns då en gemensam trend i all näringslivsproblematik i dag – de bedömningar som näringslivets folk gör kretsar hela tiden kring det enskilda företagets ekonomiska lönsamhetsaspekt. Någon avvägning mot de samhällsekonomiska konsekvenserna har sålunda icke skett. Detta är helt naturligt en brist.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

Ibland får man en känsla av att det finns krafter som driver fram struktureringsproblemen alltför snabbt – helhetsbedömningen hinner inte med. Fagersta AB säger sig nu vara nödgat att av ekonomiska skäl övergå till skrotbaserade ämnesråvaror. Surahammars bruk säger sig, för att citera ett tidningsuttalande, vara "besvikna över att det inte blir något samarbete med Fagersta AB". Det fanns kontaktytor mellan företagen, men kontakterna slutfördes inte i mera konkreta former. Men om ett sådant samarbete kunnat komma till stånd, skulle förutsättningarna för gruvdriften ha varit betydligt mera positiva. Dessutom finns andra intressenter för Bäckegruvemalmen. Dessa måste nu söka sig en ny handelspartner. Till saken hör att Bäckegruvan har en riklig och bra malmkvalitet.

Jag här också kunnat notera ett uttalande av statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet som i länspressen uttalat en tveksamhet om nedläggningen av Bäckegruvan. Han säger rent ut att Fagersta bruks planer enligt utredningen att överge den malmbaserade råvaran bara är ett av alternativen. Det finns sålunda flera alternativ. Bra! Det ger oss måhända det rådrum som vi behöver. Vad som åsyftas är sålunda ett avvaktande av den råvaruförsörjningsutredning vars resultat kommer om någon månad. Då tycker man att nog borde enskilda företag kunna avvakta aviserade utredningar och låta en totalanalys få råda.

Som lekman undrar man ibland om vi från landets allmänna synpunkter har råd att tillåta att man inom vårt näringsliv gör enbart företagsmässiga ekonomiska bedömningar utan att ens ha någon enhetlig råvarubranschanalys. Råvarorna måste i framtiden också spela en avgörande roll. Det bör också påpekas när det gäller att tillvarata våra naturtillgångar – malmen är ju en sådan – att det pågår forskning och en försöksverksamhet för att få fram nya förädlingsmetoder.

Om Fagersta bruks planer skall förverkligas tillkommer ett nytt trådvalsverk. Kan man räkna med att det tilldelas investeringsmedel inom de konkurrensramar som Svenskt Stål AB arbetar med?

I dag synes den onormala prisrelationen mellan malmbaserad och skrotbaserad råvara vara den ekonomiska vägledaren i alla s. k. företagsmässiga bedömningar. Jag skulle vilja fråga: Biter man sig inte i tummen i framtiden? Vad är det för beräkningsgrunder som föreligger och som garanterar att dagens skrotpriser kommer att vara i all framtid? I dag lågpris, men hur är det i morgon? Kommer skrotöverskottet i omvärlden att bestå då den internationella stålkrisen ebbar ut?

Nog behövs det en planmässig samordning under samhällets ledning.

Jag fick en påkostad företagsbroschyr i min hand under veckoslutet. Den är bra. Den visar att det finns en positiv tendens även i näringslivet. Låt mig citera inledningen:

"I det läge som vi och alla andra stålverk befinner oss i för närvarande finns bara en sak att göra. Att kavla upp ärmarna. Att ta rejäla krafttag. För även om det svenska stålet är inne i en kris just nu, tycker vi inte att det finns någon anledning att se i svart."

Det är nästan så att man hör vad Olof Palme en gång sade: "Det

gäller att slå näven i bordet." Den citerade företagsbroschyren påpekar också nödvändigheten av en del andra åtgärder, nämligen att "kavla upp ärmarna".

Är det möjligen den borgerliga regeringens avsaknad av näringspolitiskt program som är boven i dagens drama? Frågeställningen är berättigad. Storföretag kräver även i stora annonser att vi "kavlar upp ärmarna", dvs. att något görs. För oss som verkar och bor i bruksbygderna känns handlingssvagheten hos den sittande regeringen besvärande.

Vi är medvetna om att strukturförändringar måste ske, men de måste ses inte minst ur samhällsekonomisk synvinkel. Sålunda krävs planmässighet under samhällets ledning på ett sådant sätt att enskilda människors och bruksorters trygghet och framtid inte äventyras.

Det har antytts från regeringshåll att länsstyrelserna i de län som i särskild grad berörs av de problem som strukturfrågorna inom järnhanteringen omfattar skall tilldelas utökade personella resurser så att samverkande arbetsgrupper under länsstyrelsernas ledning kan tillsättas och företrädare för berörda kommuner, företag och fackliga organisationer kan knytas till dessa. Jag hoppas att de också får ekonomiska resurser till sitt förfogande, så att de har en rimlig chans att verka för att de aktuella bruksorternas negativa näringsliv bryts. Men det är av stor vikt att det länsomfattande organet får ökade personella resurser, och från västmanländsk horisont vädjar vi om snabba insatser.

Industriministern besvarade häromkvällen en fråga av Olle Göransson. Då utlovades allt statligt stöd till Fagerstaregionen. Detta måste i praktiken innebära att regionen ryckts ut ur den regionalpolitiska "grå zonen" och får tillgodogöra sig en högre prioritering.

I den socialdemokratiska partimotionen föreslås en rad åtgärder som, såväl i det kortare som i det längre perspektivet, skall bryta den pessimistiska ton som på många håll i dag råder inom vårt näringsliv. Åtgärderna som skulle förbättra den industriella balansen i våra bruksbygder är strukturfonden, ökat stöd för exportfrämjande insatser, exportkrediter, ökat stöd till forskning och teknisk utveckling och, inte minst, en branschpolitisk planering för den strukturella utvecklingen inom järn, stål och gruvor samt krav på ersättningsindustrier. Här finns handlingsmodellen.

Under den gångna höstsessionen har vi blivit utlovade propositioner. Vi har t. o. m. fått anvisningar om att de skulle ingå i lämplig jullektyr. Propositionen om handelsstålet skulle ingå i det paketet. Den julklappen, herr talman, synes vi få avstå från.

Med detta yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Jag hade tänkt mig att få komma in i direkt anslutning till det anförande som industriministern höll. Men det har inte varit möjligt för mig att få ordet vid det tillfället – och jag har självfallet respekt för den ordning som är fastställd. Jag kommer således in litet

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

sent i debatten, och jag har tyvärr inte heller industriministern framför mig. Jag kommer ändå, herr talman, att göra ett par kommentarer till den förda debatten.

Den som har följt dagens debatt har självfallet inte kunnat undgå att märka den oro och ovisshet inför framtiden som så många talare gett uttryck för. Det är på något sätt en spegelbild av hur tusentals människor upplever sin situation på en mångfald orter. I detta fall är det kommuner och regioner med en stålindustri som huvudsakligt inslag i näringsbilden. De kommunerna och de regionerna uppgår till ett ganska stort antal.

Men, herr talman, jag ser också oron som en kritik mot den proposition vi nu behandlar – en proposition som är bristfällig i fråga om riktlinjer för den omstrukturerings av specialstålindustrin som nu skall följa. Regeringen skjuter ifrån sig ansvaret framför allt i fråga om samordning och nyinriktning. Och man har anledning att räkna med att denna samordning, som är så nödvändig, och den nyinriktning av verksamheten som är så angelägen torde komma att ske på företagets villkor. Företagen vägleds av målsättningen att uppnå vad som ur företagsekonomisk synpunkt är angeläget. Det är risk för att de hänsyn man måste ta till samhällsekonomiska och regionalpolitiska skäl kommer i bakgrunden. Under alla omständigheter kommer de i kläm. – I våra motioner och i våra anföranden har vi velat rikta uppmärksamheten på denna brist på planering och styrande målsättning.

Herr talman! Den korta tid som står mig till buds skulle jag också vilja använda för att mer rikta mig mot det anförande som industriministern höll. Gång på gång har jag varit i tillfälle att lyssna till de anmärkningar som industriministern riktar mot den tidigare regeringen och främst – när det gäller det näringspolitiska området – den tidigare industriministern. Han talar om brist på planering. Vi här lyssnat till industriministern och funnit att han menar att han, när det gäller specialstålindustrin, tog initiativet till en enmansutredning för att analysera det här problemet. Låt mig, ärade kammarledamöter, säga att nu har herr Åsling suttit i industridepartementet i drygt ett år, men enligt min uppfattning har han ännu inte hunnit orientera sig i departementet. Om han hade gjort det, hade han kunnat undvika den fadäsen att uttala rena osanningar. Jag tänker då på det tal som han fört om bristfällighet i planeringen, brister i fråga om att möta de strukturproblem som anmäler sig.

Redan 1972–1973 mötte vi specialstålindustrins problem. Vi hade överläggningar mellan Stora Kopparberg och Fagerstakoncernen om en samordning mellan dessa två företag. Det gällde en samordning mellan produktion och marknadsföring. Dessa överläggningar var så långt komna, att en överenskommelse skulle träffas mellan företagen i samverkan med dåvarande industridepartementet och arbetsmarknadsdepartementet.

Vad var det då som gjorde att detta inte fullföljdes? Jo, det var den konjunkturuppgång som kom 1974–1975. Detta känner vi igen från många branscher. I krislägen kan man diskutera samgående, man kan

vara långt överens om nödvändigheten av samordning, gemensam marknadsföring osv. Men i konjunkturuppgångar skymms blicken för framtiden av mera ljusnande tider och de försäljningsmöjligheter som kommer. När konjunkturedgångarna kommer tillbaka igen, är det möjligt att ta upp diskussionen på nytt. Tänk på glasindustrin och tekoindustrin, där vi haft motsvarande problem!

Det skulle varit egendomligt om inte den fackliga rörelsen hade uppmärksammat dessa problem. Vid 1973 års metallkongress togs strukturproblemen upp mycket allvarligt inom metallindustrin, såväl handelsstålindustrin som specialstålindustrin, varpå vi 1974 tillsatte stålbranschrådet, som skulle analysera läget, diskutera och ta fram ett kunskapsunderlag för en långsiktig planering.

Herr talman! Min repliktid är ute men jag ber att få begära ordet på nytt.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Den lågkonjunktur som vi f. n. befinner oss i är mycket besvärande över lag, men i de områden av landet, som drabbats av stålkrisen, är situationen alldeles speciellt besvärlig och i den gruppen befinner sig Värmland. I likhet med tidigare talare här i dag vill jag vitsorda den oro som där råder inför framtiden. Detta får dock inte leda till att vi ger oss över.

Debatten här i dag har rört sig om vilken regering, den nya eller den gamla, som bär skulden till vår situation. Jag är glad över att kunna konstatera att man nu inte kan ge den nya regeringen skulden. På den punkten har den här debatten blivit betydligt mera nyanserad. Jag skall givetvis inte lägga mig i den diskussion som just nu förs mellan den nuvarande och den förutvarande industriministern om bristerna i planeringen. Det får de själva göra upp om. Att utpeka den största syndabocken när det gäller dessa saker löser heller inga problem. Det kan hända – och det bör vi ändå alla erkänna – att vi inte har trott att vi skulle komma in i en så besvärande lågkonjunktur och i en så besvärande struktursituation som vi nu befinner oss i.

Vi har varit för optimistiska, och i detta läge har vi bara att konstatera detta. Nu måste vi göra det bästa möjliga av situationen. Den nya regeringen, enkannerligen Nils Åsling, har verkligen arbetat hårt för att hålla sysselsättningen i gång, det kan väl ingen bortresonera.

I dagens debatt har Uddeholms AB stått i centrum. Då jag har vuxit upp inom Uddeholms domäner och under många år följt debatten kring Uddeholm vill jag understryka att det har varit ett starkt och mycket dominerande bolag. Ingen hade trott att denna krissituation skulle uppstå. Men på grund av bolagets dominans på många bruksorter har det varit svårt att etablera andra, mindre företag dit. Detta har varit en nackdel för länet. När nu Uddeholm har kommit i stark gungning är naturligtvis oron på sådana platser särskilt stor. Jag vill dock ge regeringen och speciellt Nils Åsling ett erkännande och ett tack för de många åtgärder

Onsdagen den
14 december 1977

*Stålindustrin,
m. m.*

som har vidtagits.

Nils Berndtson har kritiserat Nils Åsling för att det inte har ställts större krav på Uddeholms AB för att företaget skall få det här lånet på 600 milj. kr. och för att det inte blir fråga om ett förstatligande. Lånet är emellertid förknippat med villkor. Det skall inte bli någon aktieutdelning förrän lånet är betalt. – Nils Åsling har kritiserats från annat håll för detta, men den kritiken ställer jag mig inte bakom. Dessutom skall staten ha en ledamot i bolagets styrelse. Lånet är inte heller räntefritt; räntan skall ackumuleras de tre första åren men skall ändå betalas. Jag delar Nils Åslings mening att en socialisering av Uddeholm inte hade löst problemen; vi kan inte sälja mer, och effektiviteten blir inte bättre och då sitter vi där i alla fall. I Värmland tror vi inte att en socialisering skulle lösa några problem.

En positiv faktor i detta sammanhang är att när vi nu har börjat jobba för att få andra sysselsättningar har Uddeholms AB lovat att ställa sin försäljningsorganisation till förfogande för andra företags produkter för försäljning över hela världen. Detta är positivt och vi är tacksamma här för.

Nils Åsling har hänvisat till den Värmlandsdelegation som är tillsatt för att försöka lösa problemen i Värmland. Vi skall göra vårt allra bästa. Vi måste arbeta febrilt från Värmland. Alla måste hjälpas åt. Det betyder mycket att vi själva tar i. Vi har lovat stöd av regeringen, och jag hoppas att vårt arbete kommer att ge resultat.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Min avsikt är bara att fullfölja mitt korta anförande. Jag återvänder till min historieskrivning, till tillkomsten av stålbranschrådet 1974.

Stålbranschrådet och departementet blev 1975 överens om att tillkalla handelsstålutredningen. Samtidigt hade vi också överläggningar med Industriförbundet och Jernkontoret och kom med dem överens om att en specialstålutredning skulle genomföras. Direktör Höök i Jernkontoret skulle göra den utredningen i nära samarbete med industridepartementet och de fackliga organisationerna. Detta arbete var alltså påbörjat redan i slutet av 1975 och bedrevs under 1976. År 1976 hade vi en förhandlingsberedskap för att gå in i kommersiella förhandlingar med Grängsbergsbolaget, vilka vi emellertid uppsköt med hänsyn till valet förra hösten.

Jag vill också erinra om att när företrädare för Stora Kopparberg och Uddeholms AB under sommaren 1976 var uppe hos dåvarande finansministern Sträng och mig och anmälde bekymmer i Vikmanshyttan och Söderfors svarade vi att vi för det första inte ville ställa ut några löften före valet och för det andra ville avvakta den långsiktiga och mera omfattande plan som vi väntade från Jernkontoret med anledning av specialstålutredningen.

Jag tycker att detta kan vara tillräckligt för att visa att vi inte alls stod oförberedda, utan att vi hade ett mycket omfattande arbete i gång. Sedan är det möjligt att man inte ville godta den planering som hade genomförts i Jernkontorets regi, och därför var det i och för sig bra att herr Åsling tillkallade en man för att ytterligare utreda specialstålindustrins problem, dvs. ta upp det arbete som påbörjats i Jernkontoret.

Det jag nu redovisat är sanningen om den utredningsverksamhet och den beredskap som vi inom industridepartementet hade för att angripa stålindustrins problem.

När jag lyssnade till herr Åsling kunde jag inte undgå att erinra mig en liten historia. Det var så att under valrörelsen 1934 träffades dåvarande riksdagsmannen Magnusson i Tumhult och bondeförbundets ledare Olsson i Kullenbergstorp på en kyrkbacke i Småland. Då sade Kullenbergstorparn till Magnusson: "Skulle inte vi kunna komma överens om att låta bli att skälla så mycket på varandra?" På det svarade Magnusson i Tumhult: "Jodå, om ni inom bondeförbundet låter bli att tala osanning om oss, så skall vi låta bli att tala om sanningen om er bondeförbundare."

Herr talman! Jag har ingen överenskommelse med herr Åsling som innefattar att när han talar osanning om den tidigare regeringen, och i det här sammanhanget om den förre industriministern, så skall jag inte berätta sanningen om den nuvarande industriministern. Jag har i stället velat tala om den sanningen, eftersom herr Åsling givit uttryck för att vi tidigare i industridepartementet skulle ha saknat en beredskap och en planering i vårt arbete. Om sedan min kollega Ingvar Svanberg har strött några berömmade ord över industriministern för hans initiativ beträffande specialstålutredningen räknar jag det till de vänligheter man kan kosta på sig en högtidsdag.

Överläggningen var härmed slutad.

Näringsutskottets betänkande nr 30

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 113 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 113 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Stålindustrin,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 302
Nej – 2
Avstår – 11

Mom. 2 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 113 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 163 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 2 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 163 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301
Nej – 14

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 141
Avstår - 9

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 137
Avstår - 14

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 151

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 163 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 163 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301

Nej - 14

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 151

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 151

Mom. 10

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 139

Avstår - 12

Mom. 12-19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

Mom. 20

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 163 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 163 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 14

Mom. 21

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 113 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 113 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 2
Avstår - 12

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 17

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 173 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 173 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303

Nej - 14

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sune Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sune Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 137

Avstår - 14

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Stålindustrin,
m. m.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Stålintustrin,
m. m.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 18

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Bengt Fagerlund m. fl. samt 3:o) motionen nr 205 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Lars-Ove Hagberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering även beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 antar reservationen av Bengt Fagerlund m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 205 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 14
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sune Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 151

§ 4 Sysselsättningsbidrag till tekoindustrin, m. m.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I för budgetåret 1977/78, såvitt propositionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet, jämte motioner.

Sysselsättningsbidrag till tekoindustrin, m. m.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Sysselsättningsskapande åtgärder)

I propositionen 1977/78:25 bil. 9 (arbetsmarknadsdepartementet) hade under B 3 (s. 65) föreslagits att riksdagen skulle

1. godkänna vad som förordats i fråga om tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin under tiden den 1 januari—den 30 juni 1978,

2. bemyndiga regeringen att vid behov förlänga stödperioden till den 31 december 1978,

3. bemyndiga regeringen att godkänna ett avtal mellan arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och Norrbottens Järnverks Aktiebolag (NJA) om överlåtelse av det industriella beredskapsarbetet i Överkalix,

4. bemyndiga regeringen att bevilja NJA ett förlusttäckningsbidrag för den från AMS övertagna verksamheten i Överkalix med ett belopp av 15 milj. kr.,

5. till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 160 100 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:49 av Ove Karlsson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 2) hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att det särskilda sysselsättningsbidraget till äldre arbetskraft skulle utgå till skinnföretag som endast bedrev egen produktion i Sverige och ej arbetade med import, och

1977/78:198 av Bengt Fagerlund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om reglerna för det tillfälliga sysselsättningsbidraget för äldre arbetskraft inom tekoindustrin.

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin när det gällde företag som arbetade med importerade varor, med anledning av motionerna 1977/78:49, yrkandet 2, och 1977/78:198 i motsvarande del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. med avslag på motionen 1977/78:198 i motsvarande delar godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin under tiden den 1 januari–den 30 juni 1978,

3. beträffande stödperiodens längd med avslag på motionen 1977/78:198 i motsvarande del bemyndiga regeringen att vid behov förlänga stödperioden till den 31 december 1978,

4. bemyndiga regeringen att godkänna ett avtal mellan arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och Norrbottens Järnverks Aktiebolag (NJA) om överlåtelse av det industriella beredskapsarbetet i Överkalix,

5. bemyndiga regeringen att bevilja NJA ett förlusttäckningsbidrag för den från AMS övertagna verksamheten i Överkalix med ett belopp av 15 000 000 kr.,

6. beträffande anslagsfrågan – under förutsättning att riksdagen bifallit förslagen om medelsförstärkning i betänkandena AU 1977/78:15 och FöU 1977/78:5 – med ändring av de nämnda besluten samt med bifall till propositionens förslag till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 1 403 100 000 kr., varav förslagsvis 300 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

1. beträffande villkoren för sysselsättningsbidrag inom tekoindustrin av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Ingrid Ludvigsson, Frida Berglund och Sven Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1–3 bort hemställa

att riksdagen skulle

1. beträffande tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin med anledning av motionerna 1977/78:49, yrkandet 2, och 1977/78:198 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om villkoren för bidrag,

2. godkänna vad som i propositionen förordats om tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin under tiden den 1 januari–den 30 juni 1978, i den mån frågan inte behandlats under 1,

3. beträffande stödperiodens längd med bifall till motionen 1977/78:198 i motsvarande del avslå propositionen i fråga om bemyndigande för regeringen att vid behov förlänga stödperioden till den 31 december 1978.

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Punkten 4 (Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning)

I propositionen hade regeringen under B 7 (s. 69) föreslagit att riksdagen skulle godkänna vad som föreslagits om överföring av medel från anslaget Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:199 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att under B 7. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning överföra 8,4 milj. kr., varav 4,7 milj. kr. för miljöinvesteringar och 3,3 milj. kr. för förbättring av arbetarskyddet, från anslaget Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:199 godkände vad i propositionen hade föreslagits om överföring av medel från anslaget Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning.

Punkten 6 (Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet)

I propositionen 1977/78:25 bil. 11 (industridepartementet) hade regeringen under C I (s. 88) föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna vad i propositionen förordats angående introduktionsstöd under år 1978 i Norrbottens län,
2. bemyndiga regeringen att ta i anspråk medel från anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för bidrag till Stiftelsen för Metallurgisk Forskning enligt de riktlinjer som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:186 av Bengt Fagerlund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:25 bil. 11 p. 6 godkände vad i motionen förordats angående regionalpolitiskt sysselsättningsstöd i Norrbottens län.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:186 godkände vad i propositionen förordats angående introduktionsstöd under år 1978 i Norrbottens län,
2. att riksdagen bemyndigade regeringen att ta i anspråk medel från anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för bidrag till Stiftelsen för Metallurgisk Forskning enligt de riktlinjer som förordats i propositionen.

Reservation hade avgivits

2. beträffande förstärkt sysselsättningsstöd i Norrbottens län av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Ingrid Ludvigsson, Frida Berglund och Sune Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med avslag på regeringens förslag om introduktionsstöd under år 1978 i Norrbottens län samt med bifall till motionen 1977/78:186 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om förstärkt sysselsättningsstöd i länet.

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Jag kommer att begränsa mitt anförande till det avsnitt i utskottsbetänkandet som rör förstärkt sysselsättning i Norrbottens län.

Norrbotten är utan tvivel ett av de län som drabbats hårdast av lågkonjunkturen och strukturförändringarna inom näringslivet. På grund av det geografiska läget, de långa avstånden, det ensidiga näringslivet och svårigheter inom basnäringarna är de problem som möter människorna där uppe av helt andra och större dimensioner än dem vi är vana vid.

Man är därför i utskottet överens om att det vid sidan av andra åtgärder även finns starka skäl att tillfälligt förstärka det regionalpolitiska stödet i Norrbotten och att koppla denna förstärkning till nyanställningar av arbetskraft, för att stimulera sysselsättningen inom länets näringsliv. Dessutom uttalar sig utskottet för en generösare bedömning av lokaliseringsansökningar som gäller Norrbottens län. Så långt är alltså utskottet enigt.

Men sedan skiljer sig våra vägar. I den socialdemokratiska reservationen föreslår vi ett kraftigare stöd än den borgerliga utskottsmajoriteten, och därmed även en bättre stimulans för att öka sysselsättningen inom länet, vilket vi anser vara högst angeläget.

Den metod vi valt går i korthet ut på att vi föreslår en fördubbling av sysselsättningsstödet och att detta stöd skall utgå i hela länet, i stället för som nu endast i den del som tillhör det inre stödområdet.

I konkreta termer betyder vårt förslag att sysselsättningsstödet, som nu utgår med sammanlagt 17 500 kr. för varje nyanställd årsarbetare under en treårsperiod, höjs till 35 000 kr. – alltså en fördubbling. Eftersom vi vet att Norrbottensproblemen inte bara är koncentrerade till den del av länet som tillhör inre stödområdet, utan i stor utsträckning även drabbat Luleå, Bodens, Piteå och Älvsbyns kommuner, anser vi på goda grunder att det förstärkta stödet bör utsträckas även till dessa kommuner.

Utskottsmajoriteten väljer en annan väg, som enligt vår uppfattning ger en svagare stimulans åt sysselsättningssidan. Den föreslår i stället en höjning av det s. k. introduktionsstödet – som också utgår till nyanställningar – från 5 till 10 kr. per timme och vidare att bidragstiden – som nu är begränsad till sex månader – skall utsträckas till tolv månader. I pengar räknat betyder detta ett bidrag på sammanlagt ca 20 000 kr. per nyanställd och år.

En jämförelse mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag utfaller tveklöst till den socialdemokratiska reservationens fördel. Den ger tillsammans med oförändrat introduktionsstöd ca 40 000 kr. till varje nyanställd industriarbetare i hela Norrbottens län. Enligt den borgerliga

utskottsmajoritetens förslag blir stödet ca 37 500 kr. i den del som tillhör inre stödområdet medan den övriga länsdelen, som också har erkänt stora sysselsättningsproblem, får nöja sig med ca 20 000 kr. per nyanställd. Vår reservation ger alltså en klart starkare stimulans för sysselsättningen i hela länet, och den ansluter också helt till förslaget från AMS, som vi tillmäter stor sakkunskap på detta område.

Utskottsmajoriteten anför ett par tre argument mot den socialdemokratiska reservationen. Man är rädd för att nivåkillnaden mellan inre och yttre stödområdet skall slätas ut. Man säger vidare att reglerna blir svåra att överblicka och att komplikationer kan uppstå med hänsyn till de överväganden som pågår inom sysselsättningsutredningen och om den framtida utformningen av de regionalpolitiska medlen.

Med anledning av detta vill jag säga, herr talman, att det gäller en tillfällig kraftinsats för ett helt län, att gränserna för sysselsättningsstödet redan tidigare är genombrutna och att principerna för det regionalpolitiska stödet givetvis får omprövas när sysselsättningsutredningens förslag så småningom skall behandlas av riksdagen. Detta att reglerna skulle bli svåra att överblicka förstår jag inte heller. Det är länsarbetsnämnderna som administrerar sysselsättningsstödet, och vid en förfrågan har man sagt att sysselsättningsstödet är mycket enklare att administrera än introduktionsstödet, både för arbetsgivarna och för länsarbetsnämnderna. Sysselsättningsstödet grundas nämligen på arbetsgivaravgifter, medan introduktionsstödet däremot kräver månadsvisa uppgifter om antalet nyanställda och antalet arbetade timmar.

Jag är därför förvånad över att departementschefen och utskottsmajoriteten inte velat ge den helhjärtade stimulans till sysselsättningen, som situationen i Norrbotten kräver. Detta hade man kunnat göra om man anslutit sig till det socialdemokratiska förslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid punkten 6: Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det är med besvikelse jag ser att endast två av i varje fall de äldre ledamöterna av arbetsmarknadsutskottet, f. d. inrikesutskottet, är närvarande i kammaren när vi nu behandlar ett betänkande från detta utskott. Jag har nämligen i samband med detta ärende tänkt återge några minnesanteckningar för ledamöterna av detta utskott. Men tydligen har man större intresse för skidtävlingar än för de övningar som pågår i kammaren.

Så till saken, herr talman!

När kammaren under gårdagen behandlade arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 16 om en omorganisation för de skyddade verkstäderna var det ingen måtta på arbetsmarknadsminister Per Ahlmarks lovsånger

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

för denna omorganisation. I ett långt inledningsanförande underhölls kammaren med massor av ord, men det var ett ordfyrvärkeri utan täckning.

Gång på gång slungade arbetsmarknadsministern ut parollen "Arbete åt alla", som om det var en helig rit som begicks, med Per Ahlmark som översteprästen, eller en seans som kammaren samlats till. Det hela var verklighetsfrämmande, eftersom den omorganisation det var fråga om inte skulle kunna skapa ett enda nytt arbete. Ändå förklarade arbetsmarknadsministern att det var "ett av de viktigaste besluten i svensk arbetsmarknadspolitik på senare år" som riksdagen skulle besluta om. Man fick nästan uppfattningen att Sverige nu var räddat undan arbetslöshet och kris.

Men Per Ahlmarks förkunnelse är ord som i likhet med höstens löv med lätthet fladdrar bort för den minsta lilla vindkåre. För de handkappade ute på de skyddade verkstäderna är vardagen lika grå och trist som tidigare – trots Per Ahlmarks ordfyrvärkeri – och arbetarskyddet, arbetsmiljön och skyddsutrustningen lika undermåliga. Allt fler tillhör och kommer att tillhöra de från arbetsmarknaden utslagna. De blir satta vid sidan om och även utsatta för den starka psykiska press som en sådan situation utgör.

Dylika sanningar ville Per Ahlmark inte lyssna till i den debatten – och inte heller erkänna den verklighet där de utslagna vid de skyddade verkstäderna måste tillbringa sina arbetsdagar. När jag i gårdagens debatt tog upp just den frågan var regeringens försvarare, arbetsmarknadsutskottets talesman, inte heller benägen att syssla med den.

I dag kanske förhållandet är annorlunda. Just nu skall nämligen frågan om arbetsförhållandena vid de skyddade verkstäderna behandlas i avslutning till en motion som väckts av riksdagsledamöter från vpk. Det är motionen 1977/78:199, som avlämnats med anledning av proposition 1977/78:25, och den behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:19. Det gäller medel för anskaffning av i första hand miljö- och skyddsutrustning samt förbättringar av bullerskydd och direkta skyddsåtgärder i produktionen. Och det gäller i första hand Kramfors och Arvika.

Arbetsmarknadsstyrelsen beräknar medelsbehovet till totalt 8,4 milj. kr., varav 4,7 milj. kr. för miljöinvesteringar och 3,3 milj. kr. för förbättringar av arbetarskyddet.

Enligt AMS har begränsningar av de tilldelade anslagen under de senaste budgetåren medfört att komplettering och förnyelse av maskinparken inte kunnat ske i önskvärd utsträckning. Följderna har blivit negativa för framför allt arbetarskyddet vid de olika arbetsplatserna. Ljudnivå och skyddsanordningar svarar i många fall inte mot dagens krav. På arbetsmiljö och arbetarskydd har kraven på senare tid ökat, vilket enligt arbetsmarknadsstyrelsen medfört att förhållandena vid vissa arbetsplatser kommit att framstå som synnerligen otillfredsställande.

I propositionen säger arbetsmarknadsministern att det enligt hans mening nu är nödvändigt att tillgodose vissa krav i fråga om arbetsmiljö

och arbetarskydd. Det gäller i första hand miljö- och skyddsutrustning, förbättringar av bullerskydd och direkta skyddsanordningar i produktionen i första hand vid lokalerna i Kramfors och Arvika.

Detta tycks enligt arbetsmarknadsministern vara särskilt angeläget då – jag citerar direkt ur propositionen – ”i avvaktan på ett definitivt ställningstagande till den framtida organisationen och huvudmannskapet för verksamheten har under en följd av budgetår återhållsamhet iakttagits i fråga om nyinvesteringar vid de industriella beredskapsarbetena”. Här fick ju den gamla regeringen en verklig känga! Översatt på begriplig svenska skulle det lyda som följer: Numera erkänns att de som arbetar vid dessa skyddade verkstäder har fått arbeta under icke acceptabla arbetsmiljöförhållanden.

Utifrån dylika uttalanden av arbetsmarknadsministern kan man dra slutsatsen att han tycks ha fått klart för sig att det råder svåra arbetsmiljöförhållanden vid de skyddade verkstäderna, och på s. 70 i propositionen säger han: ”Enligt min mening är det nu nödvändigt att tillgodose vissa krav i fråga om arbetsmiljö och arbetarskydd.”

Nu skulle ju läsarna vara övertygade om att arbetsmarknadsministern kommer att villfara arbetsmarknadsstyrelsens begäran att få till stånd ordnade arbetsmiljöförhållanden på dessa skyddade verkstäder. Men så är inte alls fallet, ty i samma andedrag säger arbetsmarknadsministern: ”Med hänsyn till det ansträngda budgetläget är jag emellertid f. n. inte beredd att helt biträda AMS förslag till investeringar.” Varefter arbetsmarknadsstyrelsens äskanden raskt prutas till 3 milj. kr.

Varför denna ständiga klivenhet, herr arbetsmarknadsminister? Förhållandena är ju följande: de pengar det här är fråga om skall tas ur vissa överskottsmedel och alltså inte direkt belasta budgeten. Dessa överskottsmedel uppgår till 9,6 milj. kr. och täcker väl den summa arbetsmarknadsstyrelsen har begärt. Det är alltså inte fråga om att belasta budgeten.

Efter gårdagens tal av Per Ahlmark, som jag inledningsvis knöt an till, och vad jag citerat ur propositionsskrivandet verkar Per Ahlmarks tal om det ansträngda budgetläget något malplacerat i detta sammanhang. Eller har det med den allmänt bekanta klivenheten att göra?

Per Ahlmarks futtiga 3 milj. kr. får sin rätta relief då de jämförs med de många, många miljarder kronor av skattebetalarnas pengar som lättvindigt slussas över till storfinansens företag i form av generösa gåvor. Då, herr talman, gäller inte längre ”det ansträngda budgetläget”!

Det s. k. ansträngda budgetläget används som ett tillhygge då det gäller att skapa någorlunda trivsel och en acceptabel arbetsmiljö för de ur arbetsmarknaden utslagna som hamnat på de skyddade verkstäderna.

Men vad säger då arbetsmarknadsutskottet? Där har man tydligen enats om att Per Ahlmarks motivering för avslag är alldeles för ”tjock” för att kunna sväljas. Utskottet använder inte formuleringen ”det ansträngda budgetläget” som motivering, utan går en annan väg. Motiveringen finns längst ner på s. 6 i betänkandet. Tillåt mig, herr talman, att till debatt-

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

protokollet få inläsa de korta raderna. Utskottet anför:

”Med hänsyn till att överläggningar om organisatoriska frågor m. m. nu skall inledas beträffande de industriella beredskapsarbetena och då departementschefen utlovar att i samband med 1978 års budgetproposition återkomma till frågan om ytterligare medel för förbättringar av arbetsmiljön i de industriella beredskapsarbetena anser sig utskottet kunna godta propositionens förslag på denna punkt. Motionsyrkandet avstyrks således.”

Detta arbetsmarknadsutskottets utlåtande över vår motion är ju ingenting annat än ett uttryck för den obotfärdiges förhinder. Även om uttalandet, att utskottet anser sig kunna godta propositionens förslag, verkar en aning krystat och inte alltför övertygande, är det ändå ett godkännande av att de olidliga arbetsförhållandena på dessa skyddade verkstäder skall äga bestånd in i en oviss framtid.

Arbetsmarknadsstyrelsen bör få den relativt futtiga summa det här är fråga om för att därmed skapa bättre arbetsmiljöförhållanden vid de skyddade verkstäderna, varför jag, herr talman, yrkar bifall till motion 199.

Slutligen, herr talman, finner jag det mer än underligt att just arbetsmarknadsutskottet ställer sig så negativt till ett fall som detta. För några år sedan var inrikesutskottet – som numera heter arbetsmarknadsutskottet – på besök i Kramfors och på den skyddade verkstaden i Nensjö, som nu är aktuell. Flera av ledamöterna i nuvarande arbetsmarknadsutskottet var med vid det besöket, och några av dem sitter i denna kammare just nu. Den allmänna uppfattningen var då att arbetsmiljöförhållandena för dem som arbetade där – och som i stor utsträckning var utslagna från SCA-företaget i Kramfors – var undermåliga och under all kritik. Det var vi överens om när vi var där. Metallindustriarbetareförbundets avdelning i Ådalen har utdömt denna arbetsplats för länge sedan.

Nu skall den här verkstaden flyttas till lokaler där ett nedlagt företag haft sin verksamhet – och vi har som bekant gott om nedlagda företag i Kramfors. Men dessa lokaler måste grundligt iordningställas för att det, som Metalls avdelning uttrycker det, inte skall bli samma olidliga förhållanden där som vid Nensjöfabriken.

Enligt den preliminära undersökning som gjorts kommer dessa kostnader att belöpa sig till närmare 5 milj. kr. Beräkningarna är dock mycket preliminära, och kostnaderna kan bli högre. Då arbetsmarknadsutskottet säger sig godta arbetsmarknadsministerns prutningar ned till 3 milj. kr., gällande såväl Kramfors som Arvika, förstår ju var och en att arbetsmiljöförhållandena i Kramforsverkstaden inte kommer att bli stort bättre än i de gamla och för länge sedan nedslitna lokalerna i Kramfors. Därför ställer jag mig mycket frågande till de äldre i arbetsmarknadsutskottet som varit med om det betänkande som här föreligger i kammaren och som också var med och tog del av de miserabla förhållanden som råder vid den skyddade verkstaden i Kramfors.

Jag yrkar, herr talman, ytterligare en gång bifall till motionen 199.

Onsdagen den
14 december 1977

Sysselsättningsbidrag till tekoindustrin, m. m.

GÖRDIS HÖRNLUND (s):

Herr talman! Under gårdagens plenum hade vi att behandla frågan om stöd till den grundtextila tillverkningen, och redan i den debatten anmälde vi från socialdemokratiskt håll att det är hög tid att presentera en samlad plan för tekoindustrins framtida struktur. Vi anser nämligen att vi har nått den nedre gränsen när det gäller konfektions- och trikkåindustrin och att vi av beredskaps- och sysselsättningspolitiska skäl inte har råd att förlora mer.

I vår reservation nr 1 till detta betänkande konstaterar vi också att den borgerliga regeringens politik på tekoområdet präglas av improvisationer och kortsiktiga lösningar och att det är nödvändigt att med det snaraste ta ställning till hela branschens framtid.

Det sysselsättningsbidrag till tekoindustrin som vi nu behandlar infördes våren 1977. För anställda som är över 50 år utbetalas generella lönesubventioner med 15 kr. per timme. Bidraget får dock inte överstiga 10 % av företagets totala lönekostnader, inkl. sociala kostnader, under bidragstiden, och företaget får inte varsla om uppsägning av anställda under bidragsperioden. T. o. m. oktober i år har bidrag beviljats med 101 milj. kr. för sysselsättning av 11 000 anställda vid ca 530 företag. Det totala antalet anställda vid dessa företag uppgår till drygt 32 000 personer eller mer än tre fjärdedelar av den totala sysselsättningen inom tekoindustrin.

När sysselsättningsbidraget till tekoindustrin behandlades i riksdagen under våren riktades från socialdemokratiskt håll en rad invändningar mot utformningen av det föreslagna stödet. Vi vände oss framför allt mot den generella utformningen och föreslog att stödet endast skulle komma de företag till del som behöver det för att undvika väsentliga sysselsättningsminskningar. Däremot ansåg vi att stöd inte borde utgå till vinstgivande företag eller företagsenheter i vinstgivande koncerner. Vi föreslog därför att som särskilt villkor för stöd bör gälla att det beviljas först sedan företagets ägare beslutat att inställa eller väsentligt reducera utdelning av vinst i stödföretaget eller i förekommande fall i övriga företag i koncernen. Vi ansåg det dessutom orimligt att lönestödet skulle utgå även för personal som är verksam med import av tekovaror och föreslog att stödet skulle schablonmässigt minskas för sådana företag. Avsikten var att sysselsättningen här hemma skulle premieras, inte importörerna.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, påpeka att de svenska teko-företagen själva står för mer än en tredjedel av den tekoimport som nu formligen översvämmar vårt land.

Som ytterligare stödförutsättning ansåg vi att med de strukturförändringar som kan väntas bör gälla att stödföretaget är skyldigt att förhandla med staten om övertagande, helt eller delvis, av företaget. Inget av dessa s-förslag bifölls av vårriksdagen. Nu förlängs alltså stödperioden, och stödet höjs.

Mot bakgrund av de många varslen och den besvärliga situation många av företagen brottas med och i avvaktan på en samlad plan för teko-

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

industrin har vi inte motsatt oss att bidraget utgår även för första halvåret 1978 och inte heller att det höjs. Från den tidpunkten anser vi dock att det bör vara möjligt att tillämpa mer långsiktiga lösningar, eftersom vi förutsätter att regeringen framlägger en sådan plan till vårriksdagen.

När det gäller villkoren för stöd är vi dock minst lika kritiska som under vårriksdagen, inte minst på grund av de praktiska erfarenheter vi fått under den tid stödet hittills har verkat.

Under remissdebatten konstaterade jag att ett av våra större tekoföretag hade haft bolagsstämma och höjt utdelningen med en krona till 7:30 kr. per aktie. I årsrapporten 1976/77 redovisar företaget ett resultat som är 6 % bättre än föregående år. Företaget uppger att tillgången på likvida medel är god osv. Samtidigt med den höjda utdelningen förutser styrelsen en avsevärd försämring av resultatet för nästa år men räknar dock med ett överskott. Man bedömer dock att försämringen av överskottet kan bli av måttlig karaktär – och här kommer det intressanta – om de betydande statliga stöden inräknas i årsresultatet. I nästa andetag talar man om att de beslutade stödåtgärderna inte kommer att hindra en krympning av produktionen och antalet anställda inom företagets tekosektor. Samtidigt redovisar man att en inte oväsentlig del av försäljningen utgörs av handel med inköpta färdigvaror och att en ännu större del baseras på bearbetning av halvfabrikat på tekosidan.

Detta företag har liksom de flesta andra lapat i sig äldrestödet under den tid det funnits. Man har gjort det i så hög grad att även företagets VD, som är miljonär och har en taxerad inkomst på 300 000 kr. om året, har fått 15 kr. i timmen till sin egen lön. Han är inte ensam om detta bland tekodirektörerna. Företaget har f. ö. tillgodogjort sig statligt stöd även i andra former, och genom gårdagens beslut får man åtskilliga miljoner inpumpade i företaget, eftersom det sysslar med både grundtextil, tillverkning och konfektion. Detta exempel belyser i allt väsentligt de farhågor som uttalades från vårt håll vid införandet av äldrestödet: vinsten som ökas ytterligare genom bidrag, den höjda utdelningen, den höga lönen som tas ut av VD. Man tar ut fullt lönebidrag trots den stora importandelen. Samhället subventionerar således importen genom att betala ut lönebidrag till dem som sysslar med den.

Ett annat av de större konfektionsföretagen har många tjänstemän plus några enstaka sömmerskor. Egentligen rör det sig om ett rent handelsbolag med lönsömnad utomlands men med administrationen här hemma. De få sömmerskornas uppgift är att sy upp modeller som skickas utomlands plus att de kollar plaggen som kommer in från utlandet. De syr förmodligen också i varumärken på vilka det står "Svensk design". Ägaren tar ut en utomordentligt hög lön, men han plöjer ner den i en stor egendom som han köpt i Mellansverige och gör således förlustavdrag. Även detta företag utnyttjar äldrestödet.

Ett skinnföretag i Borås syr skinnjackor i Sydkorea, och syr i blyxtlås och fixar jackorna, som är av mycket dålig kvalitet, här hemma. Till detta behöver man några sömmerskor samt en stab tjänstemän som syss-

lar med importen. Även detta företag åtnjuter äldrestöd för sina anställda.

Jag skulle kunna fortsätta den här uppräkningsen, men det här får räcka som exempel.

Utskottets borgerliga majoritet har inte heller denna gång funnit anledning att biträda de socialdemokratiska motionsförslagen. Motionärernas förslag om villkor när det gäller vinstutdelning avfärdas utskottsmajoriteten med att stödet bör fungera konkurrensneutralt. Men fungerar verkligen stödet konkurrensneutralt mellan de företag som endast producerar varor hemma i Sverige och dem som har en stor andel importerade varor eller helt handlar med importvaror? Jag kan inte finna annat än att de förstnämnda har en mycket besvärligare konkurrenssituation än de sistnämnda företagen, oavsett om de får bidrag eller ej. Men genom att bidrag även utgår till vinstgivande importföretag förstärks konkurrenssituationen ytterligare.

Det är därför med viss skepsis som vi kan konstatera att majoriteten nu är beredd att undersöka frågan om reducerat stöd till importföretagen. Som skäl anför man att bidraget också kan komma att utgå andra halvåret 1978. På denna punkt har man således litet halvhjärtat gått oss till mötes, vilket belyses av att man anser att regeringen bör vara oförhindrad att ge föreskrifter härom, om det finns skäl att för ifrågavarande företag begränsa stödet. Vi anser fortfarande att det verkligen finns skäl att stoppa en subventionering till import- och lönsömnadsföretag och i synnerhet för dem som är rena handelsbolag.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 1 i det betänkande som vi nu behandlar.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Några ärenden i tilläggsbudgeten har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet, och vi har att ta ställning till några åtgärder på arbetsmarknadens område. På ett par punkter har utskottet fört en diskussion där man redovisar skilda ståndpunkter. Den ena är sysselsättningsbidraget inom tekoindustrin och den andra är sysselsättningsstödet till Norrbotten.

På grund av det besvärliga arbetsmarknadsläget inom teko föreslår arbetsmarknadsministern att bidragsperioden skall förlängas, i första hand till den 1 juli 1978 men med rätt för regeringen att besluta om ytterligare förlängningar om arbetsmarknadsläget så skulle fordra. Det här förslaget är en uppföljning av tidigare infört stöd, som löper ut vid årsskiftet. Det är därför som departementschefen har begärt riksdagens godkännande för en fortsättning. I dag utgår sådant stöd med 15 kr./timme, och det kommer att höjas till 20 kr./timme.

Inom kort kommer en tekoproposition, och det bör kunna medverka till att vi får ett ännu bättre underlag för att kunna ta ställning till denna industris framtid. Det är ett av skälen till att utskottet inte finner anledning att stödja den socialdemokratiska motionen, som dels vill förkorta riksdagens bemyndigande till regeringen när det gäller att ge stöd, dels

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Sysselsättningsbidrag till tekoindustrin, m. m.

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

vill ha en s. k. samlad plan, dock utan att närmare precisera sig på den senare punkten.

Som jag redan har sagt tror jag att det i den kommande tekopropositionen kommer att redovisas ett så pass gediget underlag, att vi får möjlighet att göra en – låt oss kalla den så – samlad bedömning av framtiden för teko.

Sedan har utskottet dessutom den bedömningen att bekymren inom hela tekoområdet inte lär vara upphävda genom dessa insatser under våren 1978. Därför finns det all anledning att redan nu ge regeringen ett bemyndigande att fortsätta i förekommande fall också under nästa höst.

Den socialdemokratiska motionen innehåller ett yrkande om att det skulle vara speciella villkor för att kunna få tekostöd, t. ex. att någon vinstutdelning inte skulle få äga rum. Först och främst kan man väl säga att det knappast är något företag som gör en vinst av betydelse. Vidare är skälet för att inte gå in med föreskrifter i det här avseendet att man vill bibehålla en konkurrensneutralitet som är av stort värde när det gäller både denna och andra näringar.

Utskottet har uppmärksammat ett problem som kan uppstå då ett företag till väsentlig del sysslar med importverksamhet. Därvidlag har vi blivit ense om att detta bör närmare ses över, särskilt då om stödet utgår under andra halvåret 1978. Om en översyn ger vid handen att ett sådant företag borde drabbas av en begränsning, bör regeringen ha frihet att utfärda föreskrifter om detta, och i den delen är vi ense om att föreslå riksdagen att tillskriva regeringen. Fru Hörnlund säger att detta är ett halvhjärtat tillgodoseende, men låt mig ändå konstatera utskottets ställningstagande.

När det gäller frågan om sysselsättningsstödet till Norrbotten, som Birger Nilsson tog upp, utgår vi från en mycket bred enighet i utskottet om behovet av ett särskilt stöd till detta landskap. I fråga om metoden har utskottet inte kunnat hålla samman, och jag skall redovisa varför utskottets majoritet valt propositionens framgångsväg.

Med propositionens förslag kommer inlandet i framtiden att vara klart prioriterat, medan reservationens förslag innebär att kustbygd och inland är jämställda när det gäller stöd. Vi menar att de s. k. fyrkantkommunerna inte har en lika problematisk ställning som inlandskommunerna. Det är trots allt svårare att etablera sig i Arjeplog eller Pajala än i Boden och Luleå. Majoriteten har byggt på att riksdagen kommer att ta ställning för ett sådant uttalande, då man säger att inlandet skall prioriteras. Därför skulle jag vilja fråga Birger Nilsson om man på den socialdemokratiska kanten gjort en helomvändning utifrån andra uttalanden om att en sådan här prioritering bör äga rum?

Det andra är att genom att välja en ökad satsning på introduktionsstödet uppnår man administrativa fördelar. Bl. a. försvårar man inte de överväganden som skall göras när vi senare diskuterar nya regionalpolitiska medel. Jag tror att det finns anledning att utgå från att sådana överväganden innebär att stödgivning i framtiden i allt större omfattning

kommer att kopplas till just sysselsättningseffekterna.

Motionärernas och reservanternas förslag innebär verkningar under flera år framåt, och en del samordningsproblem kommer då att uppstå. Där har reservanterna inte utvecklat hur man skall klara denna typ av problem. Birger Nilsson sade också att reservationen innebär ett starkare stöd. Det beror något på hur man räknar, men gäller det första året måste jag opponera mig, eftersom proposition och utskottsmajoritet innebär ett starkare stöd genom den modell som propositionen och utskottet förordar. Jag gissar att Birger Nilsson avsåg hela perioden; då kan man möjligen räkna fram en starkare insats enligt reservationen. Men då är att beakta att utskottsmajoriteten inte har bundit sig för insatsens storlek under kommande år. Det är onekligen en svaghet hos reservationen att man redan i dag låser fast hur mycket man skall satsa andra och tredje året.

Propositionen har ytterligare en fördel jämfört med reservationen, nämligen ett kraftigare stöd 1978, ett år som ser ut att bli mycket svårt för Norrbotten. Därför är det viktigt att en rejäl satsning görs redan under det året. Men utskottet har ingalunda uteslutit att det även efter 1978 behövs särskilda insatser för att hävda sysselsättningen i Norrbotten. Jag tror det är riktigt att samordna dessa åtgärder med de nya regionalpolitiska medlen för landet i dess helhet som regeringen och riksdagen under nästa riksmöte kommer att ta ställning till.

Så några ord om den vpk-motion som har väckts i anledning av propositionen.

Gustav Lorentzon började med att efterlysa sina äldre kamrater från inrikesutskottet som hade valt annan sysselsättning än att lyssna på vpk:s företrädare. Det kan man naturligtvis i och för sig beklaga att de hade gjort, men låt mig turnera den efterlysningen med att säga att jag som ny ledamot i arbetsmarknadsutskottet har saknat Gustav Lorentzon och där endast kunnat se honom på ett foto. Men jag säger: Välkommen att delta i vårt arbete i arbetsmarknadsutskottet!

Gustav Lorentzon kritiserade att det inte görs tillräckliga insatser för att förbättra arbetsmiljön i de industriella beredskapsarbetena. För att få effekt i sin argumentering gled han långt utanför utskottsbetänkandet och plockade också in de skyddade verkstäderna – den debatt som vi förde här i går.

I och för sig har Gustav Lorentzon rätt när han säger att arbetsmiljön på de arbetsplatser som utskottet avser skall vara goda. Orsaken till att utskottet har stannat vid ett belopp på 3 milj. kr. är dels att man står inför en ny organisation av huvudmannskapet för dessa verkstäder, dels att regeringen har lovat att i det pågående budgetarbetet ta upp frågan om ytterligare satsningar.

Mot Gustav Lorentzons påstående i motionen att ytterligare insatser inte innebär någon kostnad för staten eftersom medel överförs från ett anslag till ett annat finns det också anledning att invända. Den reella kostnaden kommer vi inte ifrån för att vi gör en viss bokföringstransaktion.

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Om förslagen i detta betänkande liksom om andra förslag till riksdagen beträffande satsningar på arbetsmarknadsområdet kan man sammanfattningsvis säga att en mycket aktiv linje fullföljs för att hävda sysselsättningen. Även om satsningarna innebär att betydande belopp måste tas ur statskassan har regeringen och riksdagen ansett det riktigt att med statliga ekonomiska stimulanser hjälpa delar av arbetsmarknaden och delar av regioner som har ett mycket pressat läge i en besvärande lågkonjunktur. Enigheten härom är betydande för att inte säga total.

Utskottets förslag innebär ett konsekvent fullföljande av den tanken. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

BIRGER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Elver Jonsson frågar om vi har ändrat inställning när det gäller att prioritera inlandet. Jag vill då svara, att så är icke fallet. Detta är ett särfall, och det rör sig om temporära åtgärder.

Vi vet att hela Norrbotten, inte minst Luleåregionen, är väldigt hårt drabbat av kriser, och vi anser därför att man bör sätta in dessa stödåtgärder i hela länet. Man har ju sedan möjligheter att prioritera inlandet vid behandlingen av lokaliseringsansökningar. Bidragsprocenten när det gäller byggnader kan nämligen variera mellan 35 och 50 %, i särskilda fall 65 %, och därmed har man fortfarande ett instrument med vilket man kan prioritera de inlandskommuner som ligger inom det inre stödområdet.

Man måste i det här sammanhanget räkna på det sätt vi har gjort. Man måste ta in hela höjningen av det treåriga sysselsättningsstödet. Ingen tror väl att man löser Norrbottens problem på ett år. Vi ser det därför som en fördel med ett stöd som är utsträckt längre i tiden, eftersom det ger större möjligheter för företagen att planera för framtiden.

Sedan vill jag också erinra om att folkpartiet sannerligen har gått i spetsen när det gällt att ställa krav på att sysselsättningsstödet skulle ökas, att det skulle utsträckas till en femårsperiod och att det skulle tillämpas även utanför det inre stödområdet. Vid alla dessa diskussioner har folkpartiet och de övriga borgerliga partierna med visst fog – det vill jag erkänna – sagt att sysselsättningsstödet är ett av de bästa regionala medel vi har när det gäller att stimulera sysselsättningen. Mot den bakgrunden vill jag fråga Elver Jonsson: Vad är det för fel på sysselsättningsstödet nu, när det varit så bra tidigare? Varför duger det inte att sätta in i Norrbotten, där man har de verkligt svåra problemen? Har ni ändrat uppfattning på den här punkten? Om ni inte gjort det borde ni ha stött vårt förslag i konsekvens med alla de förslag och reservationer för ett högre sysselsättningsstöd som ni tidigare framställt i denna kamrere.

GÖRDIS HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialdemokraterna vill ha en samlad plan på tekosidan, konstaterar Elver Jonsson. Men han säger samtidigt att vi inte har preciserat oss på den punkten. Jag tycker att vi har preciserat oss i vår partimotion bra mycket bättre än vad regeringen gjort i sin tekoproposition. Den propositionen behandlades inte annat än delvis under gårdagen, och i övrigt lades den på is. Det säger väl ändå en del om hur det förslaget såg ut.

Menar Elver Jonsson att vi skall skjuta på tekofrågan ännu längre än fram till våren, eftersom han anser att äldrestödet behövs också för andra halvåret 1978? Jag tycker att det är hög tid att det sker något definitivt på detta område medan vi över huvud taget har någon tekoindustri att diskutera.

Allt jag tidigare sade om konkurrensen tycks ha gått Elver Jonsson helt förbi. Jag talade här om importföretagen kontra de svensktillverkande företagen, och jag ifrågasatte vilka som tjänar mest. Men jag vill säga att systemet med sociala reformer utan socialism förstår jag bättre nu, sedan jag sett hur den här stödformen och en hel del andra fungerar. Den stödform vi diskuterar innebär egentligen en typisk social reform för kapitalister. På mindre än ett halvår är vi nu uppe i över 100 miljoner i kostnader. Det blir en dyr reform om vi skall fortsätta också 1978 ut och därvid också ge pengar till företag som inte behöver detta stöd. Tyvärr finns det alltför många sådana i dag. Det är företag som saboterar de svensktillverkande företagen genom att lägga ut lönsömnad i Hongkong, Sydkorea osv. och som profiterar på barnarbetare och andra underbetalda arbetare.

Men vi vill inte hjälpa dessa företag ytterligare, Elver Jonsson! Det behövs ett tekostöd, men det bör gå till de företag som ser till att vi har sysselsättning i vårt eget land. Det är därför vi har avgivit vår reservation. Vi reserverar oss inte mot tekostödet som sådant, utan mot de slappa villkor som gäller för detta stöd.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord med anledning av Elver Jonssons kritiska anmärkningar mot mig personligen, att jag inte deltar i arbetsmarknadsutskottets sammanträden. Elver Jonsson vet mycket väl hur det ligger till: vpk har ju inte fått möjlighet att agera i ett utskott och därför vill vi inte vara med. Det är alltså på grund av de borgerliga partiernas inställning. Jag vill inte agera panelhöna i arbetsmarknadsutskottet – det finns tillräckligt av dem ändå. Så var det med det, Elver Jonsson. Men har man inga argument så tar man vad man haver, sade Kajsa Warg. Det är tydligen avgörande för folkpartiet numera.

Elver Jonsson säger: Gustav Lorentzon har givetvis rätt när det gäller de svåra förhållandena på de skyddade verkstäderna, men var skall vi ta pengarna? Ja, var skall vi ta pengarna? När det gäller miljarderna som ges till storfinanserna tycker inte Elver Jonsson och hans kolleger

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

att det är fråga om ett besvärande budgetläge. Men till dessa som har klassats ut från arbetsmarknaden och som i dag finns i industriella beredskapsarbeten, de s. k. skyddade verkstäderna, prutar man några fattiga miljoner. Var har man samvetet någonstans? Är det det man kallar moralen?

Det finns f. ö. 9,6 milj. kr. i överskottsmedel överförda till ett visst konto. Då säger Elver Jonsson att det är en bokföringsfråga, att det är statens pengar. Ja visst är det det. Men Per Ahlmark säger i sin proposition att det är fråga om budgeten.

Sedan försöker man lägga sordin på det hela genom att säga att vi kommer tillbaka i nästa års budget, och då skall vi titta på frågan. Ja, det skall skjutas på framtiden återigen för dessa stackars utslagna människor som inte ens får möjligheter till den arbetsmiljö som är gällande ute på arbetsplatserna på den öppna marknaden.

Tänk över det här, Elver Jonsson! Sätt er in i vad det verkligen gäller, för den arbetskraft som är anställd vid den skyddade verkstaden i Kramfors är särskilt känslig. Det är så litet varstans, men framför allt där. Medelåldern är 56 år, och de utslagna vet att de aldrig mer kommer in på ett arbete på den öppna marknaden. Låt denna arbetskraft, som bara har några få år kvar i sitt arbete, i varje fall arbeta under någorlunda mänskliga förhållanden och i mänsklig arbetsmiljö! Inte ens det vill ni vara med om. Men när det gäller miljarderna till storfinansen är era hjärtan öppna, då är moralen klar och då är samvetet rent.

ELVER JONSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag försökte mig på en vänlighet i förra inlägget genom att kommentera Gustav Lorentzons saknad över att det inte var tillräckligt många lyssnare i kammaren sade jag att jag också kände saknad i arbetsmarknadsutskottet över att herr Lorentzon inte fanns där. Men om det uppfattas som oförskämdhet lovar jag att jag inte skall säga det någon mer gång.

När det gäller arbetsmiljön och beloppen är det bara att notera att aldrig har man lagt så många miljoner på arbetsmiljö som vi gör just det här året. Satsningen på arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och förbättrad arbetsmiljö på kort och lång sikt har aldrig tidigare varit så stor som i dag. Man kan naturligtvis säga – vilket jag antydde i mitt första inlägg – att satsningen ändå inte är tillräcklig. Alla borde om möjligt omedelbart få tillgång till en god arbetsmiljö, men tempot i att nå dit är ändå inte föraktligt, herr Lorentzon.

Birger Nilsson lugnade mig med att säga att hans parti inte har ändrat uppfattning om att det skall satsas särskilt på det inre stödområdet. Jag tycker det är följdriktigt att han går på den linjen, för ingen har väl varit så ivrig som Birger Nilsson när det gällt att prioritera det inre stödområdet. Ändå kan det väl sägas att dagens betänkande inte stämmer med Birger Nilssons tidigare intentioner, och inte heller med vad Birger Nilssons partikamrater ansåg när vi i arbetsmarknadsutskottets yttrande

nr 3 skrev till näringsutskottet. Där står det bl. a.: "Mot den bakgrunden vill utskottet understryka betydelsen av att skogslänens inre delar även i framtiden klart prioriteras när det gäller regionalpolitiska insatser." Det var därför jag tyckte det fanns anledning att säga att den socialdemokratiska reservationen inte stämmer om man ställer den mot Birger Nilssons engagemang och arbetsmarknadsutskottets yttrande till näringsutskottet.

Fru Hörnlund kritiserar tillämpningen av det tekostöd som nu utgår genom att säga att det skulle kunna rinna pengar till fel ställen. Samtidigt slår hon fast att hon vill att tekostöd skall utgå. Jag tror det finns anledning att ta fasta på den enighet vi har nått om problemet med att stöd skulle kunna hamna hos renodlade importörer. På den punkten har utskottet beställt en översyn från regeringens sida. Vi är alltså överens och behöver kanske därför inte spilla så många ord på om denna beställning är hel- eller halvhjärtad.

Beträffande stödet till de nya arbetsplatserna i Norrland innebär propositionen och utskottets förslag ett starkare stöd för 1978 än reservanternas, därför att det gäller alla arbetsplatser utan inskränkning.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman säger att det aldrig tidigare har satsats så mycket som i dag på arbetsmiljö och skyddad verksamhet, och det är nog riktigt. Om jag inte minns fel är det fråga om 1,4 miljarder kronor. Men det kan ändå inte jämföras med de många miljarder som ni satsar på Wallenbergföretagen.

Här är det fråga om utslagen arbetskraft, människor som har bidragit till att skapa den levnadsstandard vi i dag har och annat som vi så ofta skryter om. När dessa människor inte längre kan bidra till profiten kastas de ut från arbetsplatserna. Inte heller folkpartiet har någon medömkan med dessa utslagna människor. De får arbeta i miljöer som är mycket sämre än de som finns ute på de vanliga arbetsplatserna.

Jag vill dock hålla Elver Jonsson räkning för att han inte heller i sitt senaste inlägg gömde sig bakom Per Ahlmarks argument om det ansträngda budgetläget för att inte ge dessa utslagna människor en människovärdig tillvaro på arbetsplatserna. Det länder honom till heder, för i det avseendet är propositionen ett skammens dokument.

Det gäller ju statliga företag här. Varför skall de statliga företagen vara sämre utrustade i fråga om arbetsmiljön än de privata företagen är? Enligt min uppfattning borde samhällsägda företag gå före med gott exempel, men det gör de inte.

Det gäller människor som är utklassade från arbetsmarknaden och som – framför allt är det fallet i Kramfors – aldrig kommer att få något nytt arbete i öppna marknaden. Meningen är att de som har dessa industriella beredskapsarbeten skall slussas ut i den öppna marknaden. Jag har frågat vederbörande där uppe hur det är ställt. Så är det inte här, säger man. Bara någon enstaka – det skulle då vara en yngre person som också

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

är yrkeskunnig – har kunnat komma från den skyddade verkstaden och ut i öppna marknaden.

Varför skall dessa människor, som är till åren komna och som gjort sitt i produktionen, behandlas på det sätt som Per Ahlmark föreslår i den proposition han har skrivit? Det överansträngda budgetläget ger inga möjligheter till något annat, säger han och prutar AMS anslag från 8,6 miljoner till 3 miljoner, vilket knappast är hälften av vad som behövs i Kramforsfabriken för att det skall bli miljömässigt riktiga förhållanden.

Det här är min sista replik, och jag hoppas att det inte skall komma några slag under bältet.

BIRGER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde verkligen att Elver Jonsson, som väl fortfarande fungerar som löntagarexpert inom folkpartiet, skulle begripa vad det här är frågan om. Vi lägger fram ett förslag som helt sammanfaller med det förslag som arbetsmarknadsstyrelsen har utarbetat i samråd med länsarbetsnämnden i Norrbotten. Jag tycker att det ger en garanti för att förslaget är väl genomtänkt.

Elver Jonsson frågade om vi har givit upp kampen för inre stödområdet. Jag har sagt att jag betraktar den här aktionen som en brandkårsutryckning, en tidsbegränsad åtgärd, för Norrbottens vidkommande. Skall man angripa Norrbottensproblemen måste man kanske i första hand angripa Luleåregionens problem. Detta är motiveringen för att vi har kunnat gå med på ett tidsbegränsat förstärkt stöd, men vi är medvetna om att gränsen till stödområdet bör bibehållas.

Sedan vill jag påminna Elver Jonsson om vem det är som upprepade gånger har velat bryta gränsen mot inre stödområdet. Vem var det som drev på när man gick ut med sysselsättningsstödet i gränstrakterna till inre stödområdet och på Gotland? Folkpartiet stod i spetsen då.

Vem är det som lagt fram förslag om att kommuner i Syd- och Mellansverige skulle få bilda s. k. grå zoner? Åtta kommuner har redan fått den möjligheten, och kommer den verksamheten att fortsätta – förslaget är lagt av den borgerliga regeringen – får vi väl ganska snart det tillståndet att lokaliseringsstödet har spritts ut över hela landet.

Man kan inte tala sig varm för att gränserna till inre stödområdet skall behållas, när man samtidigt medverkat till en politik som innebär att lokaliseringspengarna strös ut över praktiskt taget varje kommun i landet.

GÖRDIS HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker faktiskt att Elver Jonsson och de andra som tillhör utskottets borgerliga majoritet borde vara upprörda när de vet att stora företag som importerar, som höjer utdelningen och som betalar verkligen höga löner till verkställande direktörer och andra tjänstemän ändå får del av det här stödet.

Jag vidhåller att det är någonting halvhjärtat med ert resonemang i

utskottsbetänkandet när det gäller importföretagen. Jag kan läsa upp vad det står där: "Om undersökningen ger vid handen att det finns skäl att för ifrågavarande företag begränsa stödet bör regeringen vara oförhindrad att ge föreskrifter härom."

Jag tycker verkligen att det finns starka skäl redan i dag för att bestämma sig på det här området; vi vet ju mycket väl hur det ser ut i verkligheten. Från vår sida föreslår vi i reservationen 1 att regeringen nu omedelbart skall utarbeta förslag till hur man skall kunna hindra att bidraget går till sådana här företag.

ELVER JONSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! I frågan om propositionen är ett bra eller ett dåligt dokument har Gustav Lorentzon och jag skilda uppfattningar. Jag menar att den ändå är ett hyggligt dokument i avvaktan på den totala översyn som vi kommer att få, där riksdagen också har möjlighet att ta ställning till hur den slutliga utformningen skall se ut.

Birger Nilsson förfäktar fortfarande att reservationen 2 skulle vara bättre än utskottsmajoritetens förslag. Därför finns det väl anledning att till protokollet notera att för 1978 innebär propositionens och utskottets förslag en starkare satsning än reservationens. För det inre stödområdet har vi 27 000 kr. Och tar vi den s. k. fyrkantsdelen har vi 20 000 kr., att jämföra med det fördubblade stöd som föreslås i reservationen 2, nämligen $7\ 000 + 7\ 000 = 14\ 000$ och de tidigare 5 000 kr. Det blir alltså redan där 1 000 kr. mer i stöd. Dessutom gäller det alla arbetsplatser, inga undantagna.

Nu säger Birger Nilsson att reservationen 2 bygger på vad arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit och att det är väl genomtänkt. Detta är säkert riktigt, men om man kan förstärka det och göra det bättre kan ju inte ett ämbetsverks förslag vara så heligt att det icke får röras.

Det här är en brandkårsuttryckning, säger Birger Nilsson, Javisst, det är därför majoritetsförslaget går på en – låt vara blygsam – förstärkning gentemot reservationen.

Birger Nilsson menar att man skall behålla gränserna för det inre stödområdet gentemot det yttre, men samtidigt vill han göra en uppluckring. Här har Birger Nilsson hamnat i en dualism som jag inte tycker att han klarar sig ur, åtminstone inte i den här debatten. Kriterierna över huvud taget för gränsdragningen när det gäller vilka som skall få speciella stöd är en fråga som sysselsättningsutredningen jobbar med. Också där har vi anledning att förvänta oss ett väl genomarbetat förslag.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag skall upphålla mig vid det förstärkta sysselsättningsstödet till Norrbotten. Först vill jag göra en kort kommentar till Elver Jonssons inlägg, för av det märkte jag att det är stor skillnad mellan socialdemokratisk och borgerlig politik. Den borgerliga politiken är mycket kortsiktig, därför argumenterar man för en kortare period – ett år

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

– och vill inte vara med om att ha ett stöd på tre år.

Arbetsmarknadsstyrelsen var enhällig i sin bedömning, att det är angeläget att ta till vara alla möjligheter till sysselsättning inom Norrbotten. För att åstadkomma största möjliga effekt föreslog AMS ett fördubblat sysselsättningsstöd i hela länet. Alla – regering, utskottsmajoritet och reservanter – är eniga om att extra insatser behövs, och det har också både Birger Nilsson och Elver Jonsson framhållit.

Det förslag vi diskuterar är ett bevis på vilken drastisk förändring av arbetsmarknadssituationen som inträffat i vårt län sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Arbetslösheten har ökat med 24 % från november 1976 till november 1977.

I Norrbotten upplever en stor del av invånarna att deras utkomst-möjligheter och levnadsbetingelser är hotade. Oron förstärks av oviss-heten över utvecklingen i de statliga företagen. Statsrådet Åsling sade på förmiddagen att i näringspolitiken räcker det inte med ord. Jag instämmer i detta och ställer därför frågan: När kommer regeringen med besked om exempelvis ASSI:s investering i Karlsborgsverken? Basindu-striernas produktionsinskränkningar har redan fått svåra återverkningar inom bl. a. transport- och verkstadssektorn. Den låga aktiviteten inom de statliga LKAB, ASSI och NJA påverkar även byggnadsinvesteringarna negativt och byggarbetslösheten har ökat. Under kommande vinter räknar Byggnadsarbetareförbundets avdelning i Luleå med att 35 % av med-lemmarna kommer att vara arbetslösa.

Vi diskuterar i dag om det skall vara ett sysselsättningsstöd eller ett ökat introduktionsstöd. Varken sysselsättningsstödet eller introduktions-stödet löser problemen. Vårt förslag om sysselsättningsstöd är ett försök att dämpa den snabba negativa utveckling som sker i kustregionen. Bara genom stora statliga insatser i de egna företagen och ett ihärdigt arbete för att snabbt bredda länens näringsliv kan en försämring av lev-nadsbetingelserna undvikas. Jag vill poängtera att länets rikedom på re-surser i form av välutbildade människor och naturtillgångar ger goda möjligheter till fortsatt positiv utveckling. Men det gäller att hejda ut-flyttningen av den utbildade arbetskraften.

Det är värt att nämna att i samband med översynen av länsplaneringen har länsstyrelsen skrivit till regeringen och förutsatt att statsmakterna om-prövar planeringsnivån för befolkningstalen i länen. Ett av motiven i utskottsmajoritetens skrivning för att man inte kunde gå med på ett ökat sysselsättningsstöd, som skulle gälla för hela Norrbotten, är att "man bibehåller nivåskillnaden mellan inlandet och kustlandet när det gäller stödets storlek". Situationen i länet är sådan att åtgärderna inte kan for-mas efter en strävan att bibehålla nivåskillnader mellan inlandet och kusten. Det är fråga om att över huvud taget få sysselsättning till länet. Utskottsmajoritetens skrivning beror med all sannolikhet på att man stan-nat kvar i "det förgångna". För ett år sedan, när vi behandlade regio-nalpolitik, skrev de borgerliga ledamöterna i utskottet att det fanns orter som inte hade varit i behov av regionalpolitiskt stöd, som hade fått det.

Vid underhandskontakter fick jag veta att man hade Norrbottens kustland i tankarna, och tydligen sitter en del i än. Som exempel på hur utvecklingen förändrats kan nämnas att mellan 1973 och 1976 skedde ca två tredjedelar av flyttningarna inom länet. På grund av det ändrade arbetsmarknadsläget har flyttningsströmmarna ändrats. Ungefär två tredjedelar förmedlas nu till orter utanför länet. Av 1 711 personer som under de tre första kvartalen lämnade länet av arbetsmarknadsskäl har ungefär hälften fått anställning i Stockholm.

Den ökade arbetslösheten har berört samtliga kommuner i länet, men den har drabbat fyrkantsdelen och Malmfälten kraftigast. Ett annat exempel på utvecklingen: från oktober till november blev 800 av dem som traditionellt är ute på arbetsmarknaden, dvs. män med yrkesutbildning, friställda. Dessutom har 76 företag med 1 231 anställda varslat, mest inom kustregionen och Malmfälten.

För fortsatt utveckling i Norrbotten krävs att utflyttningarna från länet hejdas och att människorna bereds arbete. Förslaget om fördubblat sysselsättningsstöd för hela länet får ses i perspektiv av att om inte kustregionen klarar sig så klarar sig inte inlandskommunerna heller. Jag har tidigare hänvisat till översynen av länsplaneringen, där en enig länsstyrelse framhåller att stagnationen i Luleå "får allvarliga återverkningar på sysselsättningen utanför Luleå".

Jag skall inte närmare gå in på utvecklingen i mitt hemlän. Det finns anledning att återkomma till den i andra sammanhang. Men jag vill ändå understryka det som Birger Nilsson har sagt och instämmer i hans yrkande.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag poängtera att det krävs stora insatser. Det krävs betydande statliga kapitaltillskott för att vi skall få ett fungerande näringsliv och det brådskar med åtgärderna. Sysselsättningsstödet är ett litet halmstrå i en mycket besvärlig situation.

Utskottsmajoriteten skriver att det mot bakgrunden av kommande utveckling och erfarenheter får prövas om ytterligare särskilda insatser bör sättas in. Utvecklingen går mycket snabbt, och regeringen får inte vänta för länge. Nu gäller det att snabbt leva upp till industriministerns synpunkt att "det inte räcker med ord".

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Som motionär vill jag kort framföra några synpunkter på sysselsättningsbidraget till tekoindustrin vad beträffar stödet till importerande företag, där jag inte delar utskottsmajoritetens inställning.

Hela tekoindustrin befinner sig i en svår situation, men som jag vid några tidigare tillfällen framhållit är situationen för skinnindustrin – vill jag påstå – allra svårast.

Skinnbranschen befinner sig i denna allvarliga situation därför att de inhemska tillverkarna skall konkurrera med en lågprisimport, som helt enkelt är omöjlig att konkurrera med. I vissa fall tror jag att vi inte skulle kunna konkurrera ens om man bortser från lönerna.

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Vad som gör saken än värre är att företag som i stor utsträckning importerar varor får sysselsättningsbidrag för anställda över 50 år. Det menar jag undergräver den konkurrensneutralitet som borde råda och på sikt minskar sysselsättningen i stället för att garantera den.

Det är nu angeläget att omedelbart ta ställning till branschens framtid. Skall vi ha en svensk skinn- och läderindustri och hur skall den vara dimensionerad? Skall vi ha en sådan industri – och det anser jag att vi skall ha – då måste storlek och omfattning vara något större än i dag, och i så fall måste insatserna göras nu.

Ett led i arbetet att behålla svensk skinnindustri skulle vara, att sysselsättningsbidraget till tekoindustrin inte skulle kunna utgå till företag som importerar färdiga varor. När nu bidraget ökar från 15 till 20 kr. per timme för anställd över 50 år skapas ytterligare svårigheter för de företag som inom landet tillverkar skinnvaror.

Utskottet uttalar att det är önskvärt att sysselsättningsbidraget såvitt möjligt fungerar konkurrensneutralt. Får företag som i stor utsträckning sysslar med import av färdiga varor sysselsättningsbidrag, menar jag att konkurrensneutraliteten undergrävs.

Jag skulle vilja gå mycket drastiskt fram, eftersom jag anser att man genom statliga bidrag ökar kostnadsklyftorna mellan inhemskt tillverkade och importerade varor. Det statliga stödet borde vara utformat så att det verkar i rakt motsatt riktning. För dagen får jag nöja mig med att understryka vad reservanterna sagt i reservationen 1, nämligen att stödet bör reduceras för företag som vid sidan om tillverkning sysselsätter anställda med import av färdiga produkter. Jag gör det i förhoppningen att företag som i huvudsak sysslar med import då inte skall få något stöd alls.

Jag yrkar bifall till reservationen 1.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I samband med att frågan om sysselsättningsbidrag till tekoindustrin förra gången behandlades här i kammaren yrkade Tage Magnusson och jag att maximigränsen för stödet skulle höjas från 10 % till 15 %. Vi ansåg vidare att tiden skulle förlängas att gälla hela budgetåret 1977/78 – det senare med hänsyn till företagens planeringssituation. Vi ansåg att en höjning av stödet till 15 % var motiverad av det ringa utslag genomsnittligt sett som 10 % skulle innebära på hela styrkan inom företagen.

Vi konstaterade att kostnaderna för de av oss föreslagna åtgärderna totalt sett skulle bli mindre än de kostnader som skulle uppstå av att ett betydande antal människor skulle komma att friställas.

Våra synpunkter vann tyvärr inte riksdagens gehör, men vi kan konstatera att vad vi då föreslog till viss del ändå förverkligas nu. Således har stödet förlängts att gälla till budgetårets utgång med möjlighet för regeringen att förlänga tiden så att stödet gäller även under resten av 1978. Vi kan också konstatera att bidraget räknats upp med 5 kr.

De åtgärder som vidtagits bedömer jag vara riktiga. Kvar är emellertid bestämmelserna om en maximering till 10 % av lönesumman, vilket jag alltså anser vara otillräckligt. Den innebär i realiteten att ett antal företag, som så att säga slog huvudet i taket på beloppet 15 kr. per timme, med 10-procentsregeln, inte kan dra någon nytta av den nu föreslagna ökningen. Orsaken är givetvis att antalet anställda över 50 år utgör en betydande andel av det totala antalet anställda. Det hade alltså varit befogat med en höjning av procentsatsen till 15 %. Men det lär ju finnas möjlighet att i ett senare skede åstadkomma en förändring härvidlag.

I det här sammanhanget kan jag inte underlåta att påtala den enligt min mening något snäva syn som Gördis Hörnlund ger till känna i sin uppfattning att tydligen allt stöd skall vara selektivt. Det finns faktiskt företag inom vårt land som i högsta grad uppfyller de moraliska krav som Gördis Hörnlund ställer – företag som trots den ekonomiska politik socialdemokraterna alltför länge fick föra har klarat sig i det längsta utan statligt stöd, men som till stor del just på grund av den snedvridna inhemska konkurrens som samma socialdemokratiska regim åstadkommit nu har råkat i svårigheter.

Jag vill fråga: Vad är det för mening med en sådan politik, som innebär att man genom selektiva åtgärder till mångmiljonbelopp bevarar i sig själva icke bärkraftiga företag medan i sig bärkraftiga företag just på grund av denna snedvridna konkurrens råkar i svårigheter och tvingas nedlägga driften? Anser verkligen Gördis Hörnlund att det är riktigt att samhället på detta sätt gentemot de företag som jag här åsyftar snedvrider konkurrensen?

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

GÖRDIS HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Om jag hade befunnit mig i Hans Nyhages kläder skulle jag inte nämnt något om den ekonomiska politiken här i dag. Och jag behöver väl inte närmare gå in på den frågan eftersom vi ju alla vet hur det är ställt i det här landet efter 15 månaders borgerlig regering.

Den snäva syn som Hans Nyhage påstår att jag har måste man ha om man anser att det inte finns något skäl i världen att vanliga skattebetalare – och även textilarbetare – skall vara med om att finansiera stora bidrag till industrier som mycket bra skulle klara sig själva. Dessa industrier borde ta det sociala ansvar man kan vänta sig av dem efter årtal av stora vinster och vinstutdelningar.

Men på den punkten tror jag inte att Hans Nyhage och jag har någon chans att genom diskussion komma på samma linje. Därför kan jag avsluta debatten med det konstaterandet.

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga att jag självfallet inser att det måste vara lugnast för Gördis Hörnlund att inte gå in på den ekonomiska politiken med hänsyn till det läge som har skapats i landet just i anledning

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

av den ekonomiska politik som socialdemokraterna alltför länge har fått föra.

Jag lade märke till en klar glidning i Gördis Hörnlunds beskrivning av de företag som jag ifrågasatte. Jag nämnde att det alldeles otvetydigt finns företag som nu har råkat i svårigheter på grund av den snedvidna konkurrensen till följd av den selektiva politik som socialdemokraterna länge förde. Jag ställde frågan: Är det verkligen riktigt att från samhällets sida bedriva en politik som gör att i sig bärkraftiga företag icke längre kan vara bärkraftiga därför att de utsätts för en inhemsk, av samhället skapad sned konkurrens?

Jag vore tacksam för att få svar på den frågan.

GÖRDIS HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Hans Nyhage är ute efter när han talar om att det har skapats så mycket. Men han menar väl att det har kunnat skapas så oerhört mycket i det här landet att det har kunnat bli stora företag, som då också har klarat sig bra under den tid då socialdemokraterna innehade regeringsmakten.

Nu vet vi ju att det mesta av detta håller på att raseras – nu finns det problem inom varje bransch!

Men att vi sedan skulle vilja vara med om att sätta in bidrag i form av direkta lönesubventioner till företag som kan klara sig själva är en annan sak. Jag kommer aldrig att tycka att det är en lämplig metod. Det är selektiva åtgärder som behövs för att sysselsättningen skall kunna räddas. Sysselsättningsbidragen till teko hjälper inte de företag som har besvärligheter i dag, om man samtidigt subventionerar de stora företag som helt och hållet lever på import och som därigenom kan konkurrera med de företag som ägnar sig åt svensk tillverkning.

Jag trodde verkligen att Hans Nyhage och de flesta andra i södra Älvsborgs län egentligen hade den uppfattningen, att vi bör behålla den svenska tekoindustrin, men efter det här inlägget betvivlar jag detta.

HANS NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Gördis Hörnlund behöver inte tvivla på att min inställning är att vi skall bevara den svenska tekoindustrin.

Det är dock ingen hemlighet för någon – och det *kan* icke heller vara en hemlighet för någon – att det höga kostnadsläge som skapats genom skatte- och avgiftspolitik i det här landet är en stor bov i dramat. En annan bov i dramat är den omfattande lågprisimport som har ägt rum i vårt land under en lång följd av år, långt innan den borgerliga regeringen kom till.

Fortfarande har jag inte fått svar på den fråga som jag anser vara väsentlig: Vad är det för mening med en politik som leder till att bär-

kraftiga och välskötta företag tvingas gå omkull därför att de utsätts för inhemsk konkurrens, skapad av samhället?

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

Andre vice talmannen anmälde att Gördis Hörnlund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Jag missade faktiskt en replik till Elver Jonsson.

För att de närvarande i debattens slutskede skall veta vad man röstar på vill jag klara ut följande fakta:

Reservationen betyder 40 000 kr. per nyanställd årsarbetskraft i hela Norrbottens län.

Den borgerliga utskottsmajoritetens förslag betyder 20 000 kr. i den s. k. fyrkanten och 37 500 kr. i den del av länet som tillhör det inre stödområdet.

Hur man än använder matematiken på borgerligt håll kommer man icke ifrån dessa fullt klara och riktiga fakta.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Får jag använda samma skäl för att begära ordet som Birger Nilsson, nämligen att tala om vad vi röstar om.

Det exempel som anfördes av herr Nilsson avsåg alltså en treårsperiod. Vad jag har sagt är att vi har lagt tyngdpunkten på 1978 och att man senare skall kunna ta ställning om det behövs en ännu starkare satsning på just Norrbotten. När det gäller det första året innebär majoritetsförslaget för det s. k. fyrkantsområdet en satsning omfattande 20 000 kr. jämfört med 19 000 kr. som reservanterna föreslår. För det inre stödområdet blir det enligt regeringsförslaget 27 000 kr. jämfört med också där 19 000 kr. enligt reservanterna.

Den som vill ha en stor satsning 1978 har alltså bara en möjlighet i voteringen, och det är att stödja utskottet.

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Men så kan man ju ändå inte räkna, Elver Jonsson. Vi föreslår en höjning av sysselsättningsstödet, och sysselsättningsstödet utgår under en treårsperiod. Då kan man inte bortse från detta och klippa av stödet efter ett år. Man måste rimligen räkna in hela treårsperioden, eftersom det är den period under vilken sysselsättningsstödet utgår.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
14 december 1977

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

Punkten 2

M o m . 1-3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gördis Hörnlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 2 mom. 1-3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gördis Hörnlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 148
Avstår - 1

M o m . 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 199 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 199 av Gustav Lorentzon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 14
Avstår - 1

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 6 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 148
Avstår - 1

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1977/78:28 med anledning av motion om åtgärder mot märkesdifferenciering

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Försäljning av aktier i statliga företag

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:33 med anledning av motioner om statliga företag.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:296 av Margaretha af Ugglas (m) och Per Unckel (m) samt 1976/77:968 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att riktlinjerna för svensk forskningspolitik omformades med utgångspunkt i bl. a. principen att nya statliga industrier, nationalisering av kredit-, olje- och energisektorerna samt djup-

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Sysselsättningsbi-
drag till tekoindu-
strin, m. m.*

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

gående demokratisering av beslutsprocessen i statsföretagen bildade grund för ett av de arbetande kontrollerat utvecklingsarbete inom den statliga produktionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande försäljning av aktier i statliga företag, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:296.
2. beträffande utvidgning av den statliga företagssektorn, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:968.

Reservation hade avgivits beträffande försäljning av aktier i statliga företag av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Ingvar Carlsson, Karl-Erik Häll, Rune Jonsson i Husum och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande försäljning av aktier i statliga företag av Erik Hovhammar (m), Rune Ångström (fp), Sten Svensson (m) och Olle Wästberg i Stockholm (fp).

IVAR HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! De motionsyrkanden som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 33 är minsann gamla bekanta för riksdagen. Frågan om försäljning av aktier i statliga företag har, som framgår av redovisningen i utskottsbetänkandet, behandlats av riksdagen alltsedan 1956. Det är moderaterna som ständigt återkommit till denna fråga, men deras krav har avvisats av riksdagsmajoriteten varje gång. Den skepsis mot försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag som här kommer till uttryck vill vi från socialdemokraterna i utskottet understryka i vår till betänkandet fogade reservation. Jag vill dessutom till detta foga några ytterligare kommentarer.

Låt mig då först få konstatera att det finns grundläggande skillnader mellan oss och de borgerliga när det gäller det statliga företagandet. Vi hävdar att det statliga ägandet i näringslivet utgör ett nödvändigt alternativ till privat och kooperativt ägande. Det bör också sägas i sammanhanget att speciellt moderata samlingspartiet aldrig har varit någon anhängare av statligt företagande. Man har ständigt motsatt sig ett ökat statligt ägande inom näringslivet. Därför yrkade också moderata samlingspartiet avslag på propositionen om ett statligt förvaltningsbolag 1969.

Låt oss därför helt kort se på motiven för bildandet av den statliga företagsgruppen. I propositionen 1969 angavs skälen för att stärka den statliga företagsamheten vara följande:

1. att stimulera sysselsättning och ekonomisk utveckling i vissa regioner,
2. att främja teknisk utveckling och industriell verksamhet inom produktionsområden som är speciellt krävande på grund av satsningens stor-

lek, risk eller långsiktighet och

3. att vidga möjligheterna till initiativ som kan åstadkomma en mer rationell företagsstruktur i en industribransch.

Det sägs i den moderatmotion som nu behandlas, nr 296, att det är svårt att finna skäl för att vissa i motionen uppräknade företag skall ägas och drivas av staten. Man räknar så upp en rad statliga företag, av vilka jag i detta sammanhang vill kommentera två med utgångspunkt i de nyss angivna skälen för det statliga ägandet.

Berol Kemi förvärvades 1973 av Statsföretag. Det ansågs av alla kunniga bedömare att petrokemin var en bransch som kännetecknades av stark uppgång samtidigt som en satsning skulle komma att kräva stora resurser. Mo och Domsjö AB, som ägde företaget, bedömde att man inte ägde de erforderliga resurserna för att utöka sitt engagemang på det petrokemiska området. När därför Statsföretag gick in och förvärvade MoDo-Kemi AB, stod detta i god överensstämmelse med det andra skälet för Statsföretagsgruppens bildande.

Satsningen på det s. k. Oxo-projektet i Berol Kemi har bekräftat att för en långsiktig utveckling inom det petrokemiska området erfordras betydande resurser.

Det andra företag beträffande vilket jag vill ange skälen till Statsföretags engagemang är AB ESSBO. Här rör det sig om ett antal mindre företag inom snickeri- och byggmaterialbranschen, som staten, för att rädda sysselsättningen inom några hårt utsatta norrlandsorter, måste överta från privata konkursdrabbade ägare – således ett statligt ägande i enlighet med det första skälet för Statsföretag, att stimulera sysselsättning och utveckling i vissa regioner. För den som i likhet med mig upplever situationen i dessa bygder och vet vad Statsföretags engagemang betytt under många år framstår samhällsågandet som angeläget. Här har nämligen Statsföretags ledning tvingats till en samhällsekonomisk bedömning i sitt ägaransvar. Därför är det inte enligt vårt sätt att se ointressant vem som är ägare.

Sammanfattningsvis kan vi från socialdemokratiskt håll således inte vara med om att minska det statliga ägandet inom svenskt näringsliv. Det finns tvärtom starka skäl för att öka detsamma.

Så till sist några ord om den utredning som regeringen tillsatt för att ange Statsföretag AB:s verksamhetsinriktning och mål. Direktiven för utredningen har ännu inte offentliggjorts, men enligt vad som framkommit skall utredningen belysa och ge förslag på hur samhällets engagemang inom svenskt näringsliv skall utformas i framtiden, alltså frågor av både principiellt och politiskt stort intresse. Det är då rätt märkligt att industriministern valt att låta sin närmaste man, statssekreteraren, vara enmansutredare. Med hänsyn till den vikt som denna utredning måste tillmätas hade det varit rimligt med en parlamentariskt sammansatt utredning, detta icke minst med tanke på de klagomål för bristande insyn i det statliga företagandet, som man från borgerligt håll ägnade sig åt under den socialdemokratiska regeringens tid.

Onsdagen den
14 december 1977

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

I vart fall borde en parlamentariskt sammansatt referensgrupp bli i tillfälle att granska utredningsmannens förslag innan det föreläggs regering och riksdag.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation som fogats till betänkandet.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! I sitt sena utvecklingsstadium präglas privatkapitalismen av tilltagande strukturproblem, lägre tillväxt, svårigheter att nyetablera, stigande kostnader för att etablera sig i olika branscher osv. Detta har i alla kapitalistiska länder medfört en växande roll för stat och statsapparat. Staten har i olika former gått in i produktion och näringsliv med subventioner, med olika planeringsåtgärder eller med direkt företagande. Detta är ju för varje rörelse, för varje parti som ser utöver kapitalismens gränser, en i och för sig intressant företeelse. Om man redan under kapitalismen kan iaktta starka tendenser till församhälleligande av produktionen, då har detta givetvis intresse i varje strategi som avser att omvandla samhället, att förändra det bort ifrån kapitalism och i riktning mot socialism.

Man kan då tänka sig två olika utvecklingslinjer för statens medverkan. Staten är ju under kapitalismen fortfarande en borgerlig statsmakt, och ett statsföretag under kapitalismen kan naturligtvis aldrig för den skull vara socialistiskt. Det är tvingat att arbeta i en kapitalistisk omgivning, på en kapitalistisk marknad, och man kan inte tänka sig att det skulle utgöra någon kapitalistisk ö mitt i kapitalismen. Men för den skull är det ingalunda likgiltigt hur man under den kapitalistiska eran utformar de statliga företagen. De kan användas och utformas på helt olika sätt. De kan utformas så att de blir kryckor, stöttepelare åt det kapitalistiska näringslivet genom att ta över oräntabla branscher eller industrier.

De kan vara ett stöd åt den kapitalistiska strukturomvandlingen på det sättet att de hjälper till att genomföra de avskedanden och nedskärningar som de kapitalistiska strukturkriserna ger upphov till. De kan användas för att göra anpassningen till kapitalismens krav snabbare när det gäller produktion, teknik, koncentration av företag osv. De kan kopiera den kapitalistiska beslutsstrukturen och administrationen i företagen såsom de flesta statliga företag har gjort med en stark, hierarkiskt betonad ledning byggd på en stark över- och underordning mellan ledning och arbetande – en auktoritär beslutsstruktur av den typ som har funnits och som finns i de flesta statsföretag och som har tagit sig så flagranta uttryck i många av de stora statsföretagen, som LKAB och NJA.

Men man kan också tänka sig helt andra linjer för hur statsföretagen utvecklar sig. Man kan tänka sig att de även medan de befinner sig i den kapitalistiska ramen används för att stärka de arbetandes positioner i olika hänseenden, för att utgöra ett stöd för de arbetandes kamp för ändrade förhållanden. De kan utgöra expansiva industripolitiska element i en krisdrabbad kapitalism, de kan vara redskap för att verkligen öka

---

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

sysselsättningen och bekämpa arbetslösheten och de kan inte minst vara basen för experiment med en växande självstyrelse och en förbättrad rättsställning för de arbetande. De kan vara ett forum för att utveckla en demokratisk självförvaltning hos de arbetande människorna.

Det är självklart den senare utvecklingslinjen man från ett parti som vpk skulle vilja se genomförd, och det är för den som vi har pläderat i den motion som har behandlats i näringsutskottet. Vi menar att denna fråga om statsföretagens yttre roll i det kapitalistiska samhället och även deras inre uppbyggnad är en så viktig fråga för arbetarrörelsen att man har alla skäl, i synnerhet i dessa dagar, att seriöst diskutera den.

Därför är vi något förvånade över den behandling som motionen och dess förslag har rönt i näringsutskottet. Att man från den borgerliga sidan inte var intresserad av en verklig demokratisering eller av att använda statsföretagen som ett offensivt instrument för att bekämpa arbetslösheten vet vi alltför väl – den nyligen avslutade ståldebatten har ju givit vid handen att regeringens industripolitik på stålsidan går ut på att statens roll skall vara att understödja nedskärningen och ayskedandena, att hjälpa de kapitalistiska företagen att genomföra detta. Vi hade dock väntat en något annorlunda hållning från de socialdemokratiska ledamöterna av näringsutskottet. Men på den punkten har vi bedragit oss.

Jag kan endast med förvåning notera vilket ringa intresse man tydligen inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen har för dessa frågor. Man har vid behandlingen av den kommunistiska motionen helt och hållet skrivit sig samman med de borgerliga. Man hänvisar till den utredning om Statsföretags verksamhetsinriktning som den borgerliga regeringen helt nyligen har beslutat om, och det tycker man då är ett svar på den kommunistiska motionen. Sedan hänvisar man till de många gånger då näringsutskottet tidigare har avvisat förslag om att förstatliga olika industrier och branscher när sådana förslag har kommit från vårt partis håll.

Jag har svårt att se varför socialdemokrater skulle vara så angelägna att skriva sig samman med de borgerliga och hänvisa till hur många gånger utskottet har avvisat nationaliseringsförslag. Det står i betänkandet, som alltså är gemensamt underskrivet av de socialdemokratiska och borgerliga ledamöterna: "Frågor om den statliga företagssektorns omfattning uppmärksammas fortlöpande av statsmakterna." Jag har litet svårt att förstå hur man som socialdemokrat kan uttrycka en sådan enorm förlitan på den nuvarande regeringen och de nuvarande statsmakternas sätt att uppmärksamma den statliga företagssektorn och dess roll. Man borde där ha varit klar över att om de borgerliga får bestämma hur den sektorn skall utformas och vilken roll den skall spela, då blir den sektorn inget annat än ett supplement till den kapitalistiska strukturpolitik som nu drabbar de arbetande så hårt i så många branscher.

Vidare sägs i betänkandet: "I fråga om inflytande för de anställda kännetecknas den statliga företagssektorn av en hög ambitionsnivå." Jag

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

vet inte vilken sorts abstrakta ambitioner som finns inom statsföretagssektorn, men om man håller sig till de konkreta manifestationerna i stället för de abstrakta, så måste man säga att de flesta statsföretag inte nämnvärt skiljer sig från de kapitalistiska företagen när det gäller principerna för ledning och när det gäller graden av inflytande från de anställda.

Det är nu inte så många år sedan vi hade en mycket stor strejk här i landet, en strejk som riktade sig mot sällsynt auktoritära företagsledarmetoder, importerade från Förenta staterna. Vi vet alla vilken strejk jag därvid syftar på: strejken inom LKAB. Med det vill jag ha sagt att de statliga företagen sannerligen inte varit några mönster eller föregångare när det gäller att ha en hyfsad inställning till de anställda, deras synpunkter och idéer. Jag tror att de helt och hållet kan parallellställas med Wallenbergföretagen i det avseendet. Jag kan inte heller på den punkten finna att man som socialdemokrat haft anledning att skriva sig samman med de borgerliga. Här hade i stället socialdemokraterna ett bra tillfälle att framhålla att arbetarrörelsen måste ha en helt annan syn på statsföretagens roll både på kort och på lång sikt.

Från vpk:s sida menar vi att denna roll skulle kunna utvecklas till ett väldigt viktigt kampinstrument i striden mot storfinansens makt och i kampen för ett samhälle, präglad av andra klassförhållanden och en annan typ av ekonomi.

Vi vet att forskningspolitiken här i landet, speciellt på den tekniskt-naturvetenskapliga sidan, är väldigt hårt uppbounden till de privata storföretagen. Dessa styr en mycket stor del av den forskningen. Men det är inte bara svenska storföretag som utövar en sådan styrning av forskningen, utan forskningen på det tekniska området är också hårt uppknuten till de stora multinationella koncernerna.

I den ekonomiska omvandling som förestår krävs en självständig nationellt betonad forskningspolitik, som kan leda till att man tar fram nya produkter och ny teknik liksom alternativa produkter och alternativ teknik i förhållande till den som utvecklas i de kapitalistiska länderna. I det spelet intar naturligtvis statsföretagen och deras möjligheter att inom sin ram stimulera en sådan alternativ teknik och alternativ forskning en mycket viktig roll. Vi hade hoppats att man inom andra delar av arbetarrörelsen hade haft detta klart för sig, men så är uppenbarligen inte fallet.

Över huvud taget är det av intresse att statsföretagssektorn blir en sektor som i alla avseenden tänker annorlunda och utgår ifrån annorlunda värderingar än den privatkapitalistiska sektorn. Det gäller inte minst i frågor som handlar om styrproblem, ledarproblem och maktproblem. Det skulle vara mycket värdefullt om statsföretagen kunde utvecklas till ett forum för uppbyggandet av ett självständigt arbetarstyre, dvs. ett styre som innebar att alla statsföretags organ hade en majoritet av representanter för de arbetande, där de arbetande själva på ett kvalitativt helt annorlunda sätt än i ett privatkapitalistiskt företag deltog i företagets

förvaltning och dess förhållanden över huvud taget och där de bestämde över sitt eget arbetes organisation i väsentlig mån.

Hela denna problematik kommer ju också in i samband med de intressanta frågorna om olika slag av samhällseliga fonder som tänks ta över delar av näringslivet eller få inflytande i företagen och på kapitalbildningen. *Fondfrågan* har ju också relevans när det gäller den statliga företagssektorn. Det är nämligen inte säkert att man bör ha den traditionella formen av statligt ägande i all framtid. Det är mycket möjligt att man kan tänka sig andra former som skulle medge ett mer omedelbart och direkt inflytande från de arbetandes sida eller från fackföreningsrörelsens sida i de statliga företagen.

Också detta hade varit intressant att få belyst och i den nuvarande politiska situationen här i landet diskutera. Det är nämligen inte säkert att man som socialist alla gånger måste tänka sig en socialism där staten framträder som en jättelik ägarmakt – det är mycket möjligt att en sådan väldig maktkoncentration av inflytande i en statsapparats händer kan innebära byråkratiska faror, faror för de arbetandes möjligheter att i produktionslivet, i det ekonomiska livet, mer direkt göra sig gällande.

Från den synpunkten är det viktigt att man redan på ett tidigt stadium börjar diskutera vilken roll de arbetandes direkta inflytande och makt skall ha inom den statligt ägda sektorn, i synnerhet om vi får ett mer omfattande statligt ägande efter hand och om vi tänker oss en annan typ av ekonomi än den kapitalistiska, där den nya socialistiska statsmakten spelar en stor roll. Det är då inte säkert att man skall ha just den här traditionella formen. Det är möjligt att den socialistiska demokratin samt arbetsliv och arbetslivsdemokrati då skulle kräva en helt annan typ av organisation än den traditionella.

Både på kort och på lång sikt är det med andra ord av stor betydelse att man i dag diskuterar statsföretagssektorns organisation, de värderingsprinciper som skall ligga till grund för dess sätt att utvecklas och dess sätt att agera. Hur man ställer sig till den frågan är mycket avgörande för effektiviteten i den kamp som de arbetande i dag måste föra gentemot den tilltagande maktkoncentration från storfinansens sida och gentemot den kapitalistiska kris som nu utvecklar sig.

Vi tror för vår del att den diskussionen blir oundviklig och att den kommer att mötas med betydande gensvar och intresse ute i arbetarrörelsen. Vi hade önskat oss en mindre passiv attityd till hela denna frågeställning än den attityd som de socialdemokratiska ledamöterna av näringsutskottet i dag har givit prov på.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den ifrågavarande vpk-motionen.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I det aktuella betänkandet från näringsutskottet behandlas, som Ivar Högström redan har påpekat, två motioner. Även om båda motionerna gäller statliga företag är frågorna aktualiserade från direkt

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

Onsdagen den
14 december 1977

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

motsatta utgångspunkter. Det har redan framgått av överläggningen hittills.

I den första motionen, nr 296, begärs vissa riktlinjer för Statsföretags verksamhet. Motionärernas avsikt är att få till stånd en försäljning till enskilda och börsintroduktion av aktier i företag inom Statsföretagsgruppen, eller att alternativt få till stånd försäljning till enskilda av sådana företag. Utgångspunkten är enligt motionärerna att det skall krävas vissa bestämda skäl för att ett företag skall behållas i statlig ägo.

Enligt vad som meddelats har regeringen nyligen beslutat tillsätta en utredning om Statsföretags verksamhetsinriktning och mål. Utskottet har därvid erfarit att utredningsarbetet skall bedrivas med stor skyndsamhet, så att arbetet kan beräknas vara avslutat före årsskiftet 1978-1979.

Direktiverna har ännu inte offentliggjorts, men utskottet har inhämtat vissa upplysningar, vilka redovisas i utskottsbetänkandet.

Av regeringens meddelande framgår att utredningen kommer att studera vilka verkningar ett vidgat ägande av företagen inom Statsföretagsgruppen kan få. Det är alltså fråga om att studera möjligheterna att utvidga de statliga företagens ägarkrets.

Utskottet kan mot denna bakgrund konstatera att motionärernas syfte att få till stånd en utredning om försäljning av aktier i statliga företag därmed har blivit tillgodosett.

I ett särskilt yttrande har folkpartiets och moderaternas ledamöter i näringsutskottet markerat sin tillfredsställelse över att frågan om försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten nu skall prövas. Vi vill därför betona det angelägna i att utredningsarbetet verkligen leder fram till förslag som kan ligga till grund för en lösning av frågan. För egen del vill jag tillägga att jag ser det som ett av många medel att åstadkomma en angelägen ägandespridning eller, med andra ord, som ett led i förverkligandet av en ägardemokrati.

I motionen 968 vill motionärerna gå den rakt motsatta vägen. Syftet är här att den statliga företagssektorn skall utvidgas och förstärkas genom en rad nationaliseringsåtgärder. Dylika förslag har framförts motionsvägen vid flera tillfällen beträffande olika delar av det svenska näringslivet, men dessa förslag har avvisats av riksdagen, vilket utskottet också erinrar om i betänkandet.

Herr talman! Ett enigt utskott konstaterar att man inte är överens om de grundläggande värderingar som finns bakom motionärernas krav i den sistnämnda motionen. Men även bortsett från detta har utskottet inte funnit det motiverat att göra det uttalande om riktlinjer för forskningspolitiken som har begärts i vpk-motionen. Även med hänvisning till vad som redovisats rörande regeringens nyss inledda utredningsarbete finner utskottet att motionärernas krav skall avvisas.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan efter att hört denna plädering från den borgerliga sidan i näringsutskottet inte underlåta att göra två kommentarer, som ganska tydligt ger sig själva.

Det är uppenbart att man från borgerligt håll talar mycket om ägardemokrati men mindre om demokrati för den majoritet av befolkningen som är lönearbetare. Demokrati är någonting som i första hand skall förbehållas dem som har pengar. Och den demokratin skall vara med graderad rösträtt, så att man kan sälja ut de statliga aktieföretagen. Den som har mycket pengar kan ha 10 000 röster precis som på den gamla kommunala röstskalans tid. Men den som inga pengar har utan bara sätter in sitt arbete, han skall inte ha en enda röst. Detta om borgerlig demokratisyn och vad de borgerliga vill göra med statsföretagssektorn. Det är en programförklaring som jag tror är tydligare än någon programförklaring i fråga om demokratin och de arbetandes inflytande som har avgivits hittills av någon företrädare för den nya, borgerliga regeringen. Det är intressant att notera vilket demokratibegrepp man har och vad för sorts inflytande man är villig att premiera.

Samtidigt måste jag också – det är min andra kommentar – anmäla starka betänkligheter mot det socialdemokratiska agerandet. Ni hör här vad de borgerliga är ute efter. Ni hör vilken syn på det statliga företagandet de har och vilken syn på frågan om de arbetandes inflytande och självstyrelse som de redovisar, när de struntar i att tala om detta utan i stället talar om aktieägarnas inflytande. Ni hör hur de gläds åt att utskottet är enigt om att avvisa den kommunistiska motionen.

Jag kan inte hjälpa att jag tycker det är fel av er att ha gett dem den glädjen. Om vi inom arbetarrörelsen i stället hade en progressiv, fruktbar och seriös diskussion om hur vi skulle använda statsföretagen för att flytta fram de arbetandes makt och positioner i samhället, tror jag det vore mycket bättre än att skriva ihop sig med de borgerliga om i grunden djupt reaktionära värderingar.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag har pläderat för ägandespridning som gör att det personliga ägandet sprids. Det är ett klart alternativ till ett kollektivt ägande. Jörn Svenssons idéer går vida längre. Drar man ut konsekvenserna av alla vpk-motioner som har presenterats i näringsutskottet och yrkandena i den motion vi nu behandlar, leder de otvivelaktigt fram till ett helt annat samhälle, ett socialistiskt samhälle eller ett planushållningssamhälle. Den som vill ha en sådan utveckling skall naturligtvis stödja detta förslag, men den som inte vill ha det gör klokt i att avvisa motionskravet, och det har utskottet gjort.

Vi har i utskottet avstått från att gå in på motionerna i detalj, för det är välbetänkt att nu avvakta det förestående utredningsarbetet. Vi får tillfälle att återkomma i den här frågan när vi då förhoppningsvis har ett brett underlagsmaterial.

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

Onsdagen den
14 december 1977

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den här diskussionen lovar nu att bli allt intressantare. Det framgår i och för sig klart av utskottsbetänkandet att utskottet inte vill ha det socialistiska samhälle som är vänsterpartiet kommunisternas mål. Det behöver talesmannen här inte erinra mig om. Men det intressanta är vad ni vill ha i stället.

Det ni här har pläderat för som ett alternativ till den nuvarande typen av statligt ägande är ju i verkligheten ett steg tillbaka i utvecklingen. Det är en bekännelse till att pengarna, möjligheten att köpa aktier, dvs. att köpa röster på bolagsstämman, är för er liktydigt med demokrati.

Däremot är den viktiga frågan om hur de arbetande skall utveckla sina positioner, sitt inflytande, sin makt över arbetssituationen och över företagspolitiken i de statliga företagen för er ointressant. När vi kommer fram till den frågan säger ni bara att vi har en helt annan grundsyn därvidlag.

Ni vill sätta statsföretagen på aktier – det är ert ideal. De som arbetar i statsföretagen och deras inflytande är för er en ointressant fråga. Ni ser inte alls de skapande möjligheter som arbetarrörelsen enligt vår mening måste se, att göra det kollektiva ägandet icke till vad det kanske hittills i alltför stor utsträckning har varit – en traditionell typ av statskapitalistiskt företagande med starkt centraliserade ledningar och föga inflytande för de anställda – utan i stället till en organisationsform inom vars ram en verklig demokratisering av näringslivet kan påbörjas, med utvecklande av de arbetandes självstyrelse, med ett försök att förankra den ekonomiska demokratin hos de arbetande.

Här säger de borgerliga att ett enigt näringsutskott i dessa frågor företräder en helt annan grundsyn än vänsterpartiet kommunisterna, en icke socialistisk grundsyn som den borgerlige talesmannen har redogjort för. Jag vill då återigen fråga de socialdemokratiska representanterna: Delas verkligen denna uppfattning av den socialdemokratiska fraktionen i näringsutskottet? Det är en fråga som jag gärna vill ha ett svar på.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jörn Svensson säger först att Statsföretag ger inte de anställda ett speciellt inflytande utan verkar som ett statskapitalistiskt företag med starkt centraliserad ledning. Sedan säger han att den som vill att Statsföretag skall fortsätta att verka inom de ramar som det nu har och om man tar konsekvenserna av detta och vill att det också skall kunna dra åt sig kapital på den öppna marknaden, då företräder man en helt annan demokratisyn. Bakgrunden till detta resonemang är att Jörn Svensson företräder en annan demokratisyn än majoriteten i utskottet.

Vi har från folkpartiet varit med om ett särskilt yttrande när det gäller Statsföretag och möjligheten att sälja aktier i företag som ägs av Statsföretag. Varför det? Det är av tre skäl:

1. Det skall vara möjligt att få en marknadsvärdering också av företag

som ägs av staten, precis som man kan få det av andra företag.

2. Statsföretags företag skall kunna dra till sig hushållssparande och kapital från den öppna marknaden. De skall inte vara handikappade gentemot andra företag.

3. Statsföretags företag skall kunna vara flexibla. Statsföretag skall kunna agera som vilken annan effektiv affärskoncern som helst och t. ex. sälja företag för att få pengar att köpa andra företag.

Vi är anhängare av en marknadsekonomi, vilket bl. a. innebär att pengar till investeringar skall styras efter effektivitet, dit de gör bäst nytta. Vi är från folkpartiets sida också anhängare av arbetsdemokrati, där de anställda skall ha inflytande på sitt eget arbete, över sina egna företag och också över företagsstrukturen. Det inflytandet bör bli större än det är i dag, och detta bör ske inom ramen för en marknadsekonomi. Då får nämligen de anställda inflytande både som anställda och som konsumenter.

IVAR HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill gärna deklarerat att det finns ingen gemensam syn hos socialdemokratin och de moderata beträffande Statsföretags inriktning. Jag sade i mitt första inlägg klart och tydligt att här går en väsentlig skiljelinje i grundsynen. Vi vill driva frågorna om den ekonomiska demokratin inom näringslivet – Statsföretags roll är därvid viktig – men det är inte den frågan vi primärt diskuterar i dag; den får vi återkomma till när en eventuell proposition på grundval av utredningen kring Statsföretags framtida inriktning kommer att föreläggas riksdagen. – Någon form av statskapitalism inom de statliga företagens område kommer vi heller aldrig att vara med på.

Jag vill ha sagt det här för att inte Jörn Svensson skall driva påståendet att vi skulle ha en med moderaterna gemensam grundsyn i en så central och viktig fråga som den här.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Denna debatt är egentligen av yttersta vikt för arbetarrörelsen och dess strategi i det kapitalistiska samhälle där vi har att arbeta, en strategi vars utformning har blivit allt väsentligare allteftersom de borgerliga intressena på senare tid har befast sina dominerande positioner i samhället. Därför måste vi börja diskutera och driva andra målsättningar för den offentliga sektorn och för de statliga företagen än vad man hittills har haft.

Vi hör ju här vad de borgerliga förväntar sig av statsföretagen. Det handlar där precis som på den privata marknaden – det skall inte vara någon större skillnad – om att man skall ägna sig åt att sälja och köpa företag och aktier. Det är det väsentliga. De arbetandes inflytande, deras framtid, deras makt över sin egen situation – det är frågor som inte alls kommer in i sammanhanget, som inte ens är intressanta. Det är tal om att produktionen skall drivas efter profit- och marknadsprinciper.

Onsdagen den
14 december 1977

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

inte om att den skall vara förnyande och introducera alternativa riktlinjer och alternativ teknik mera efter den sociala nyttan än efter den nytta som avgörs av vinstens storlek.

Det är naturligtvis lyckligt om Ivar Högström nu långt om länge, sedan jag grundligt och eftertryckligt har försökt provocera honom därtill, är beredd att se frågeställningen på det här sättet. Å andra sidan borde man då inte till de borgerligas glädje och jubel ha skrivit under sådana formuleringar som finns i det enhälliga utskottsbetänkandet, där det direkt sägs beträffande vår motion att utskottet är oense med motionärerna i fråga om vissa grundläggande värderingar.

Det verkar precis som om både borgerliga och socialdemokrater tog avstånd från de grundläggande värderingar som kommer fram i vår motion. Det stämmer inte med vad Ivar Högström sade, att han för sin del – och jag hoppas det kommer att visa sig vara så – i själva verket är oense med de borgerliga i de grundläggande värderingarna. Om det förhåller sig på det sistnämnda sättet är det klart lyckligare för arbetarrörelsen. Förhåller det sig på det förstnämnda sättet tror jag vi har anledning till pessimism.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Högström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Högström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 162
Nej – 145
Avstår – 2

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 968 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 968 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 13
Avstår - 3

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 7 Anmälades och bordlades

Proposition

1977/78:73 om statliga textil- och konfektionsföretag m. m.

§ 8 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1977/78:18 med anledning av propositionen 1977/78:68 om ändrade regler för beskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. jämte motioner

Nr 50

Onsdagen den
14 december 1977

---

*Försäljning av
aktier i statliga
företag*

Onsdagen den
14 december 1977

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

*Anmälan av
interpellation*

den 14 december

1977/78:99 av *Margareta Andrén* (fp) till handelsministern om ölexporten till u-länder:

Enligt meddelande i pressen förbereder Grängesbergs Bryggeri AB en omfattande ölexport till Nigeria. Bryggeriets direktör har besökt landet och därvid knutit kontakter som han tror kommer att leda till att bryggeriet får exportera öl för ca 8 milj. kr. Redan under 1976 har tydligen skett viss export av mellanöl och starköl.

Det är för många människor stötande att det till våra u-länder exporteras sådana varor, som vi i vårt land nyligen delvis har förbjudit på grund av dess skadeverkningar. Genom vår ölexport påverkar vi ogynnsamt alkoholvanorna i u-länderna.

Det vore beklagligt om de svenska bryggerierna skulle ha för avsikt att öka sina marknadsandelar eller kompensera en eventuellt minskande ölkonsumtion i vårt eget land genom export till u-länderna.

Med anledning av det anförda hemställer jag att till handelsminister Staffan Burenstam Linder få ställa följande frågor:

Kan statsrådet lämna en redogörelse för den ölexport som dels redan i dag äger rum, dels planeras?

Anser statsrådet det – mot bakgrund av de skadeverkningar av ölkonsumtion i vårt eget land, som lett till beslut att förbjuda mellanöl – lämpligt att svenska bryggerier exporterar öl till u-länder?

Bedömer statsrådet det som möjligt att inom ramen för den översyn av bryggeribranschen som aviserats pröva frågan om lämpligare åtgärder än den nu aktuella ölexporten till u-länder i syfte att klara bryggeribranschens strukturproblem?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 18.02.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert